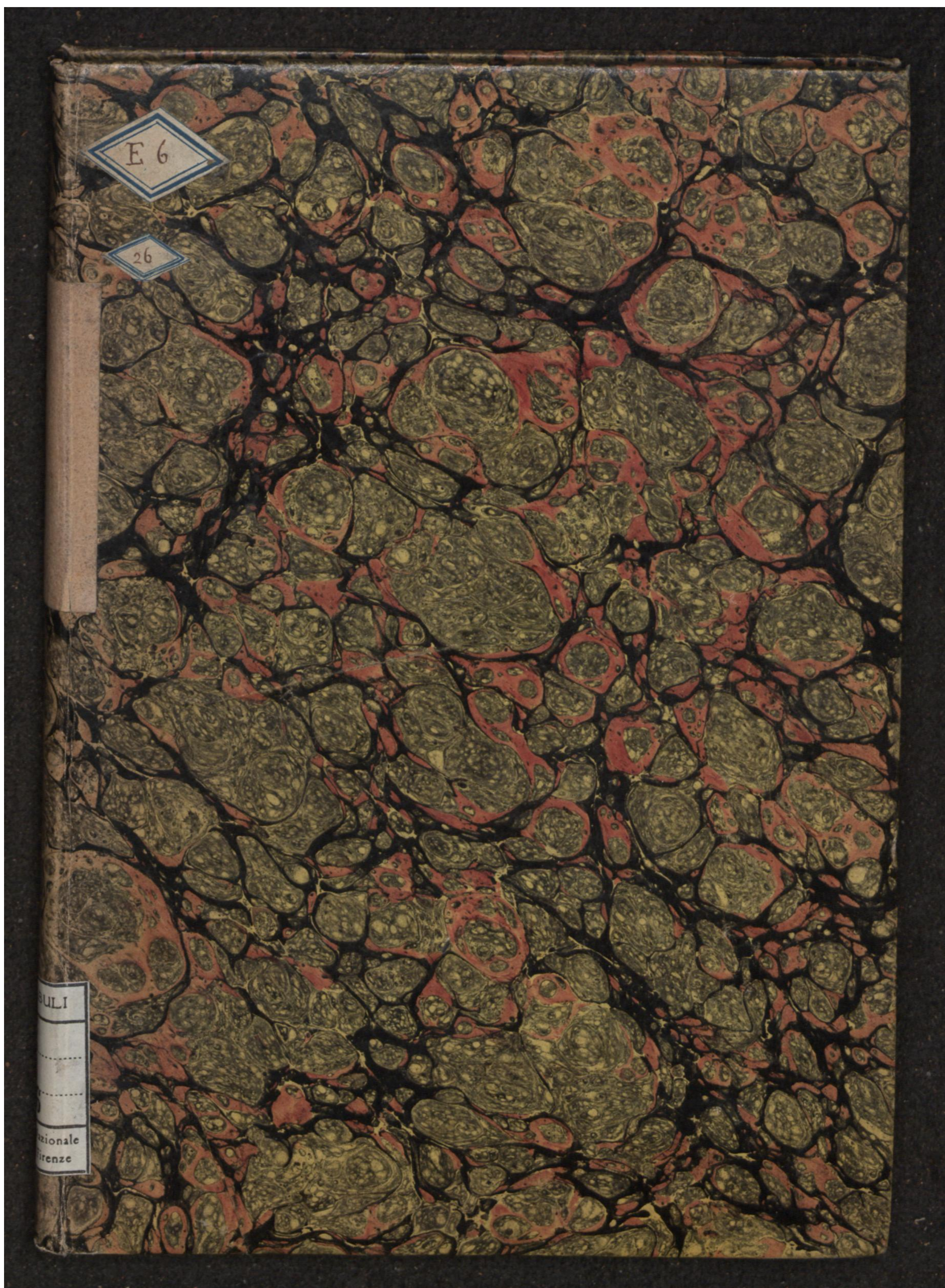
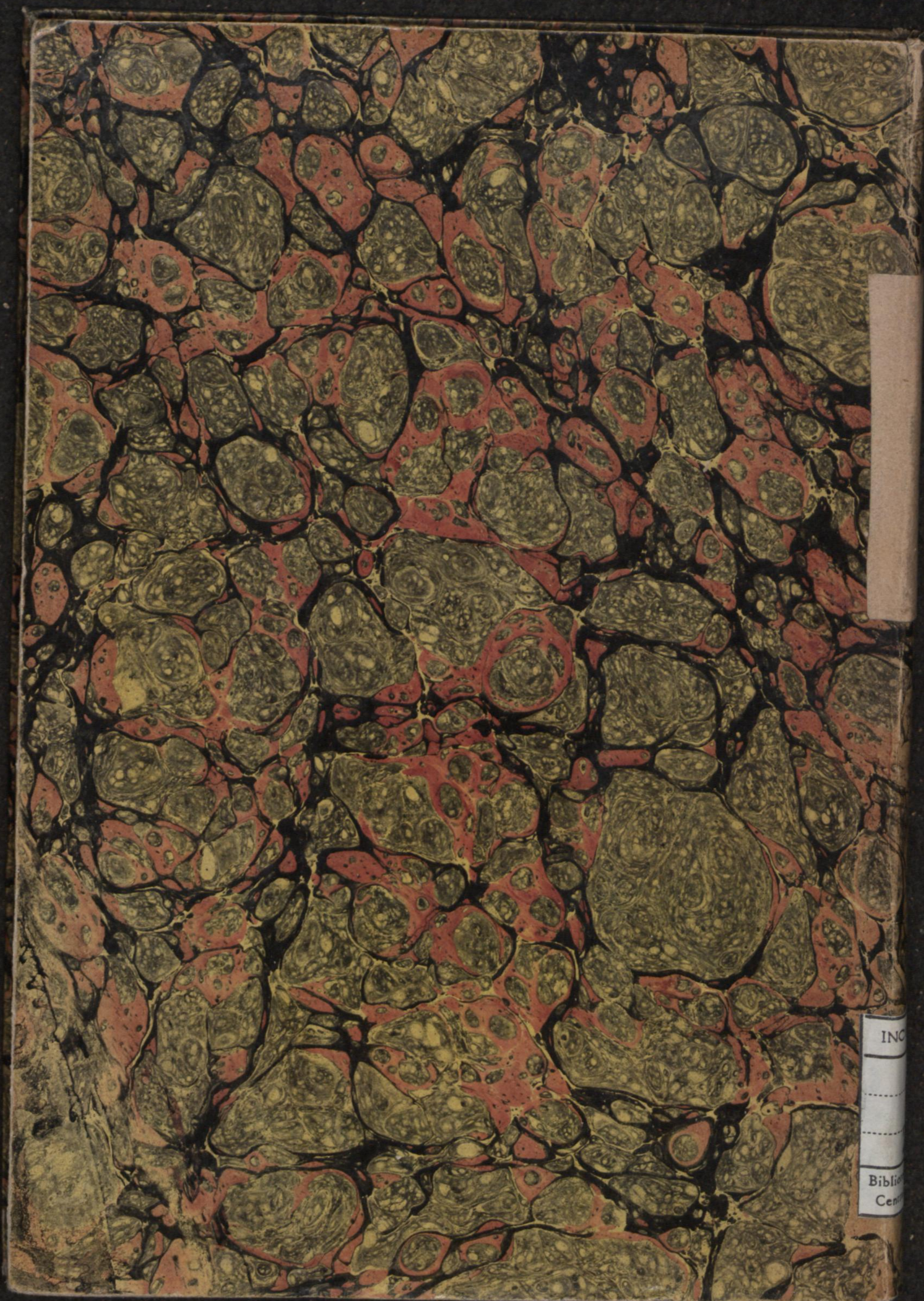
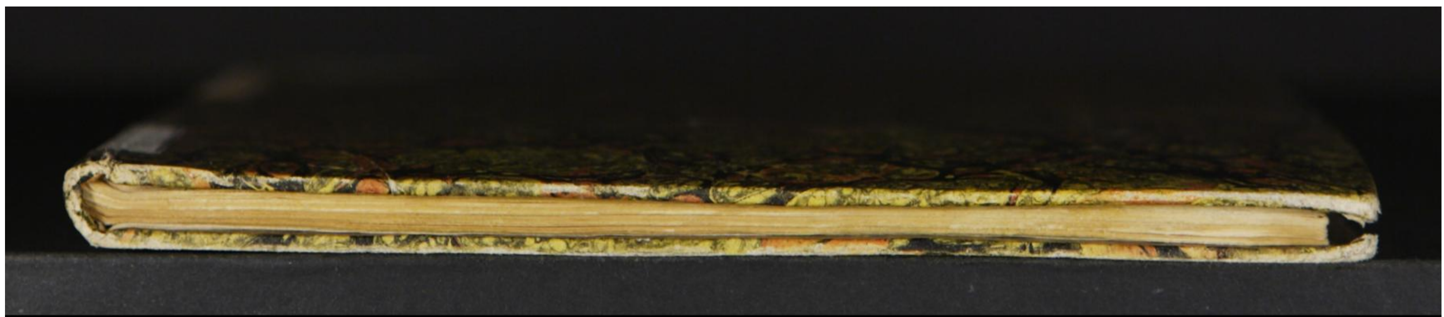

E 6
26
ULI
zionale
irenze

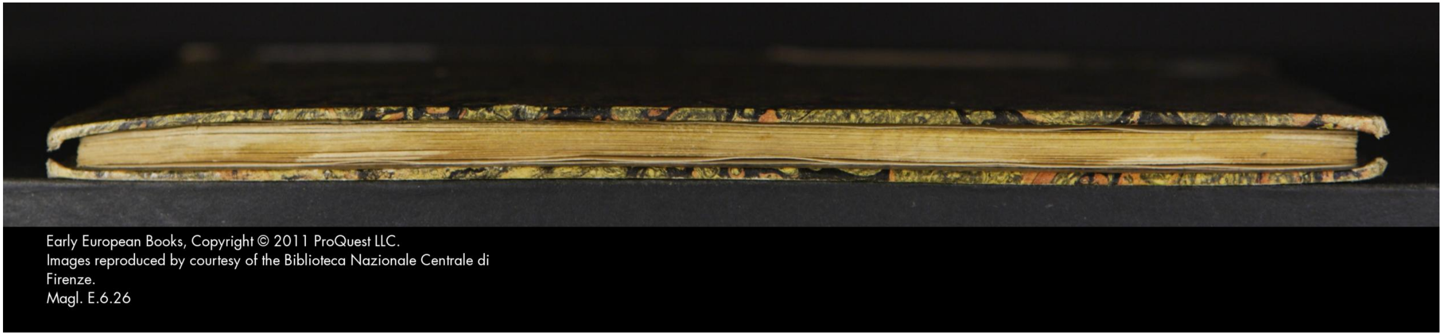

E
6
26

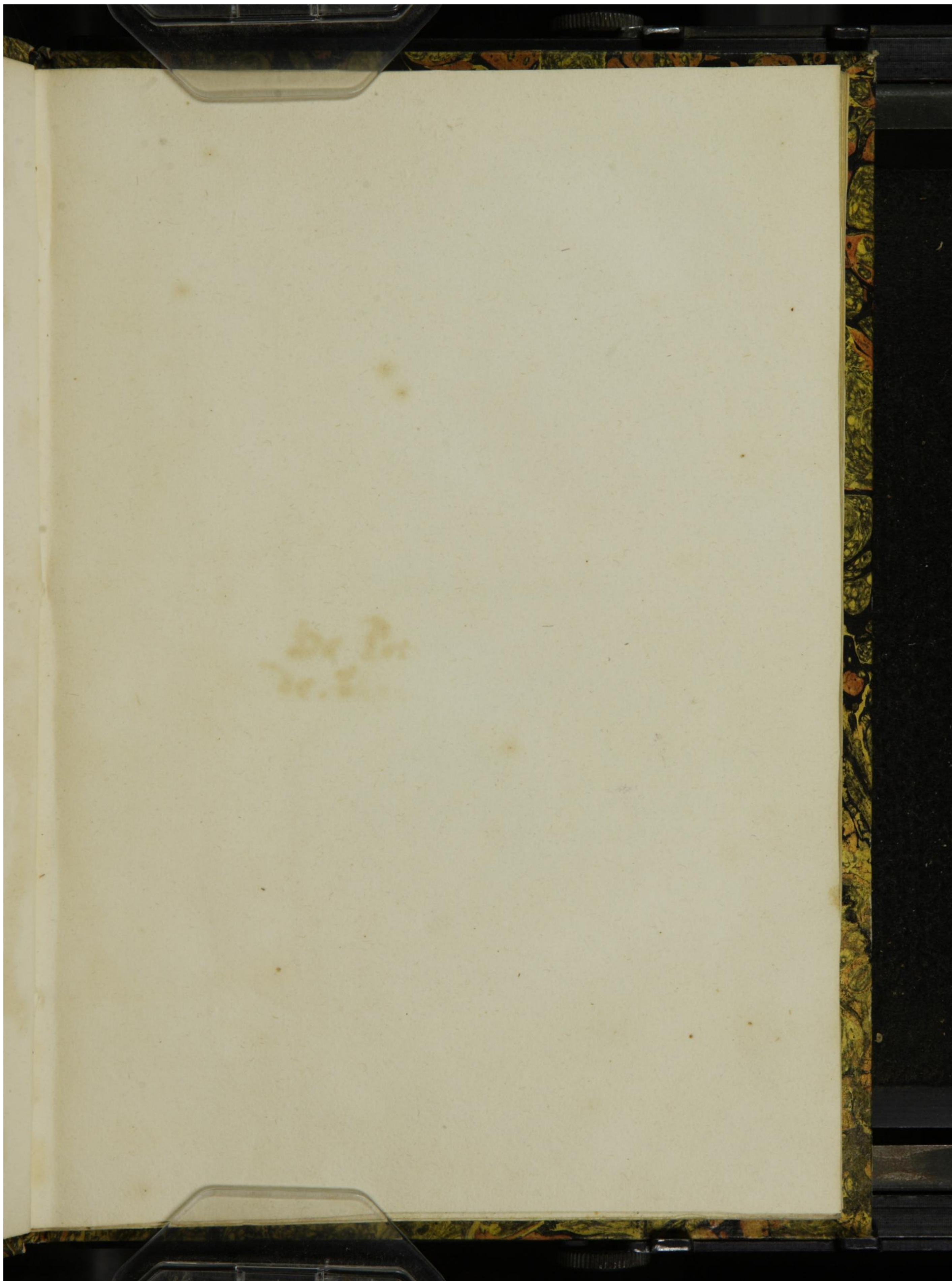

INC
Biblio
Cent

De ecclesiastica potestate

De Potestate Pape
de obligat[e] papali

Incipit tractatus de ecclesiastica ptáte editus a fratre Alexádro de sancto elipidio sacre pagine pfessore fratrum heremitarum ordinis sancti Augustini Epistola ad summum pontificem.

Sanctissimo in xpo patri ac reuerédissimo domio dño Joanni diuina prouidentia sacro sácte romane: ac vniuersalis ecclesie summo pontifici Frater alexáder de sancto elipidio. Frúm heremitarú ordinis scti Augustini theologice facultatis pfessor lz inutilis: z indignus cú súma reuerétia deuota pedum oscula beatorum. Presens opusculú clemétissime pr de ecclesiastica ptáte: ex dictis catholicorum doctorum collectú qp aggredi me iduxit deuota subiectio: ad vná senctá: et aplicam ecclesiam: nó sine timore z tremore maxime ppter materie altitudiné pñtare vestre beatitudini attéptaui. Que tá excellétissimi iudicij rectitudine: qz etiá súme auctoritatis plenitudine desup sibi cóncessis siqua bñdicta sint acceptare poterit: z nó benedicta misericorditer emendare

Incipit phemiu in quo exprimit mã z intentio presentis opusculi.

Hoc est nomen qp vocabat euz dñs iustus noster Miere. xxiij. Vbi ista q dicta sunt de domino nro iesu xpo: cóuenienter exponi pñt de quolibet ipsius gnáli vicario q sic suas vices exp̃sse gerit in terris: vt plerúqz qd de ipso scribit: cóuenienter de ipsius vicario possit exponi: q singulr quátuz ad ppositum spectat dici pót dñs róne plenitudinis ptátis: qz locus illius caput est: z pposit9 bm qd dicit Crisostom9. Cui data est ois potestas in celo z in terra. Sed iustus ratióe pcipue sanctitatis. Unde z pr sanctissimus appellat róne status qz tenet: q est totius sanctitatis pncipiuz. Sed noster róne ecclesiastice ptátis: a quo omis ptás in ecclesia deriuat. Quá qdem modernis tpibus nó sane intelligétes dubitaté qp plurimis nó modicaz attulerunt. Et qz bm Ysidorú. qñ aliqua dissensio apparet: túc clarius manifestáda est assertio veritatis. Ego doctorum theologorum minimus quátumcúqz clare z euidéter agnoscam: qp hoc vires modicitatis et debilitatis mee excedat: nisus tñ spús sancti gr̃e a qua est ois sapiétia: z eloquétia cú timore nó modico: z debita reuerétia attétaui aliq ppendiose de ptáte ecclesiastica i scriptis reddigere pñs opusculuz in duob9 tractatib9 p diuersa capi

tula distinguendo: vt meis dñis et magistris facilius occurrant q̄ di-curt: vt benedicta cōmodius emē dare possint: et de benedictis siqua sunt laudes refferre bonorū oīum largitori.

¶ Primū capl'z in quo agitur de triplici sacerdotio magno maiori et maximo.

¶ Capl'm secūdum in quo agitur de triplici ptāte ordinis iurisditio nis et mixte ex vtraqz.

¶ Capl'm tertium in quo osten-ditur q̄ potestas ordinis sit inme diate a xp̄o.

¶ Capl'm q̄rtum in quo ostendit q̄ potestas iurisditiōis in summo pontifice sit in mediate a xp̄o.

¶ Capl'm qntū in quo oñditur q̄ ptās iurisditiōis etiā in apl'is: et in discipulis fuerit i mediate a xp̄o.

¶ Capl'z. vj. in quo ponunt rōnes aliquoꝝ oñdentes q̄ ptās iurisdi-tionis in epis et curatis sit i media-te a christo.

¶ Capl'm. vij. in quo pbat q̄ talis ptās iurisditiōis nō est imediate a christo in episcopis.

¶ Capl'm. viij. in quo rñdetur ad rōnes et auctoritates q̄ nitunt pba re q̄ talis ptās iurisditiōis sit ime-diate a xp̄o in epis et curatis

¶ Capl'm. ix. in quo ex p̄missis oñ ditur qualiter ptās mixta sit ime-diate a xp̄o: et qualiter in mediate a suis vicarijs.

¶ Capl'm. x. in quo agit de succes sione psonarū ecclesiasticarum ex quo plura clarius apparebūt que impremissis posita sunt.

¶ Capitulum p̄mum in quo agit de triplici sacerdotio maiori ma-gno et maximo.

D videndum aliqđ breuiter đ ptāte eccl'iastica qual'r sit in sūmo pōtifice: et qūo abip̄o descēdat et cōicet alijs p̄latis eccl'ie p̄mittēda est duplex diffinitio vna de sacerdotio: et alia de ptāte. Sed p̄mo dicenduz de sacerdotio. Circa q̄ dici pōt q̄ triplex est sacerdotiū magnū: maius: et maximū. Sacer-dotium magnū est sacerdotiū sim-plicis p̄sbiteri: q̄ pōt dici magnuz incōparatione ad sacerdotiū q̄ fuit i lege nature q̄ fuit ex hūana insti-tutione. Rō eni nā'lis dictat deū eē colendū: et ei esse offerendum. vñ et tūc p̄mogeniti sacerdotes institue bant vel alij ppria voluntate offe rentes officium sacerdotis exerce bant. Sicut etiā nunc bon⁹ hō dici tur sacerdos mistice: q̄z sacrificiuz misticū offert deo seip̄m. s. hostiaz viuentē: et hoc sacrificiū fuit abini tio generis humani. ¶ Aliud sa-

crificium fuit in lege mosayca ex i-
stitutione diuina: et hoc inchoauit i
Aaron. Unde Ysido. in lib. de pso
nis ecclesiasticis dicit. Initiū sacer
dotij: Aaron fuit: qz quis Melchisa-
dech prior obtulerit sacrificiuz. Sed
iste. s. spontanea voluntate. Sz a-
aron obtulit victimas dn̄o eo iu-
bente ac loquēte ad Moysem acci
pe inquid Aaron et filios eius etc.
¶ Tertium sacerdotiū ē a deo in
stitutum a lege euāgelica datum et
ordinatū ministerio xp̄i qui fuit de
us et homo: et hoc ē sacerdotiū gra-
tie et sacerdotium perfectū. Quod
pōt dici sacerdotium magnū in cō-
paratiōe ad sacerdotiū in lege na-
ture qd erat sacerdotiū imperfectū
qr gratia perficit naturā: et incōpa-
ratione ad sacerdotium in lege mo
sayca qd erat sacerdotium: figurati
uū figura āt cessat adueniente verita
te: vt de quolibet sacerdote euāge
lico: rōne status possit vere et pro-
prie canticum ecclesie. Ecce sacer
dos magn⁹. Sacerdos eniz in lege
nature non erat magn⁹: qr imperfe
ctus: nec i lege mosayca: qr figura-
tiuus. Sed in lege euangelica ē sa-
cerdos verus et pfect⁹: et ideo ma-
gnus et hoc sacerdotiū euangelicū:
nūc manet in ecclesia et durabit vs
qz ad diem iudicij: cuius actus san
ctificare: vt omnis actus eius dici
possit quedam sanctificatio. Ad
ipsum enim pertinet sacrificiuz of-
ferre pro peccatis populi et in suis
orare pro populo: et ipsius vota et
preces deo offerre: et aliqua sacra-
menta ministrare per que cōfertur
gratia que omnia sanctificationem
importāt. Unde et medius dicitur
inter deū et populum. Sub hac au
tem sacerdotali dignitate cōprehē
ditur oīs ecclesiasticus ordo: vel ē
sacerdotalis: vel habet attributio
nem ad ipsum sicut ad finez. gratia
cuius ē: et cui subseruit: sicut ars in
ferior arti supiori. ¶ Sacerdotiū
maius ē sacerdotium epōrum: tum
qr in ipsis ē ordo sacerdotalis: sm
quādam pfectionē: quia perfectuz
vnūquodqz dicitur cum pōt aliud
sibi simile pducere. Ipsi autem nō
solum non habent ordinē in seipsis
immo etiā alijs tradūt ministeriali
ter talem ordinem: qr ad eos perti
net dispensare sacramentū ordinis
tum etiā quia eis cōpetunt alique
actiones que non possunt cōpete-
re alijs sacerdotib⁹: sicut pōtifices
psecrare virgines benedicere: ma
nus imponere: siue confirmare: et
basilicis dedicare et huiusmōi. Un̄
et si alij sacerdotes administrāt qn
qz sacra. ipsi tn̄ administrant sepē.
et maiores et minores sacerdotes i
hijs que agunt vtuntur reb⁹ p epi
scopos cōsecratis. pp qd cōuenien
ter epāt⁹ ordo qdam dici pōt supra
sacerdotiū: nō vt ordo dicit sacrm:
sed vt dicit officiū quodā respectu

quarūcunq3 sacrarum actionum. Hoc aūt in eq̄litatis oīrpe vʒ fuisse Nam apud gētiles fm qd dicit Ysidorus in lib. ethi. minores sacerdotes dicebant flamies & maiores archiflamines. In veteri testō: Aarō erat maior sacerdos sub quo erant filij eius: minores sacerdotes ministrantes sub eo. In nouo etiā testō xp̄us instituit maiores sacerdotes xij. apl'os qbus succedunt epi & alij prelati: sicut cōsequenter videbit. Et. lxxij. discipulos: quibus succedunt sacerdotes magni q sunt maiorib' in auxilium: vt multitudo fidelium facilius guberneť & dirigatur. ¶ Sacerdotiū maximum est sacerdotiū sūmi pontificis: qui est vicarius xp̄i: & successor petri: qa pp̄ter ptātem ordinis hʒ vniuersalem & plenā ptātem iurisditiōis super omni ecclesia & vniuerso populo xp̄iano: qr data ē sibi omnis ptās in celo & in terra q̄ referri potest ad istam duplicē ptātem qui lʒ appropriate dicať pontifex romanus: qr romana ecclesia mater & caput est oīum ecclesiarū vniuersal' tamē est pontifex oīum xp̄ianorum vnde & dicitur eps vrbis & orbis: huic dictū est a dn̄o in Joāne. Tu vocaberis cephas: q̄ iterpretatur caput: quia sicut caput inter cetera membra corporis obtinet p̄ncipatum sic & ipse iter ceteros apl'os: & p ɔn̄s successor eius iter oīs successores. ad significādū aūt ei' p̄ncipatum. p̄us fuit sibi dictū. Math. xvj Q̄dcūq3 ligaueris sup terrā &c. et pena sil' cū alijs Math. xviij. Q̄dcūq3 ligaueris: ut ostēdať q̄ p̄mo & p̄ncipal'r ptās ɔueīt petro dicum' i de p eum ad alios descēdit fm qd infra pleni' diceť. Dictū ē ēt sibi indefinite pasce oues meas. non has vel illas sicut expōit crisostomus Et iter sup hāc petrā edificabo ecclesiā meā. nō ptem eccl'ie: vt designeť ei' vl'is ptās. ¶ Ad hui' tn̄ veritatis ɔfirmatiōe3 lʒ pl'es rōnes adducanť. vna tn̄ vr̄ eē potissima & p̄ncipalis q̄ sumiť ex ordine vniuersi: qr regimē ecclesie supponēdū est esse ordinatū: & fm optimū regimis modū. Optim' aūt regimis est modus in oī societate & multitudine: vt redutio & regimē fiat principal'r per vnū. hoc eni cōspicim' in oī nāli regimine. Nā in multitudine mēbrox: vnū est mēbrū qd principal'r mouet & dirigiť. s. cor. In ptib' etiā potentialib' aīe vna est q̄ mouet: & impat. s. ps itellectiua. In toto etiā vniuerso vnū est p̄mum p̄ncipiū q̄ mouet & dirigit. imo monstruositas eēt i eccl'ia: si eēnt duo capita & vnū ad aliud nō reducenť: nec etiā eius vnitas bn̄ seruari pōt: nisi ad vnu3 de hijs q̄ sunt fidei fieret reductio vt satis apparere pōt diligēter cōsiderari. Qd pfiguratū dici pōt in apoc. bti Joānis. in qua legiť q̄ vi

dit bestiā per quā designant̄ gentiles hēre multa capita. Sed agnus per quē designatur nostra ecclesia catholica nō habebat solum vnū caput. vñ et apostolus postq̄ȝ dixerat ad Romanos. xiij. q͏ non ē potestas: nisi a deo cōsequētēr subdit q̄ a deo sunt: ordinata sūt. Q̄d maxime verificari dȝ de sancta ecclesia quā xp̄s vsq̄ȝ ad morteȝ dilexit. vnus est ergo pastor totius orbis qui summū et maximū sacerdotiuȝ tenet: sicut est vnus dñs q toti vniuerso principatur.

¶ Capl'm. ij. in quo agitur de triplici potestate ordinis iurisditiōis et mixte ex vtraq̄ȝ.

SIcut autē premissa est inter mēbris distinctio d̄ sacerdotio. Sic consequenter ponēda est ter mēbris distinctio de ptāte. ¶ Est enim vna ptās que est ordinis tm̄: sicut potestas sacerdotalis: cuius actus est interpellare p. pplo et sacrificium offerre: vt supra dictū ē. ¶ Alia est ptās que est iurisditōnis tm̄: vt ptās iudicandi in causis spūalibus extrinsecis: vt corrigendi puniendi et inferendi spūaleȝ penā. ¶ Tertia est ptās que aliquo modo pōt dici mixta ex ptāte ordinis: et ptāte iurisditiōis: sicut ē potestas clauiuȝ: ptās predicandi: et vl'r ptās administrādi sacr̄a loquēdo de predicatione pūblica que fit in ecclesia ad edificationē fideliuȝ non de priuata: que posset fieri per moduȝ cuiusdam familiaris collocationis ad vnum vel ad paucos. sic enī de tali potentia sicut suo modo distinguim⁹ de scientia. ¶ Dicimus enim q͏ quedam est scientia que est per reuelationem tantum: sicut scientia fidei: siue scientia sacre scripture: vt est a deo ipsaȝ specialiter reuelante et inspirante hominibus. spiritu enim sancto inspirati: locuti sunt sancti dei homines vt scribit̄ i canōica petri. ¶ Alie sunt scientie que sunt ex inuentiōe tantum: sicut scientie philosophoruȝ: que si sint a deo eo modo quo dicimus a deo omnia esse. Hoc tamen ē in mediate a natura . intellectus humani per quā ad inuēte sūt scientie et mediantibus rebus q̄ sūt ipsius scientie cause. Quia et si sciētia diuina causet res: natura tamē causatur a reb⁹ que aliquo mō sūt nr̄e magistre: vt ponit Augu. i lib. magno. ¶ Alia ē scia q̄ ptiȝ est ex reuelatōe et ptim ex subtilitate itellect⁹ hūani: sic sacra scriptura ɔsiderata i aliqb⁹ suis ɔclusionib⁹. qa pl'es sunt ibi ɔcl'ones deducte ex inuestigatōe rōnis et i s̄btilitate itellectꝰ hūani. ¶ Sic ēt suo mō distinguim⁹ i hijs q̄ sūt a nā: q2 q̄dā sūt a nā tm̄ sic oliua q̄gnātur ex oliua: q̄dā ab arte tm̄: sic dom⁹: et q̄cūq̄ȝ artificialia q̄ fiūt a suo artifice. sȝ q̄dā

sunt partim a nã ptiz ab arte: sicut sanitas q partim est a nã et partim ab arte qr é a medico: ut é minister nature: et vt viués et ɔfortans naturam. ¶ Et in vlĩ rerum pductione dicimus: qd qdá pducta sunt per creationé tm̃: ut illa q fuerunt a do pmo pducta. Quedaz p ppagationem tm̃: vt illa q cõtinue pducunt. Sed qdá ptim p ppagatiõez: et partim per creationé: vt hõ cuius corpus est per ppagationé: sed aïa est per creatõez. ¶ Scdo etiá suo mõ dici põt de triplici ptáte ecclesiastica. Quia qdam é a deo tm̃: et inmediate: vt ptás ordinis. qdaz ab homine tm̃: ut ptás mere iurisditiõis in oïb' alij a sũmo pontifice. Quedaz partim é a deo et ptim ab hoïe: vt ptás clauiuz: et oïs illa ptás que aliquo mõ dicitur mixta seu cõposita ex ptáte ordinis. Et ex ptáte iurisditiõis. Et hinc é qp in diffinitiõe clauiũ aliud ponit ptinés ad ordinem: et aliud ad iurisditioné cũ dicitur qp clauius est ptás ligandi atqz soluẽdi qua ecclesiastic': iudex dignos recipe dz. et indignos excludere a regno. ¶ Q. õ. n. aliqs hẽat ptátem ligãdi et soluẽdi hoc ptinet ad ordiné vel saltẽ ad ordiné necessario cõsequit: qp pro tanto dico: qr magri ponũt qp dñs dedit ptáté sacerdotalem discipulis qẑtuz ad pncipalem actũ in cena: ante passioné qñ dixit. Accipite et mãducate. Et postea subiunxit hoc facite in meã ɔmemorationé. Sz post resurrectionem dedit eis ptátem qẑtũ ad actũ scdariũ qñ dixit Jo. xx. accipite spũm sanctũ quoz remiseritis peccata etc. Est tñ cõsiderandũ qp cum dñs aliq esse ab hoie tm̃ nõ excludimus cõem dei actioné qui é pncipalis actor et institutor oïs potétie et oïs scie: et opatur in oï opante. diuersimode tñ agit: qr aliq mediate. et aliq inmediate. Cuz ét dicim' aliquã ptátem nõ esse inmediate a deo: nõ accipim' ibi inmediationé virtutis: qr ẜm hũc modũ: sicut oïa sunt principaliter ab ipso. Dicente Anselmo lib. de concor. pscie et liberij arbitrij: qp nulla res hz vllã ptátem volendi: aut faciendi: nisi ipso dante. Sed accipim' ibi inmediationé qẑtũ ad imediatiõem suppositoz agentiũ: vt qp non sit aliqd medium cõferens talem ptátem p virtutem a xpo habitam: nisi soluz ministerialiter.

¶ Capl'z. iij. in quo ostenditur qp ptás ordinis sit i mediate a xpo.

Jcet ab hoïbus sit satis cõiter concessum qp ptás ordinis sit inmediate a deo siue a xpo inquãtum de' inquocũqz hẽnte eã pt tñ ad pñs hoc nihilomin' dupliciter declarari. Quarũ vna rõ sumitur ex pte ordinis ẜm se: et est talis. ¶ Illud qd est super natura-

le excedens totā facultatē nature: non pōt esse ab agēte naturali. Sꝫ huius ē ptās ordinis. ergo ipsa nō pōt esse inquocūqꝫ hēnte eā ab agē te naturali. Maior ꝓpositio videt̄ esse manifesta: qꝛ effect⁹ dꝫ ꝓportio nari agenti ⁊ determinat⁹ effectus determinato agenti. Minor etiaꝫ apparet qꝛ ꝑ collationē ordinis cō fertur ordinato q̄dam spūalis ptās perquā fit administratio sacr̄orūꝫ: ⁊ quarūdam rerū spūaliuꝫ ⁊ insup nālium in quarū etiam collatione ꝯfert̄ gratia gratū: faciens q̄ nō pōt esse: nisi in mediate a deo: ꝓpq̄ꝺ be nedictū est sicut etiā cōiter dicitur ꝙ stat⁹ ecclesie ē q̄dā medius stat⁹ int̄ statū nāe ⁊ statutū glīe. ⁊ iō cō/ ueniens ⁊ expediens ē ꝙ in ea cōti nue fiant aliq̄ que in mediate respi ciant ipm agens sup nāle. ¶ Se/ cunda non pōt sūmi ex ꝯditiōe ipsi us rōnalis creature que ꝓp pecca/ tum ꝑmi parentis duo mala incur rerat. vꝫ malum erroris ⁊ ignoran tie: ⁊ malū culpe. Sed sicut ad hec ꝙ malo erroris ⁊ ignorantie libere mur indigemus fide ⁊ aliq̄bus re/ uelatiōib⁹ in mediate nobis tradi tis ꝑ xp̄m iuxta sn̄iam origenis di/ centis supra illud. In ꝑncipio erat v̄bum: ꝙ sicut ad secretuꝫ hoīs q̄s deuenire non pōt: nisi ꝑ v̄bum eius indutū voce vel litteris: sic nec ad secreta celestia p̄ris: nisi per ver/ bum eius indutū carne. Qđ bene

prefiguratū dici pōt per hoc quod scribitur apoc. v. ꝙ nemo poterat neqꝫ in celo: neqꝫ in terra: neqꝫ sub tus terram apire librū per quē in/ telligimus diuina ministeria: sꝫ ne qꝫ respicere. Et seq̄tur ꝙ agnus q occissus ē: perquā intelligim⁹ ape/ ruit ⁊ reserauit nobis ministeria q̄ erat nobis necessaria ad salutē. Si cut ḡa tenebris ignorantie purga/ mur per aliqua nobis tradita i me diate per xp̄m: sic suo mō dicendū est de imunditia culpe: ꝙ ad hoc: vt ab ipsa mundemur indigemus aliq̄bus remedijs nobis in media te ꝑ xp̄m cōicatis. Et hui⁹ sunt sp̄a liter remedia sacr̄alia: que admini strent̄ ⁊ dispensant̄ per ptātem or dinis: que a xp̄o nobis i mediate cō fertur: vt de hoc exponi possit qđ scribitur in canonica Joānis. Un ctioneꝫ accepistis a sancto. i. a xp̄o qui est sanctus sanctorū.

¶ Capl̄m. iiij. in quo ostenditur ꝙ potestas iurisditōnis in summo pontifice sit in mediate a xp̄o.

Quod aūt sūmus pon/ tifex hēat virilem ptā teꝫ in mediate a xp̄o nō solum ordinis: sꝫ etiaꝫ iurisditionis declarari pōt rōnib⁹ ⁊ etiam auctoritatibus. ¶ Ratio nes due ad hoc induci pn̄t. Qua/ rum vna sumitur ex vnitate eccle/ sie. et alia ex vnitate fidei. ¶ Pri ma talis est. Sācta ecclesia ꝑfecte

dz poni vna: non soluz vnitate for/ mali per fidez: spem z caritatē: seu vnitate finis: q2 ad vnū finez ordi/ nat: sed etiā vnitate dirigētis z re/ gulantis qp non esse posset: nisi ha/ beret vnū vniuersalē vicariū: q te neat vniuersalem z plenā z ī medi atam ptātem a dño principali siue a suo supiori. Nullus aūt est supior eo: nisi xps z hō qui ecclesiam he/ dificauit. Nam si hanc ptātem ha/ beret mediante alio iam ipse non esset pm⁹ z vniuersal' vicari⁹. Idē patere pōt ex veritate fidei: in qua pñt plura dubia insurgere: sicut cō tinue insurgūt: ppter qđ oz qp apđ aliquem virū resideat ptās iudicā di z sñiandi in talib⁹ q̄z hēat in me/ diate ab illo qui fuit pncipalis or/ dinator z edificator ecclesie z fidei Nam lz ad alios doctos z ingenio sos ptinere possit de talib⁹ inqsiti/ ue z rōcinatiue: per tractare z in/ uestigare auctoritatiue tñ z deter/ minatiue: hoc solū pertinere pōt: z debz ad uniuersalē vicariū ecclesie qui totam ecclesiam hz dirigere et gubernare. Et hinc est qp in sui ca/ thedratiōe dicit. Tribuas eidē ca/ thedram pontificalem ad regēduz ecclesiam tuā z plebē tue sortis in tra mundi limitem vniuersam. In qbus v̄bis satis exprimit ei⁹ ptās vniuersaliter: z in mediate a deo si bi ɔcessa. Et cirillus in lib. thesau orū sic ait. Dedit filius petro ple nissimā ptātem z eius diadochis. i. successorib⁹ non minus. Ecce qp si/ cut in mediate ptātem dedit petro ita z eius successorib⁹. Et crisosto mus exponēs illud tibi dabo cla/ ues regni celorum: ait sicut a patre xps ad salutem oīuz mititur sic z a xpo petrus z eius ecclesia ad oīuz salutem mittitur cū ptāte plena su/ per oēs: qp nulli hoīuz credim⁹ esse concessum. ¶ Et hoc qdem satis clarum eē videtur: z qui ɔ̄rium pti naciter assereret vnitati z ptāti ec/ clesie multū detraheret: ppter qđ qbuslibz xpianus iure fidelitatis z xpianitatis toto coantu tali op/ ponere se dz. Si inueniat dicente. Auic. vlt. caplo sue metaphi. Ubi ait đ eligēdo sūmo sacerdote. post fidē pphie nihil acceptabilius deo q̄p interfectio illius q vult īpedire dignitatē sūmi sacerdotis. ¶ Est tñ diligenter cōsiderandū: qp lz di/ camus summū pontificem habere plenā z vniuersalem ptātem. nō tñ ita plenā hz nec ita vniuersalez sicͨ habuit xps: qui ē principalis dñs: nō ita vl'em: nec extēsiue: nec dura/ tiue. Extensiue nō q2 xpi potētia se extēdit ad oēs creaturas. Omnis enī creatura sibi subiecta est. Rō/ nalis z irrōnalis terrestis z īferna lis. vñ z dr caput angelorꝝ. Sz sum mi pontificis ptās se extendit solū ad creaturas illas que sunt gratie z beatitudinis capaces. vnde esse

caput solum dicit hoīum fidelium ꝛ viatorum. Ad ipsos etiā ī fideles nō se extendit inquātum infideles sunt. Sed inquātum fieri possunt fideles ꝛ membra xp̄i. Et per ꝯsequēs vnitati ecclesie aggregari vnde dicit glo. sup illo verbo apl̄i ad corin. Quid mihi de hijs q̄ foris sunt iudicare hos dn̄us iudicabit. q. d. ꝙ de infidelibus non hēat iudicare. ¶ Duratiue etiam non qꝛ xp̄us habet ptātem eternaliter. Sed xp̄i vicarius hꝫ eam tēporaliter. Nam quilibet apostolicus hꝫ hanc ptātem solum dū viuit in hac presenti vita. lꝫ in diuersis cōtinuetur vsqꝫ in finem iuxta ꝓmissionem factam per p̄ncipalem dn̄m xp̄m. Ero inquit vobiscū vsqꝫ ad consumationē seculi. Quod veritatem hꝫ qui sua eterna ptās in suis vicarijs vsqꝫ in finē cōtinuabit. ¶ Nō hꝫ etiā plenā auctoritatem: qꝛ xp̄s in sacris que sunt vasa gratie quibus tota ecclesia in salutis via dirigitur. habuit ptātem excellentie ꝙ de aliquo suo vicario dicere nō debemus: q in talib' solum hꝫ ptātem ministerij. Et lꝫ non tantā nec oīno talem ptātem hēat qualeꝫ habuit xp̄s infallibiliter: tamē veruꝫ est ꝙ omnem ptātem hꝫ que est ecclesie oportuna ꝛ necessaria: ad salutem fidelium ꝓcurandam: vt de tali potentia loquamur sicut loquitur Augustinus in libro de terinitate de sacra scriptura dicēs. Nō non quicquid ab homine sciri potest huic scientie est tribuendum: sed illō tantūmodo quo fides saluberrima que ad veram beatitudinem ducit gignitur defenditur ꝛ roboratur. Sicut ꝛ suo modo summi pontificis ptāti. Non omnis potentia que homini cōmunicari pōt tribuēda est: sed solum illa que necessaria est ad salutē hominū ꝓcurandam. Et vt oīs alia ptās in ecclesia ab ipsa deriuetur: ꝛ ad ipsaꝫ ordinetur: ꝛ ei subijciatur: quia pedes eius succedunt pedibus illis de quibus scriptū est. Omnia sub iecisti sub pedib' eius: ꝛ quos sancte mulieres tenuerūt: ꝛ tenere dꝫ vniuersus populus xp̄ianus: ꝓpt̄ hoc conuenienter q̄libet fidelis loco salutationis scribit eidem pedū oscula beatorum.

¶ Caplꝫ. v. in quo ostenditur qd̄ potestas iurisditionis etiā in apostolis ꝛ discipulis fuerit in mediate a christo.

Quod etiā sancti apl̄i ꝛ discipuli hūerunt ptātem iurisditiōis in mediate a xp̄o ꝓbari pōt ¶ Primo ex hoc ꝙ xp̄i perfecta sunt opera. Ad ꝑfectionē autē pastoris vꝫ esse ptās iurisditionis necessario requisita. Ipsi autem apl̄i ꝛ etiam aliquo modo discipuli fuerunt pastores sub principali ꝛ vl̄i

pastore petro: ordinati a dño nro iesu xpo. Unde Mar. vlti. cõiter eis dicit. Eũtes in mũdum vniuersum predicate euãgelium vniuerse creature: baptizãtes eos rc. In quo dant intelligi alia sacra: quia baptism' ianua ẽ sacrorum: q ptãs ad iurisditiõem ptinere videt. Naz sacra conferre r predicare predicatione publica in ecclesia: in qua aliqui ordinant quasi subditi r discipulis suis supiorib' non videt sine aliqua iurisditione posse esse. Sic enim r nũc videm': q nec vn' curatus in parochia alterius: nec vnus eps in diocesi alteri' predicare possunt: nec etiã sacra cõferre ppter iurisditionũ distinctionez. Et glo. super illud ps. Dum discernit celestis reges super eam rc. dicit celestis. i. xps qui sup oẽs celos ascendit. Discernit. i. diuidit vel distribuit reges. i. rectores: sup eam. i. super ecclesiam. Et signanter dicit diuiditur vel distribuit: quia talis collatio magis fuit distributõ qz diuisio. ppter ipsorum enim perfectionem talis diuisio vel distinctio necessaria nõ erat: qz nec timeri poterat: nec vnus occuparet iurisditionem alterius quib' omnia erant ꝯmunia r distribuebant vnicuiqz: sicut cuiqz op' erat. Et glo. super illud. Luc. vj. christus elegit xij. quos apostolos nominauit. dicit quos ad propagandum auxiliũ salutis humane: per terrarũ orbez satores fidei destinaret: que omnia bene decenter fieri nõ poterant sine aliqua iurisditionis ptãte: quia vt dicit alia glo. pascere oues ẽ credentes in christo: ne a fide deficiãt confortare exempla virtutis cum verbo predicatiõis impendere aduersarios r errantes: subditos corrigere. In hijs autem r similib' iurisditionem r auctoritatem conferre: non oportebat per vicarium fieri. quando presens erat dominus principalis. Sed post ipsi' corporalem absentiam indubitanter est verum: q omnes habentes talem ptãtem iurisditionis in ecclesia a petro r petri successorib' immediate acceperunt r accipiunt. Pm qd cõsequenter magis videbitur r pbabitur: propter qd Augustinus exponens illud Math. xvj. Tu es petr' r super hanc petram rc. Dicit. i. te petrã. Licet alij aliter exponant. Et idẽ Aug. in quodã sermone decat hedra bti petri ptractans vbũ pdictũ ait. Petrũ itaqz fundamentũ ecclesie dñs noĩauit: r ideo digne hoc fundamẽtũ colit ecclesia sup qd eccliastici fundamẽti altitudo ꝯsurgit. Ipsi ẽt scti apli qztũ cũqz eẽnt a xpo imediate vocati r istituti cõi tñ approbationẽ recognouerũt petrũ ipsoꝝ caput pncipẽ r magrz r ꝯpõs toti' ecclie. Sibi eni soli dictũ ẽ i. Joãne. Tu vocaberis cephas

qui lȝ petrus interpretet̄ ſm vnaȝ linguā.tn̄ ſm aliam caput exponit̄ vnde ſtatim aſſumpto chriſto in celū. Petrꝰ tanq̄ȝ eiꝰ ſucceſſor eccleſiam regere cepit. dum ad cōplendum duodenariū numerū apoſtolorum: loco iude p̄uaricatoris: ex verbis ꝓphe aliū inſtituit ⁊ ſubrogari fecit. Ipſe enim in ananiā ⁊ ſaphirā vxorē eiꝰ tanq̄ȝ p̄nceps apoſtoloꝝ mortis ſn̄iaȝ ꝓmulgauit: q2 mentiti fuerūt ſpūi ſancto. Ipſe ſolus in ſymonē maguȝ ſn̄iam dānationis ꝓnunciauit. Licet nō ei ſoli: ſed oībus cōiter pecuniā obtuliſſȝ que oīa ⁊ plura alia adduci poſſēt ſatis oſtendunt q̄ oēs alij apoſtoli ⁊ diſcipuli: lȝ a xp̄oi mediate poteſtatem habuerunt petrū tn̄ ſemper recognouerūt in dn̄m ⁊ magiſtrū.

¶ Capl'ȝ. vj. in quo rōnes aliquorum ponunt̄: oſtendentes q̄ poteſtas iuriſditiōis in ep̄is ⁊ curatis ſit i mediate a xp̄o.

Onūt aliq̄ q̄ non ſolū ptās ordinis: ſed etiaȝ iuriſditiōis ſit i hn̄tibꝰ eā in mediate a xp̄o qd̄ ꝓbat̄ multipl'r. ¶ Prio ſic apl'i ⁊ diſcipuli hūerunt hāc ptātē a xp̄o in mediate. Sed ep̄i ⁊ curati ſunt ſucceſſores eorū: q2 apl'is ſuccedūt ep̄i ⁊ ſeptuaginta duobꝰ diſcipuliſ ſuccedūt curati: ergo ⁊ oēs iſti: oēs habent ptātem in mediate a xp̄o. Maior ꝓbat̄ ꝑ illud qd̄ ſcribit̄ Jo. xx. Sicut miſit me pater: ⁊ ēgo mitto vos. Et cū hoc dixiſſet inſuflauit: ⁊ dixit. Accipite ſpūm ſanctuȝ quoꝝ remiſeritis peccata ⁊c̄. Qd̄ exponēs Aug. in libro q̄ſtionū noui veterȝ teſtamēti. q. xciij. dicit ſic Jllud quod inſuflaſſe in diſcipulos: xp̄s legitur poſt tp̄s reſurrectiōis ſue: ⁊ dixiſſe. Accipite ſpm̄ ſanctum. Eccleſiaſtica poteſtas itelligit̄ eſſe. Et q̄ vere ad ius eccleſiaſticum ptinet: ſtatim ſubijcit dicens quoꝝ remiſeritis peccata ⁊c̄. Et qd̄ dominus apoſtolos epiſcopos ordinauerit: nemo debet ābigere dicente Aug. infra codeȝ lib. q̄ōne. xcvij. Nemo ignorat ſaluatorem epiſcopos in eccleſijs īſtituiſſe. Et Yſidorꝰ dicit q̄ ceteri apoſtoli cum petro pari cōſortio honoreȝ ⁊ ptātem acceperūt. ¶ Dedit etiam eis ptātem p̄dicandi ⁊ baptizādi Mar. vltimo. Euntes in mundum vniuerſum p̄dicate euangelium baptizātes ⁊c̄. ¶ Minor etiā probat̄ per illud qd̄ ſcribitur Mathe. in fine. Dixit enim dn̄s apoſtolis. lxxij. Ecce vobiſcuȝ ſum vſq̄ȝ ad cōſumationē ſeculi. Hoc autem non poteſt intelligi de apoſtolis ⁊ diſcipulis in ſuis ꝓprijs pſonis: ergo oportet q̄ intelligat̄ in ſuis ſucceſſoribus. Sed ſucceſſores apl'orum nō poſſunt eſſe niſi ep̄i: cū apoſtoli ep̄i fuer̄t nec ſucceſſores apl'orū diſcipl'oꝝ pn̄t eē niſi ſacerdotes

curati q sunt sacerdotes scdi ordi-
nis: vt patet ex ipso textu: qz dicit
oib⁹ diebus. ⁊ sic sine interruptiōe
Sz post hec v̄ba q̄ xp̄s dixit nō fue
runt sacerdotes ꝯtinue sine iterru
ptōe: nisi sacerdotes scdi ordinis ⁊
curati: nec legit̄ d̄ qbuscūqz alijs ꝙ
sic fuerint. ¶ Hoc ēt ꝓbat̄ ex alio
qz status discipl'oꝝ est stat⁹ yerar.
⁊ status regis a xp̄o institutus: ⁊ i
illo statu exn̄tibus ex diuina insti-
tutiōe: competit p̄dicare corrigere
⁊ sacr̄a ministrare: ſm qd̄ sunt tres
status yerarci. Sz in tota ecclesia
dei nō iuueniunt̄ p̄sbyteri nō epi: q
bus ex diuina institutōe ⁊ iure or-
dinario h̄ ꝯueniant nisi curati: sz p-
sūmi pōtificis p̄uilegia. ergo nulli
alij tenēt statū discipl'oꝝ. ¶ Hoc
idē ꝯfirmāt: qz Mat. xxiiij. dn̄s tā-
git tres dr̄ias hoīum q sunt duo in
agro: duo i lecto: duo i mola: vt di
cit glo. ꝙ tāgit tres dr̄ias siue stat⁹
hoīu3. s. actiuoꝝ seu p̄latoꝝ q signi
ficant̄ p duos in agro. Cōtemplati
uorū q significant̄ p duos in lecto.
Cōiugatoꝝ q significant̄ p duos in
mola. Cū ḡ religiosi oēs ⁊ curā aīa
rū non h̄ntes ꝯtineant̄ sub ꝯtēplati
uoꝝ statu. seqtur ꝙ nulli tales sint
in statu discipuloꝝ: q est stat⁹ acti-
uus cure ⁊ regimis: nisi solū curati
⁊ sic v3 seq ꝯclusio p̄ncipalis: ꝙ si p̄
mi habuerūt in mediate a xp̄o ꝙ ⁊
successores. ¶ Et declarat̄ h̄ ad-
huc magis: qz ptās illis collata est
ꝯtinuata in istis: ⁊ a quo ē ptās ab
eodē est ptātis cōtinuatio. Nā ſm
eos sicut sūm⁹ pontifex: cū assumit̄
ad statum papalē quē dn̄s institui
tur assegtur suā ptātem a dn̄o iesu
xp̄o: sicut etiā est de epis ⁊ curatis
cū assumunt̄ ad dictos stat⁹ a dn̄o
institutos: ꝙ in mediate assecuntur
suam ptātem a xp̄o tales instituēte
status: nō ꝙ ip̄e de celo descendat
sed hoc ministerialiter fit ab hcie.
¶ Hoc idem arguūt scd̄o sic: xp̄s
edificauit ecclesia3 suā sup: a se pe
tram dando sibi ligandi atqz soluē
di ptātem. Unde Mat. xvi. dixit
dn̄s petro: sup hanc petrā. i. me pe
tram edificabo ecclesiā mea3. Sed
p̄lati ecclesie. s. epi ⁊ curati q sunt
p̄ncipaliores in ecclesia: sunt eccle
sia ꝓut hic sumit̄. ecclesia ergo xp̄s
epis ⁊ curatis dedit ptātem: ⁊ non
petrus q ecclesiam non edificauit.
Et qui dicit aliu3 a xp̄o dedisse vl'
dare ptātem dicit illum edificasse
ecclesiam: ꝙ est cōtra euangeliū ꝙ
narrat xp̄m dixisse sup hanc petrā
⁊c. Ubi dicit glo. hanc qdam ptā-
tem eadem iudiciaria3 ceteri apl'i
acceperunt: ⁊ etiam oīs ecclesia in
epis ⁊ curatis. Et remigius ibidē
hic ligandi ⁊ soluendi potestas ꝙ
uis sibi petro data videatur. tamē
ceteris apl'is dn̄i nec in epis ⁊ cu-
tis toti ecclesie. ¶ Prefea nullū
agens creatū facit subiectum in ꝙ
agit. cū ergo oīs actio pape: inq̄ztū

papa sit supra ecclesiam. et partes eius sequitur quod ecclesiam non fecit nec edificauit. Sed xpus edificauit duos status ordinando: et eis potestatem dando. ¶ Preterea sicut se habet petrus ad apostolos et discipulos sicut petri successores apostolorum et discipulorum. Sed petrus apostolis et discipulis potestatem non dedit: nec eorum status instituit. Sed xpus ergo successor petri dictorum successoribus cuiusmodi sunt episcopi et curati: potestatem dedit: nec eorum status instituit sed xpus. ¶ Dicunt tamen quod differentia est inter apostolos et discipulos ex vna parte: et eorum successores ex alia. Quia xpus statum apostolorum et discipulorum instituit immediate. et eis potestatem dedit sicut quod etiam ipse eos ad eorum status assumpsit. Sed episcoporum et curatorum statum instituit immediate: et eis potestatem dedit in apostolis et discipulis. Episcopos tamen et curatos ad eorum status non assumit nec instituit: sed instituuntur ad eos per homines sicut per papam: omnes generaliter possunt institui episcopi et curati. Per episcopos vero omnes curati sibi subiecti: et istud scilicet quod possit inferiores instituere ad statum suum conuenit domino pape: et episcopis iure ordinario per potestatem yerarcarum eis a domino datam. Et adducitur in simili quod dominus papa habet potestatem immediate a xpo: quod non potest intelligi quod in eius creatione xpus descendat ad dandum talem potestatem Sed xpus statum papalem in petro instituit: et ei potestatem dedit pro persona sua tantum: sed pro omnibus successoribus suis: qui ad illum statum assumuntur. Et quia illa potestas et status: non potest remanere nisi in personis. ideo sicut persone in illo statu sibi inuicem succedunt continue: ita et potestas data in personis sibi inuicem succedentibus Sicut suo modo esse specificum deriuatur et continuatur per successionem indiuiduorum sub illa specie. ¶ Preterea ex glo. que ponitur apo. Jo. super illo verbo signa que locuta est. vij. tonitrua. Habebit quod qui predicabit tempore antixpi. Habebunt officium a suis antecessoribus: quod non potest intelligi de apostolis et discipulis: qui tunc non viuent: oportet ergo intelligi quod ab illo eodem a quo antecessor habuit: et successor habeat officium predicandi. Si quis si aliquis abbas impetraret aliquam libertatem in quantum abbas. si moriatur eius successor habebit eandem potestatem et post ipsum alius vsque durabit monasterium. Tales autem successores non habebunt istam potestatem ab antecessoribus sed ab illo qui eam primo dedit abbati Sic suo modo successores apostolorum et discipulorum suo potestatem habent a xpo qui eam prio dedit apostolis et discipulis ¶ Hanc sententiam videtur expresse ponere Ber. ad eugenium papam dicens sic. Erras si vt summam ita et solam institutam a deo nostram apostolicam potestatem existimes. Si hoc sentis: dissentis ab eo

qui ait: nō est ptās nisi a deo: proin de qd̄ sequitur: qui ptāti resistit dei ordinationi resistit. Et si pncipaliter te facit nō tamē singlariter. Deniqz idem ait. Omnis aīa potestatibus sublimioribꝰ subdita sit. Nō ait sublimioribus tanqz in multis: nō tua ergo sola ptās a dn̄o: sunt & mediocres: sunt & inferiores. Et hoc vt subiungūt nō derogat: nec pncipatui: nec etiā plenitudini potestatis summi pōtificis: qr ex hoc principatus ponit nobilior tanqz ducens origine ex nobiliori principio. Sua etiaz potestas ponit supprema: qr in oīs potest actus yerearcos exercere: & oībus sacra ministrare: & vsus ptātis eius a solo deo dependet. Usus autem ptātis inferiorꝫ bene dependet a dn̄o papa: qr ip̄m pōt impedire & suspendere tanqz ipsorum corrector: & supprem⁹. yerear. eniz aliqd̄ attribueretur: homini puro q̄ subtrahat a domino papa: bene facit sibi preiudicium.

¶ Capl'm. vij. in quo pbatur q̄ talis ptās iurisdiōis nō est in media te a xp̄o in ep̄is & curatis.

Quod aūt ptās iurisditionis nō sit in mediate a xp̄o in ep̄is & curatis pbari pōt rōnibus ostensiuis: & etiaz ducētibꝰ ad incōueniēs: & pōt esse prima rō ostensiua hic. ¶ Nō minorem ptātem hz xp̄i vicarius i regno ecclesie: q̄z ad ea que cōferri possunt a puro homine q̄ hēat quicūqz rex tēporalis super regno suo: imo videt q̄ maiorem. Quia vnitas & maxima potestas pncipāt⁹: magis dz reseruari in monarchia clericali & sp̄uali tanqz diuino principatui vicinoꝝ. Sed in regno tēporali: vt plurimū tota ptās iurisditionis est a rege. ergo m'to magis hec erit in regno sp̄uali ecclesie q̄ oīs ptās iurisditionis erit in alijs a sūmo rege: & sūmo pontifice. ¶ Hoc idem pōt pbari scd̄o sic. primū & principale in vnoquoqz genere cā & principium est oīum aliorū que sunt post. Sed ptās iurisditionis p̄mo & principaliter data ē petro. Unde & sibi singulariter dictum est. Pasce oues meas. In quo sibi cōmittit regnuz ecclesie: & sup eo datus sibi ptās iurisditionis. pascere eni pprie est regie ptātis. Unde reges eiz olim dicebant. pastores ergo quicūqz alij erunt pastores: & reges in regno ecclesie: q̄ nō est regnum nature: sed gratie: talem ptātem habebunt a xp̄i vicario. ¶ Hoc idez pōt ostēdi tertio sic. Maiorē ptātem videt habere sūmus pontifex sup ptāte iurisditiōis in sp̄ualibus: q̄ super potestate iurisditionis in tēporalibus eo q̄ illa ptās est eiusdem ordinis cum sua ptās aūt sup temporalibus: nō est eiusdem ordinis cū

sua ptáte. Sed ptás iurisditionis sup tpalib⁹ quá hént reges ⁊ fideles xpiani: dependet ⁊ hétur a sũmo pontifice: iuxta sniam Agonis in lib. de sacramentis fidei xpiane ptáte. ij. cap. iiij. dicentis q͂ spũalis ptás terrenam ptátez instituere habet ⁊ iudicare: si bona non fuerit. Et hoc satis cõuenienter videt̃ eé dictum: q₂ sicut spũs constitut⁹ est ad causandũ ⁊ dirigendũ virtutez in corpore sic ⁊ ptás spũalis tanq̃z architetonica ordinata est ad formandum terrene ptátis virtutem. vnde glo. super illud ps̃. Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terrá: seruite dño in timore dicit q͂ xp̃us loquit̃ ad reges terre dicens. Et nũc me constituto rege sicut predixit. Ego aũt constitutus sum rex ab eo: vos reges qui iudicatis terram: ne cõtristemini: sed itelligite ⁊ erudimini. expedit enim vobis: vt sub illo scitis a'quo est itellectus ⁊ eruditõ. Et expedit vt temere nõ dñemini sicut illi q nulli putát se esse subiectos: ⁊ dño omnium seruiatis. i. xp̃o ⁊ eius vicario q̃z sui loco p̃fecit in terris: ꝑpter qd̃ beato petro dicunt̃ esse concessa iura celestis imperij ⁊ terreni: q₂ totius ptátis spũalis ⁊ téporalis apicem tenet. Et si ptás temporalis a spũali non solum iudicat̃: sed etiaz ĩstituitur ⁊ formatur: ⁊ spũaliter a ptáte plenarie cuiusmodi est ptás summi pontificis: q₂ aliter esset loquendum de potestate spũali ꝫm partem qualis est in alijs prelatis ecclesie q͂ ad pñs dimittitur. Multo fortius hic veritaté habebit de ptáte iurisditionis in spũalib⁹: q₂ ipsa habebit̃ ⁊ iudicabitur a vicario xp̃i. ¶ Ad hanc etiá veritaté ostendendam adduci possent plures rõnes ducentes ad incõueniés q₂ ex ipsa multa incõuenientia sequunt̃. ¶ Nam si ita esset q͂ talis ptás iurisditionis esset in mediate a xp̃o. cũ illud qd̃ confert̃ a prelato superiori tolli non possit p inferiorem: nec etiaz imutari sequi videt̃ q͂ talis potestas per summũ pontificem tolli non possit: nec restringi: nec dimidiari: que oĩa sunt absurda ⁊ incõuenientia. Si eni vidémus de potestate cõsiderandi: que q₂ se q̃tur ordiné sacerdotalem per ep̃z tolli non pót: q₂ sicut talem ordinem nõ contulit: nisi per ministerium: ita nec auferre potest: vt cõiter ponitur. l₃ magister sniarum videatur esse cõtrarie opinionis. voluit eni vt apparet. iiij. sniarum q͂ talis ptás auferibilis esset p ministerium ecclesie: cuius dictũ a magistris ⁊ a schola parib. in hoc cõiter nõ tenet̃. ¶ Preterea sicut vidémus q͂ excõicati: ⁊ ab ecclesia p̃cisi peccant si consecrant. Nihilominus tamé si consecrant cõsecratum est: q₂ propter efficatiam cõse

crationis ordo dz esse perpetu⁹: et hoc est q cū degradat⁹ reconcilia tur nō iterū ordinat: qꝛ ordinē non amittit. Nā ꝛ si tradatur iudicio se culari: non ē ex hoc q ordinē amise rit. Sed quia pdidit priuilegiū in/ dultum tali ordini. Licz ergo tales peccent in cōsecrando: si tñ conse/ crant cōsecratū est. Sic etiā ꝛ in p/ posito. quātumcūqz tales q ptātez iurisditionis hērēt mediate a xp̄o tali ptāte de facto priuarent. Si tñ s̄m illā agerent lz peccarēt in agē/ do tñ tenerz illud qd agerēt. Vñ si excōicarent vel absoluerent ali/ quem: q alias ex pte sua esset iuste excōicandus: vel absoluēdus: talis excōicatio: vel absolutio tenerz: q nullus sane mentis diceret: nisi co naref tunicam in cōsutilem scinde re. ¶ Preterea si ptās collata a xp̄o apl̄is ꝛ discipulis est cōtinua/ ta in ep̄is ꝛ curatis: cū apl̄i ꝛ disci/ puli recepint ptātem vbiqz p̄dicā di ꝛ baptizandi ꝛ sacra alia cōferē di. Vbiqz ergo qcunqz ep̄i ꝛ curati ptātem hērent talia faciendi q est incōueniens. ¶ Preterea si ptās ep̄i est in mediate a xp̄o sicut ptās: sicut ptās dñi pape. seqtur q sicut papa elect⁹ statim pōt administra re: ita etiā esset de ep̄o que oīa sunt in ꝯuenientia. ¶ Multa etiā alia in ꝯuenientia sequerent que cā bre uitatis ad pn̄s dimittant. ¶ Sed vt sit ad vnum dicere positio ista falsa est: ꝛ oīa que descendūt ex ip̄a Et qꝛ falsa circa ea que sunt fidei annexa: seu etiā morib⁹ bonis erro neuz iudicat. ideo nō in merito oīa talia: ꝛ viris ītelligentib⁹: ꝛ si non heretica tñ erronea iudicantur.

¶ Capl̄m. viij. in quo rn̄detur ad rōnes ꝛ auctoritates q nitunt pba re q talis ptās iurisditiōis sit i me diate a xp̄o in ep̄is ꝛ curatis.

Prima rō que superi⁹ adducebat ad pbādū q ptās iurisditiōis eēt in mediate a xp̄o cōsi/ stebat in hoc. Qd si pmi habuerūt in mediate ptātem a xp̄o apl̄i ꝛ di/ scipuli. ergo ꝛ successores ep̄i ꝛ cu rati. ¶ Dicēdum q si ꝛ pmi habu erunt talē ptātez in mediate a xp̄o hoc oportebat ꝛ decedat: quia tūc pn̄s erat: nec oportebat tūc p suuz vicariū fieri. Nunc aūt succedētes ab ip̄o habent in mediate a xp̄o qc quid a suis vicarijs hēri non pōt ni si per ministeriū. Sed a suis vica/ rijs hētur in mediate oē illō quod ab eis ꝛ per puros hoies dispēsa/ ri potest: cuiusmodi est iurisditiōis ptās que simplici v̄bo datur ꝛ da/ ri pōt. Non aūt est ita de ptāte or/ dinis: que dari nō potest: nisi me/ diante ordinis sacro. pp̄ter eniz so lo v̄bo facere non pōt ep̄m nec pre sbyterū. ¶ Ad secundam rōnem cum dicitur q episcopi ꝛ curati as sumuntur ad stat⁹ apostolozū ꝛ di

scipulorum qui sunt stat' regiminis
Dicendū p̄mo ⁊ curati sic p̄cisse vt
ipse accipit succedunt apostolis ⁊
discipulis. Sed q2 de hoc fiet capi
tulum per se ad p̄sens dimittatur.
Sed solū rn̄deatur ad formā argu
menti. Et dicendū q͂ cuz tales ad
talem statum assumuntur: necessa
rio assequunt̄ oia illa sine quib' ta
les status esse non p̄nt. Constat au
tem q͂ verus ep̄s ⁊ ver' sacerdos
esse potest: sine ptāte iurisditionis
explicata: de qua loqmur sicut ha
bet cōis vsus ecclesie. ¶ Potest
etiam dici sicut iam dictū est: q͂ qui
assumunt̄ ad statum talem: quicqd
sup nāle in mediate consequūtur a
xp̄o necessariū ad talem statuz: de
qb' non est ptās iurisditiōis q̄ pos
sit dispēsari per agēs naturale. Et
cuz subiungit̄ q͂ a quo est ptās: ab
eodem ⁊ ptātis cōtinuatio. hoc ne
cessarium nō est: qn̄ talis res ince-
pta sit p alios sufficiēter cōtinuari
pōt. Sicut sil'e videm' in opere cre
atoris q͂ si p̄mo de' p̄duxit res per
creationē: ⁊ in mediate nō oportet
q͂ nūc sicut fiat. ⁊ cōtinetur ⁊ speci
aliter ad illa que sufficienter p̄du-
ci possunt p p̄pagatiōem. ¶ Exē
plum aūt q͂ adducitur de sūmo pō
tifice ad p̄positum nō valet. Quia
ipse solus cū assumitur ad talez sta
tum assequitur in mediate a xp̄o ta
lem ptātem iurisditionis sicut su-
peri' visum est: quia nec alium su
piorē recognoscita quo posset talē
auctoritatez consequi. ¶ Ad ali
ud cum dicebatur christus edifi-
cauit ecclesiam. ergo ipse dedit po
testatem: dicendum q͂ verum est
multa tamen dimisit christus exer
cenda ⁊ ordinanda per successores
suos que ipse non ordinauit secun
dum quod temporum cōgruentia
exposcebat. Sic enim respondet
Augustin' in epistola ad comitez
bonifacium obiectioni heretico-
rum dicentium: quod ecclesia non
debet inuocare auxilium cōtra ali
quos: quia apostoli hoc non fece-
runt: quod ī ecclesia sancta q͂a spi
ritu sancto dirigitur diuersis tem-
porib' diuersa congruit agere. Sic
etiam ⁊ nunc videmus q͂ episcopi
hodie multis apparatibus ⁊ insi-
gnijs vtuntur: quib' non vteban-
tur apostoli: nec propter hoc tamē
iudicandi sunt male agere dummo
do in talibus ordinate se habeant
in actu: ⁊ etiam in affectu. Et cum
dicit' glo. q͂ hanc potestatem iudi-
diciariam ⁊c. dicendū q͂ verum est
s3 diuersimode. Quia apostoli eā
receperunt in mediate a christo. s3
alij recipiunt eam a suo vicario: vt
talis potestas includere potest a-
ctualem iurisditionem. Si enim si-
cut precise auctoritas deberet in-
telligi: quilibet reciperet auctori-
tatem petri. ¶ Ad aliud cū dici-
tur nullus agens creatū facit. sbm ī

q agit. ¶ Dicēdū sicut iam dc̄m est q licet xp̄s catholicā ecclesiā egerit et fundauerit: multa tn̄ in illa dimisit ordinanda per suos successores: sm̄ q tpoꝝ cōgruentia exposcebat. vn̄ et in p̄mitiua eccl'ia opus erat miraculis ad conuertendū: et cōuincendum incredulos vt fides non deficeret: sed potius inualescēt ¶ Preterea ꝯn̄ter indiguit rōni/bus et expositionib' scripturarū: cōtra pululantes hereses. Et temporibus istis iam dilatata ecclesia videt' indigere tēporali potentia et materiali gladio ꝯ tyrānos pfidos et rebelles ecclesie. ¶ Ad aliō cū dicebat' sicut se h3 petrus etc. et etiam de dn̄o papa: pat3 per iā dicta. ¶ Ad illō glo. sup Apo. q q predicabunt tpe antixp̄i etc. dicendū q illi et vl'r quicūq3 predicatiōis officiū habēt: vt talis auctoritas se quat' ad ptātem ordinis ipsam hn̄t in mediate a xp̄o a quo habent ordinem: vt aūt pertinet ad auctoritatem iurisditionis: q2 nec p̄dicare possunt: nisi mittant': et etiā sibi subiectis p̄dicatiōe illa de qua sup'ius dictū est. hoc habēt a xp̄i vicario: et ab alijs q per ip̄m et sanctam ecclesiam ordinati sunt ad hoc. ¶ Ad exēplum de abbate dicendū q verum esset de potestate absolute sibi tradita. Non vlterius determinanda per alios: nō aūt de illa que posset aliter determinari: et limitari sm̄ arbitrium eorū qui succederent p̄mo danti: sm̄ aliā et aliā exigentiā tp̄is. Et cum dicebat' q hic non derogat plenitudini ptātis sūmi pontificis. dicēdum p̄mo multum per oēm modum: q2 aufertur ab eo illō q ꝯferribile est puro homini pro debito regimine ecclesie q alij prelati non hēant ptātem iurisditionis ab ipso. Quod etiā ex dictis eoꝝ si bene cōsiderent' apparet q fiendum nō est. nam ad plenitudinem ptātis xp̄i vicarij oīno ptinere vr̄ qcquid per purum hominem fieri pōt in ordinatiōe vniuersalis ecclesie. ¶ Et q vltio dicūt de vsu potestatis: siue de executione iurisditōis in inferioribus prelatis: q talia bene dependent et habētur a dn̄o papa. lic3 vsus talis ptātis in dn̄o papa solum a deo depēdeat. Quare de isto vsu quid dicat. meruī enī actū dn̄e non pōt vt videtur: q2 tunc dormiens talē executionem nō haberet. oport3 ergo qō dicat' potētiā utēdi: et si ita sit ex dictis pprijs ipsoꝝ sequet' q ptās iurisditiōis in alijs p̄latis ecclesie i ep̄is. s. et curatis sit a sūmo pōtifice

¶ Capl'm. ix. in quo ex p̄missis ostendit' qual'r ptās mixta sit in mediate a xp̄o et ql'r i mediate a suis vicarijs

Sicut sup' dicebat' ptās clauiū et vl'r ptās administrādi sacrā aliō h3 ptinēs ad ordinem: et aliō

ptinens ad iurisditioẽm: ꝛ ꝑ tanto ptãs mixta appellari pt. Quã ḡ alijs ptãtẽ ordinis hẽat. h ptinet ad ordinem: ꝛ a quocũq3 hr̃ ordo in mediate hẽtur ab eo talis ptãs inquã tum huiusmõi. Et quãtum ad hoc sic loquẽdũ est de tali ptãte mixta sicut supius dicebať de ptãte ordinis. Sed ꝙ sup hoc fiat alijs spãlis iudex ecclesiastic⁹ ad hos vel ad illos. h pertinet ad iurisditõz. Iurisditio enĩ idẽ est dictio seu determinatio iuris: ꝛ. ei⁹ ꝙ iustũ est ꝑ modũ snie ꝛ obligatõis ꝙ facere non põt nisi qui iudex est cõstitutus: siue in spũalibus: siue in tpalib⁹. Hanc ãt iurisditionẽ in ecclesia post ascensionem xp̃i in celum: siue in spũalibus: siue in tpalibus: q̃ huiusmodi spũalibus sunt ãnexa cõferre hab3 ille q multitudini p̄est ecclesiastice cuiusmodi est summus pontifex q ipsius ẽ caput: nauta ꝛ rector ꝛ cui subest ꝛ incũbit dispensatio totius vl̃is ecclesie: ꝛ toti⁹ ppl̃i xp̃iani: pp ꝙ bene ꝛ signãter cõiter dicit̃ ꝙ clauis dať cum ordine. Sed executio indiget mã̃ debita que ẽ plebs subiecta per iurisditionẽ. Et ideo si aliqs hẽat ordinẽ: ꝛ non hẽat iurisditionem: h3 qdem clauẽ implicite ꝛ in radice: s3 nõ h3 ptãtẽ iurisditiõis explicitata3 siue vsum ꝛ actũ clauis ꝛ pp hoc qlibet sacerdos nõ põt vti claui q̃3 h3 in quẽlibet: sed solũ circa illos q ad eius iurisditioẽm ptinent vel ordinarie: vel ex cõmissione. ¶ Solius aũt sũmi pontificis ẽ posse vti claue quã h3 in quẽl3 ꝛ d quolibet: qꝛ oẽs ptinẽt ad ei⁹ iurisditionẽ cuiuscũq3 materie: ꝛ etiã cuiuscũq3 casus existant. Qꝛ satis pfiguratũ dici potest i eo ꝙ scribitur Exo. xviij. Quicqd maius referatur fuerit ad te: ꝛ ipi tm̃ maiora iudicent. Cum ergo q̃ritur de ista potẽtia mixta a q̃ fit in mediate. Prõpta ẽ rñdẽdo si ꝯsiderent̃ q̃ dcã sũt de ptãte ordinis ꝛ iurisditõis i successoribus apl'oꝝ ꝛ discipuloꝝ: qꝛ si ptãs ordinis i mediate ẽ a xp̃o: ꝛ ptãs iurisditionis in mediate a suo vicario. Ptãs illa q̃ vtrũq3 tenet ad quã vtrũq3 reqritur q̃tu3 ad id qd est ordinis ẽ in mediate a xp̃o: ꝛ quãtũ ad id qd est iurisditionis est in mediate a suo vicario. ꝙ pro tanto mixta dr̃: qꝛ nec hẽns ordinẽ sine iurisditiõe: nec iurisditionẽ: sine ordine: actus talis potẽtie exercer̃ põt. Iurisditio enĩ in sacro pnie videtur eẽ non solũ de necessitate p̄cepti: sed etiã de necessitate sacr̃i. Accipiẽdo de necessitate sacr̃i oĩa illa que ad integritatẽ talis sacr̃i d necessitate reqrunt̃ que ptãs iurisditionis: siue etiã ptãs clauiu3 plene ꝛ totaliter solũ est in summo põtifice. Nã in tali ptãte ligandi ꝛ soluendi dať itelligi ptãs iudiciaria: nõ solũ in remissione pctõꝝ: sed etiam in sol'une ꝛ determinatiõe cãrũ

in excõicatiõe ꝛ aliarũ penarũ ifli/ ctione indulgẽtijs ꝛ q̃cũq₃ relaxati one: in p̃ceptis ꝛ ẽt in q̃cũq₃ ↄ̃stitu/ tione seu obseruatiõe. Q̃d oia ↄ̃su mate ꝛ cõplete: solũ cõpetunt ꝛ cõ petere p̄nt sũmo pontifici. q̄ ẽt oia ↄ̃nter sub ptãte clauiũ intelligi p̄nt vñ cirillus in lib. thauroꝝ de ptã/ te ipsius pastores loquẽs ait. Ipsi⁹ solius est rep̄hẽdere: corrigere: sta tuere: ꝛ disponere: soluẽ ꝛ loco ei⁹ ligare: q ip̄m edificauit ꝛ nulli alij: q̄ suũ ẽ plenũ: s₃ ip̄i soli ŏdit cui oẽs iure dino cap̄ iclinãt ꝛ p̄mates mũ di tanq̃₃ ipsi dño iesu obediunt.

¶ Capl̄m. x. in quo agit̃ de succes sione psonaꝝ ecclesiasticaꝝ ex qua plura clarius apparebũt que in p̄/ missis posita sunt.

Testa distinctiõe₃ trimẽ bre₃ supius dictã de sa cerdotio ↄ̃ueniẽter acci pi põt successio psonaꝝ ecclr̄iastica rũ. Et q̄ in maximo sacerdotio q̄l₃ summ⁹ pontifex sit successor xp̄i: et vicarius iesu xp̄i apd̃ rõne vtẽtes nulla dubitatio vr̄ cõsurgẽ: vt ei cõ grue dici possit illd̃ qd̃ scribit̃ iesus xcv. tu es de⁹ ascõditus: q exp̄ssas vices t₃ in terris dei absconditi: ꝛ dei humanati. vñ papa dr̄ q̃si pat̃ patrũ: vel pastor pastoꝝ. Dicitur etiã singul̄r apl̄icus: q₂ vertici apl̄o rum succedit ꝛ toti ecclesie p̄cedit sedet q̃ apl̄ica nuncupat̃. Dicit̃ eti am pater sanctissim⁹: q₂ sancti scõꝝ vices gerit. Nam ꝛ si psona possit esse nõ sancta semp tñ scissimus ap pellabit̃ rõne status quã t₃: a quo ois sanctitas in ecclesia deriuatur Unde Crisostomus sup illud act. Surgens petrus i medio ꝛc. dicit de beato petro q̄ intelligi etiã põt de quolib₃ ei⁹ successore caput san ctissimũ bt̄i apl̄ici chori. Camerari us ꝛ portarius ipsius xp̄i ꝛ ei⁹ the sauroꝝ: ad quẽ xp̄m q ingredi cupi unt. ut ipse diffiniuit. Ego sum ho stium intrantib⁹ ad p̄rem ingredi nõ p̄nt: nisi petrus apiat. ¶ Scd̃₃ aũt sacerdotiũ q̄ supius dicebatur sacerdotiũ magnus inchoauit in sã ctis apl̄is q₂ ipsis primo date sunt claues vt supra visum fuit. vñ pau lus apl̄s de seipso ꝛ alijs loquens ait. Nos p̄mitias spũs hñtes glo. i. spũm sanctũ hñtes ꝛ tpe p̄us ꝛ ce teris habũdantius. Ipsi eni fuerũt p̄mi fundatores eccl̄ie q̃₃ doctrinis ꝛ exẽplis: ꝛ etiã effusione sanguinis plantauerũt. pp qd̃ ↄ̃uenienter scã ecclesia apl̄ica nũcupat̃. l₃ p̄ncipa/ liter a sũmo xp̄o quẽ sũmus ꝛ ver⁹ apl̄s. Nam ꝛ apl̄s interp̄tatur mis sus. Ipse de ipso dicit in Jo. Sicut misit me p̄r ꝛ ego mitto vos. Isti ãt sancti apl̄i p xp̄m in mediate nõ so lum ↄ̃secuti sunt sacerdotiũ maius vt sup̄ dictũ est: sed etiã ↄ̃secuti sũt principatũ ꝛ p̄lationem iuxta illd̃ p̄s. Cõstitues eos p̄ncipes sup oẽ₃ terrã ꝛ nimis honorati sr̄ amici tui

deus: nimis ꝯfortatus est ꝑncipat⁹ eoꝝ. Sup quo ꝟbo dicit glo. qꝛ facti ꝑduces ⁊ pastores eccl'ie. Successores ergo apl'oꝝ sunt sacerdotes maiores vel p̄triarche: ꝑmates archiep̄i ⁊ ep̄i. Nec ꝓpositū variat si taliū dignitatū distinctio tēpore aplo'ꝝ non fuerit: nec etiam noīa dignitatū: qꝛ nō oportebat tūc in ecclesia ꝑmitiua tantā varietatem dignitatū existere: quātam ꝯñter fieri oportuit sp̄e. i. directiōe ⁊ magisterio ecclesia augmētata ⁊ dilatata: vt sicut vna cōitas excedit aliā ⁊ cōitas ꝓuincie cōitatē ciuitatis: ⁊ cōitas regni cōitatē ꝓuincie: ⁊ cōitas totius mūdi cōitatē regni. Sic ⁊ vna potestas ꝺm quādam ordinē excedit aliā ⁊ includit: vt sit ordo i ptātibus: ꝺm ꝙ est ordo in reb⁹. Nihilomin⁹ tñ lʒ nō oportebat dare tātam diuersitatē ⁊ varietatē in cāis quātam dam⁹ in effectib⁹: nec in ꝑncipijs q̄ʒtā dam⁹ in hijs que ex pricipijs descendūt. vniuersaleʒ tam̄ eccl'iam ꝺm totū suū ambituʒ in tali successione ordinare debem⁹: qa vna est ecclesia veteꝝ ⁊ modernorum. Unde glo. sup illo verbo ad hebreos. xij. accessistis ad ecclesiā ꝑmitiuoꝝ. i. aplo'ꝝ qui primi crediderūt: ⁊ quoꝝ fidei alij adiuncti sūt ⁊ succedunt. Et ideo qcūqʒ adiuncti sunt fidei seu administratiōi eorum que sunt fidei. modo debito ⁊ ordinato ponēdi sūt in numero successorum. oēs ergo sacerdotes maiores ponēdi sunt successores aplo'rum. Et vꝛ omnes principes ⁊ ꝑlati ecclesie: qui etiā sacerdotes nō sunt: qꝛ lʒ tales non succedāt eis in tali ptāte ordinis que respicit corpus xp̄i. veruʒ succedunt tñ eis in ptāte iurisditionis in sp̄ualib⁹ que respicit corp⁹ xp̄i misticū: q̄ pōt dici nobilior q̄ʒ illa ⁊ supior. Unñ ⁊ archidiacon⁹ pp iurisdiriōem ē supra archip̄sb'ruʒ ⁊ cardinalis: dyacon⁹ supra ep̄m nō cardinalē: qꝛ aliq̄ mō ptātem iurisditōis nobiliori mō hʒ tanq̄ʒ ꝓpīqor xp̄i vicario ⁊ dño pricipali. Nec obstare vꝛ si dicatur ꝙ ptās sacēdotalis sit nobilior ex eo ꝙ recipit corp⁹ xp̄i verū. qm̄ supra ip̄m nō hʒ iudiciariā ptāteʒ: sʒ solū cuiusdā ministerij in ꝓlatiōe ꝟboꝝ quoꝝ virtute fit hñ dicta trāsubstātatio vel etiam posset dici ꝙ licet quātum ad aliō ⁊ ꝺm quid ptās ordinis sit nobilior q̄ʒ ptās tñ iurisditiōis in sp̄ualibus per quē aliquis sit iudex supra corpus xp̄i misticū simpliciter nobilior ē. Sic ergo vꝛ dicēdū ꝙ nō solū sacerdotes maiores: sʒ ēt diaconi cardinales q sunt principes ⁊ ꝑlati eccl'ie sint successores aplo'ꝝ: qꝛ lʒ non succedant in tali ordine: succedūt tamē in principatu ⁊ ꝑlatōe. Nō eñi videꝛ ꝯgrue dictū ꝙ diaconi cardinales q nō sꝫ ep̄i ⁊ non succedant apl'is: cum tale collegium cardinaliū specialis.

sime repsentet collegiuz aplorum: vt summus pontifex sit inter eos: q̄si xp̄s iter aplos: q2 vicarius magni apli xp̄i: ppter qd̄ et aplicus noiat.

¶ In numero etiā taliū succedentiū cōuenienter poni possunt omēs abbates et priores qui verā psidentiam hēnt cuiuscūq3 status et cōditionis existant. dūmodo vō prelati dici possint: qui etiā in tantū deficient a tali successione: inquātuz deficient a vera platione: vt taliū psidentie quātum ad aliquas religiones: aliquādo magis dicantur q̄dam obedientie q3 vere plationes. Quod quō et in quibus contingat magis declarare nō ptinet ad presentez tractatū. ¶ Sed vltimo dicendum ē de. lxxij. discipulis: qui a xp̄o designati sūt in adiutoriū apostolorum et in fauorē et in utilitatez pleb. iuxta illd̄ Luc. x. post hoc āt designauit dn̄s: et alios. lxxij. et misit eos binos ante faciem suā: quibus succedunt oēs sacerdotes seu minores psbyteri qui etiaz supius magni sacerdotes dicebant in cōparatione ad sacerdotes legis nature et legis mosayce. Sub quo etiam sacerdotio cōprehēdi d3 oīs ecclesiastic' ordo q ad talē sacerdotium ordinat: et per pn̄s oēs sic ordinati ad talē ministeriū: q2 gl3 ordo vel ē sacerdotalis vel h3 attributionem ad ip3 cuius grā ē et ei subseruit sicut ars inferior supiori. Nō. n. lxxij. discipulis succedunt solū sacerdotes curati: vt qdez vident dicere vel vlr oēs psbri et omnes clerici q curā aiarū hēre pn̄t et hēnt dū modo veri prelati nō sint sicut ponunt aliq et magni: dicendū ē decuratis et archidiac. illi q solū hn̄t aliquas subministratiōes sub epis: q ppie loqndo plati nō sunt: q2 magis se hn̄t ad epos sicut baliui et ppositi se hēnt ad regez quā se hēant sicut plati ad platos supiores. et pp xxi. q. i. d2 oib' psbris et diaconib' vt nihil absq3 ppi epi licētia agāt. et qp sic vlr oēs tales psbri succedāt lxxij. discipulis sci et glo. cōiter dicunt nullā vel paucā mentionē facietes de curatis: q2 nec curati aliq fuert tpe xp̄i: nec ēt forte tpe aplor: vn̄ glo. sunt illd̄. Qdcūq3 ligauer3 et c. h soluēdi atq3 ligādi ptās q3uis soli petro: videat data a dn̄o. tn̄ ēt ceteris aplis datur: et ita nūc epis: ac ēt psbris vniuerse ecclie. Et scūs cirillus exponēs illud. Post h aūt designauit et c. sicut. xij. aplos formam psbror. i. formaz scdi ordinis dixisse. Sicut ēt et oēs sancti et expositores de tali successione loquētes semp circūloquūtur eam p psbros minores siue p psbros scdi ordinis in q̄ satis sufficienter inuit: qp talez successionem non debem' pcise ad curatos aplicare sicut aliq faciunt.

¶ De pmo tractatu dcā sufficiāt.

Ostq̄ dictuz ē de ptā te ecclesiastica in cōi: restat in h scdo tractatu aliqua dicere de ptāte xpi vicarij seu summi pōtificis ma gis in speciali.

¶ Primuz capl'm q sicut vna est ecclesia: ita vnus ē xpi vicarius q vniuersaliter ecclesie preest.

¶ Capl'm. ij. in quo ōndit q talis xpi vicarius vl'is pontifex ē: nō so lum rōne orbis. sed etiā rōe vrbis.

¶ Capl'z. iij. in quo ōnditur q po testas spūalis cuius apicē in vl'i ec clesia tz summ⁹ pontifex precepit ptātem tpalem: nō solum dignita te: sed ēt tpe ⁊ causalitate.

¶ Capl'm. iiij. in quo in cōi ōndit q summi pontificis ptās se exten dit ad spūalia ⁊ tpalia.

¶ Capl'm. v. in quo spāliter pba tur q summus pontifex plenāz ptā tem hz in spūalibus.

¶ Capl'm. vj. in quo ōnditur qd summus pontifex etiā in tpalibus hz plenitudinem ptātis.

¶ Capl'm. vij. in quo adducūtur aliqua motiua nitentium pbare q summ⁹ pontifex plenā ptātem non hz in temporalibus.

¶ Capl'm. viij. in quo soluunt rō nes ⁊ motiua intentiū pbare q sū mus pontifex in tpalibus nō habz plenitudinem ptātis.

¶ Capl'm. ix. in quo spāliter ostē ditur q qlibet rex seu pnceps tēpo ralis cuiuscūqz status ⁊ cōditionis existat nō solū in spūalibus: sed eti am in tpalibus subditus est: ⁊ esse debet summo pontifici.

¶ Capl'm. x. ⁊ vltimū in quo poni tur epistola cōstantini directa vni uersali ecclesie ex qua plura euidē dentiora fienter q̄ in alijs capitulis dicta sunt.

¶ Primuz capl'm q sicut est vna ecclesia: ita est vn⁹ vicarius xpi q vniuersali ecclesie preest.

Ecūdnm q ait btūs Di onisi⁹ vltio caplo de di. no. Non est mltitudo nō participans vno: sz que sunt multa ptib⁹ sunt vnum toto: q̄ sunt multa accidentib⁹ sunt vnū subiecto que sunt multa numero sunt vnum spē: ⁊ q̄ sunt multa spē sunt vnum numero genere: ⁊ q̄ sūt multa processibus sunt vnū princi pio. Sicut ergo totum vniuersum non dicit vnū per aliquam vnā for mam: sicut vnus homo dicit vnus vnitate suppositi ⁊ vnitate forme sed dicitur vnum vnitate ordinis ⁊ vnitate ipsius principis dei qui totius mundi est finis ⁊ principi um: quia sicut omnia producun tur ab eo sicut a principio. ita omia

reducuntur in ipsum sicut in finem propter quod bene dixerũt phiso. q sicut vnus ẽ princeps: ita ⁊ vn⁹ dicitur principat⁹. Hoc aũt multo magis veritatẽ hȝ in sancta ecclesia: q ⁊ ipm nomen insinuat. Nã ecclesia conuocatio dr̃: vt dicit Ysido. i li. de regimine officiorum. i. diuersarũ psonarum: in vnũ vocatio ¶ Que eccl'a prio pt dici vna vnitate cõfirmitatis: ƀm dona gratie ĩ qbus conformant̃ ecclesie mẽbra ⁊ maxie in virtutib⁹ theoloycis. s. in fide spe ⁊ caritate. Omnia eni ecclesie membra: idẽ credunt: idẽ sperant: ⁊ idem diligunt: ⁊ circa eadem opa. s. fidei ⁊ caritatis exercitari debẽt. Unde eadẽ pcepta eadẽ sacramenta que sunt vasa gr̃e eadẽ consil'ia: ⁊ idem diuin⁹ cultus omibus fidelibus pponuntur propter qđ bene scriptũ est in Act. q multitudinis credentium erat aĩa vna ⁊ cor vnum in deo. Quod nõ ꝯuenit dicere de hereticoꝝ conuenticulis que diuerse sunt diuersa ⁊ cõtraria oppinãtes ⁊ diuersos ritus: ⁊ supstitiones hẽnt vnde ⁊ heretici dicti sunt quasi diuisi ⁊ hoc non in merito: q ƀm sanctos ⁊ phos bonuȝ cõtingit vno modo: malũ aũt multis modis. Nã signum vno mõ attingitur ⁊ multipliciter deriuat̃ a signo ¶ Potest etiã dici secũdo sancta ecclesia vna vnitatẽ ordinis q̄ habent mẽbra eccle inuicem ⁊ respectu finis. Nam sicut in corpore nãli diuersa sunt mẽbra. Non eundem actũ habẽtia vnum. tamẽ est corp⁹ ex eis compactũ: ut ponit apl'us. j. ad cor. xij. que gdem membra sibi diuersimode subseruiunt: vt idem apl's dicit: q non põt oculus dicere manui opa tua: non indigeo aut iterum caput pedib⁹ non estis mihi necessarij: oculus enim indiget manui etiã ad ipsum videre: q nisi purgaretur a manu: multotiens impediret̃ a visu. Manus etiã indiget oculo ad suum finẽ. Sic etiaȝ suo mõ arbitrari debemus in corpore xp̄i mistico q est corp⁹ ecclesie ⁊ est vnũ per gratiam: quia oẽs nos sicut dicit apl's in eodem lib. ⁊ ca. Jn vno spũ vnum corpus. cuius corporis caput est xp̄s. Et mẽbra in hoc corpore sunt diuersi fideles hẽntes diuersa officia: q ƀm qđ dicit idem apl's ephe. iiij. Quosdam dedit apl'os: quosdã pphas: ⁊ alios euangelistas: alios pastores ⁊ doctores: ad consumationẽ scõꝝ. i. perfectionem in opus ministerij ĩ edificatõem corporis xp̄i. Que mẽbra inuicem ƀm q diuersas gratias a deo datas se iuuare ⁊ ptegere debent. Sicut videm⁹ membra facere in corpe naturali. Quia oculus qui pollet acumie: visus viget sibi ⁊ manu. Pes autez q videt potentia gressiua ⁊ deficit in viuendo seipm portat ⁊ alia membra: sicut

⁊ manus purgat pedē ⁊ oculū. Sic etiam suo modo est in vnitate sancte ecclesie. Quia caput est pnceps siue prelatus. Unde plati ⁊ principes dicti sunt capita pplorū. Oculi possunt dici sapientes siue doctores qui debēt alios illumiare. Manu sunt milites siue defensores ecclesie. Pedes possunt pplares siue simplices ⁊ rudes: qui etiam debēt sua diuersa officia exercere ad vtilitatē corporis mistici ecclesie.

¶ Est tamē quedā breuis similitudo ⁊ dissilitudo attendenda inter mēbra corporis xpi mistici: ⁊ membra corporis nālis. Nam silitudo ē in hoc: q sicut membro corporis. nā salus ⁊ vita esse nō pōt: nisi vere ⁊ ñ equoce tm̄ maneat i corporis vnitate: q2 mēbrum aridū: ⁊ si cōiungatur corpori naturali sm cōtinuitatem: nō tamē cōiungitur ei sm influxum vite ⁊ virtutis: sicut etiā ⁊ vnitati corporis mistici ecclesie q̄z plures cōiuncti sunt continuitate conuersatiōis exterioris: qui tm̄ a xpo capite: ⁊ sua ecclesia influxū vite ⁊ salutis nō recipiunt: q2 non manēt i radice caritatis ⁊ gratie: ppter q pñter aliq dicti sunt membra ecclesie: nūero ⁊ merito sicut fideles viuentes spūaliter in gratia que ē vita aīe sicut suo modo: aīa ē vita corporis. Alij aūt sunt membra ecclesie numero tm̄: sed nō merito: sicut iacentes in peccato mortali: hn̄tes fidem informē: que fides ad salutē parum proficit nisi per caritatē formetur. Sed alij nec merito: nec etiam numero debēt dici membra ecclesie: sicut pagani ⁊ infideles: qui omnino nullam fidem habent.

¶ Dissimilitudo autem potest attendi in hoc q omnia mēbra corporis naturalis sunt simul sm tempus membra autem corporis ecclesie non sunt simul secundum tempus sed successiue cōtinue generantur: quia generatio preterijt: ⁊ generatio aduenit quousq3 impleat numerus filiorum dei predestinatus in ydeis eternis. Sed ad principale propositum reddeundo dicatur q sancta ecclesia est vna: sicut vnum corpus ex multis mēbris: ⁊ sic vnū totum ex multis partibus: que etiā oīa membra dicuntur vnū non solum per istum ordinē q̄z habēt iter se: sed etiā per ordinē quē habēt p gratiā ad vnū finem quē intendūt ⁊ ad quem ordinant qui est beatitudo eterna. ¶ Potest etiā tertō dici sancta ecclesia vna vnitate efficientis ⁊ regulanti: scilicet ipsius christi qui eam plantauit ⁊ ordinauit non solum secundum diuinam naturam. sed etiam secundum humanam: secundū quā factus est via omnibus fidelibus tendendi in deū qui eam etiā ptinue regit ⁊ dirigit

per successores suos. Nam qr suaȝ corporalem p̄sentiam subtractur⁹ erat a suis fidelib⁹ expediens erat vt alicui vni ꝯmitteret ecclesie vni uersale regimen: qr ecclesiam rege ret loco ꝛ vice sui. Hic autem fuit petrus: ꝛ in petro cōmissum ē regi-men omnib⁹ successoribus: quia ta lis ptās similis ꝛ equalis in succes soribus continuata est: ꝛ continua bitur per dei grām vsq; in diem iu dicij. Qui ego pro te rogaui patrē dicit dn̄s: ut non deficiat fides tua qui perfecte in omnib⁹ exaudita est pro sui reuerētia: vt ꝫm hoc cō-grue v̄bum christi ad vniuersaleȝ ecclesiam. Ego vobiscū sum omni bus dieb⁹ vsq; ad ꝯsumationē secu li: exponi possit pro successorib⁹ su is: qr qui per alium facit per seip̄m facere videtur. Quilibet enim suc cessor: licȝ non sit idem ꝫm p̄sonam pōt tn̄ dici idem ꝫm potentiaȝ. Et benedixit vsq; ad cōsumationē se-culi: qr deinceps tales successores necessarij non erūt. Unde ergo di ctum ē q̄ sicut vna ecclesia: ita vn⁹ est ei⁹ pastor: ita q̄ sicut in vno spe ciali populo alicuius particularis ecclesie requiritur vn⁹ episcopus qui sit illius populi caput: ita in'to to populo xp̄iano requiritur vnus q sit totius vniuersalis ecclesie ca put. Et hoc est ille qui ꝫm Ber. pa ret super terram nō habet: sed oēs sibi subsunt iure diuino ꝫm q̄ in se quentibus capitulis magis appa rebit. vna ergo ē ecclesia ꝛ vn⁹ epi scopus. vna est sponsa: ꝛ vnus est sponsus: significata cōuenienter p̄ tunicam inconsutilem que diuisa non fuit. Ex qua vnitate ꝛ etiam ordine debito seruato resultat ipsi us ecclesie miraculis fortitudo: q̄a omnis virtus magis vnita ꝛ ordi-nata fortior est seip̄a dispersa: pro pter q̄ in cant dicitur. Fortis ꝛ ter ribilis: vt castrorū acies ordinata: ita q̄ cōtra eam nunq̄ poterūt por te inferi preualere. vt scribit Ma-the. xvj. vt per portas inferi intelli gantur hereticoꝝ doctrine: ꝫm qd̄ exponit glo. q̄ hoīes a via verita-tis nituntur se ducere: vt tandē ad inferos diducantur.

¶ Capl̄m. ij. in quo ostenditur q̄ talis xp̄i vicarius vniuersalis pō-tifex est non solum ratione orbis: sed etiā ratione vrbis.

Ex multis ante dictis sa tis patere pōt q̄ xp̄i vi carius ꝛ petri successor totius orbis ē vniuer-salis pontifex. Nam petro vniuer saliter dictū est a xp̄o sequere me. Qd̄ itelligēdū est nō solū de genē martirij: sȝ ēt de successiōe magiste rij. nā andreas ꝛ pl̄es alij secuti sūt ip̄ȝ i crucifixiōe: sȝ solū i petꝝ sibi sb̄ stituit i officio mag̃rij. vn̄ glo. expo nēs h̄ v̄bū dicit. Qd̄ in hoc q̄ dixit dn̄s petro. sequere me: cūctoꝝ fide

liũ ipm magr̃m instituit. Sibi etiaʒ spũaliter ē dcm̃: pasce oues meas ⁊ pasce agnos meos: nō has oues vel illas: nec hos agnos: vel illos ſʒ simplr̃ oues ⁊ agnos. Qz exponēs crisostom⁹ ait. Pasce oues meas .i. loco meo ꝑposit⁹ ⁊ cap̄ esto frm̃ ⁊ feruētēʒ amorē q̃ʒ dicebas te hr̃e in me ꝙ aĩaʒ tuā ꝑ me poneres: nūc vice mei: pone ꝑ ouib⁹. qđ ego oliʒ ꝙ tibi ꝓmiserā: nūc corā oĩbus fri/bus a firmo: vt ⁊ ipsi te in loco mei assumentes: vbiq̃ʒ frarũ te ⁊ in tuo trono sedētes ꝑdicēt ⁊ ꝯfirmāt: q̃te nus natiōes ꝑ orbē sic me a p̃re: sic ⁊ te vice mei recipient ordine obe diētie: ⁊ euāgelij auctoritate. Quā tũcunq̃ʒ ḡ vicarius xp̄i diuersas ec clesias mediātib⁹ alijs pastoribus regat ⁊ guberner: nihilomin⁹ tñ in mediatũ regimē sup q̃libet exerce re pōt: qꝛ sic alios assumit in p̃te so licitudis ꝙ nihil depit de plenitu/dine ptātis. Qđ satis ꝑfiguratũ di ci pōt in nauigatiōe discipl̃oꝝ cupi entiũ ad xp̄m ꝑuenire q appebat in litore: qꝛ sciens petr⁹ qꝛ dñs est in mare se misit alijs discipulis certis ⁊ determinatis nauigijs ꝑuenienti bus ꝙ signũ fuisse vꝛ virilis ponti fici petri q nō nauē vnā: vt ceteri q q̃ʒ suā: sed seculũ ipm susceperit gu bernādũ. Mare eni seculũ est. per naues aũt p̃ticulares eccl̃ie contra tes itelligi pñt. Ipse ergo solus sũ mus pontifex dr̃ qꝛ vl̃r ipse solus

se pontē fecit inr̃ dcũ ⁊ vniuersum ppl̃m xp̄ianũ: ꝑpter qđ signāter no tat Crisostom⁹ ꝙ dñs dans claues petro dixit. Quodcunq̃ʒ ligaueris sup terrā erit ligatum ⁊ in celis: vt dr̃ Math. xvi. Dans aũt ptātem alijs apl̃is: nō dixit in celis: sed i ce lo vno: vt apparet Math. xviij. ⁊ hoc pro tāto: qꝛ alij apl̃i nō sunt tan te ꝑfectionis sicut petr⁹. Et qꝛ pre cessor ⁊ successor sunt pares in offi cio ⁊ ptāte: lʒ possint esse dispares i vita ⁊ merito: si ptās xp̄i erat vni uersalis ⁊ excellebat ptātē alioꝛuʒ apl̃oꝝ: qꝛ ꝑnceps apl̃oꝝ ꝯstitutus est: sic ⁊ ptās successoꝝ excedit vi/rilitate ⁊ dignitate ptātem oĩum ꝑ latoꝝ apl̃is succedentiũ. vñ ⁊ ipse solus ꝑ quādam anthonomasiam apl̃icus dr̃ qꝛ ab apl̃is inchoata: ⁊ ꝑ ipsos gubernata ⁊ ordinata: ⁊ vs q̃ʒ ad mũdi t̃minos v̄bo ꝑdictas ex tensa: qꝛ in oēm terrā exiuit sonus eoꝝ ⁊ in fines orbis terre verba eo rum. ¶ Sed ad videndũ ꝯsequen ter ꝙ summus pontifex nō solũ ꝑ ꝑ orbem: sʒ etiā ꝑpter vrbeʒ vl̃is vi carius dici debeat: distinguendo ē de vl̃i ecclesia. ¶ Quia vno mō vl̃is ecclesia dici pōt q̄ ꝯstat ex oĩ/bus particularib⁹ ecclesijs ſm quē modũ loq̃tur Aug. xij. de ciui. dei ca. xi. oñdēs ꝙ sicut vniuersa mors ꝯstat ex oĩb⁹ mortibus vʒ ex morte corpis cũ corp⁹ ꝑuat aĩa: ⁊ ex mor/te aĩe cũ a corpore sepata punitur:

⁊ ex morte totius hoīs q̄ dr̄ secūda
mors ex qua nulla ē posterior. Et
hanc triplicē mortem deus ↄmina
tus est hoī sub vno noīe mortis cū
dixit morte moriemini ⁊c. ¶ Sic
⁊ vniuersalis ecclesia dicitꝫ ꝙ ↄstat
ex omnib᷒ ecclesijs particulr̄ acce
ptis ſm quē modū loquitꝫ apl's cū
dicit. instantia mea quotidiana so/
licitudo oīum ecclesiarū: ⁊ ſm hāc
acceptionē ecclesia romana: nō est
vniuersalis ecclesia: sed ps vl'is ec
clesie prima videlicet ⁊ p̄cipua: q̄r
ī mea plenitudo p̄tātis existit. Ad
ceteras aūt particulares ecclesias
aliqua pars plenitudinis deriuatꝫ
¶ Sꝫ alio modo dicitꝫ vl'is eccle/
sia illa que sub se ↄtinet vniuersas
ecclesias: ⁊ hoc modo romana ec/
clesia est ecclesia vl'is: q̄r sub se cō
tinet alias eccl'ias quas hꝫ dirige/
re ⁊ ordinare. vnde ⁊ ipsa sola pri
uilegia singularis dignitatis cete/
ris ecclesijs est prelata. Ita ꝙ sicut
deus dicitꝫ vl'is dn̄s: q̄r vniuersa sb̄
eo cōtinentꝫ: ita romana ecclesia di/
citur vl'is ecclesia: q̄r cōtinet sub se
ecclesias vniuersas. Et sicut eius
ep̄s pater ei᷒ est ⁊ pastor oīum pa
storum. Ita romana ecclesia mater
ē ⁊ caput oīum ecclesiarū. Hec est
illa romana ecclesia: que ſm ciril/
lum in libro taurorꝝ nunq̄z de aliq̄
errore verecūdata fuit: sicut alie
q̄ plures eccl'e sꝫ stabilita manens
īponit silentiū ⁊ obturat ora oīum
hereticorꝝ. Unde ergo dictū est ꝙ
nō solum rōne orbis summ᷒ ponti/
fex dici debet vniuersalis vicari᷒.
Quō bene ostēdit gellasius pertra
ctās de pontificatu ⁊ morte btōrꝫ
apl'orꝝ petri ⁊ pauli. Sancta inquit
mater romana eccl'ia nullis synoti
chis cōstitutꝫ: ceteris ecclesijs p̄la
ta est: sed euāgelica voce dn̄i ⁊ sal
uatoris nr̄i p̄matū obtinuit dicētis
Tu es petrus ⁊ sup̄ hāc petrā edi
ficabo ecclesiam meā: cui data ē so
cietas btīssimi pauli apl'i. qui non
diuerso: vt heretici garriunt: sed i
vno tp̄e eodēq̄z die in vrbe roma/
na cū petro sub cesare nerone ago
nicas coronat᷒ est ⁊ pariter p̄dictā
ecclesiam romanā xp̄o dn̄o cōsecra
uerunt: ac ceteris vrbib᷒ in vniuer
so mūdo sua corporali p̄ntia: ac ve
nerando triumpho p̄tulerūt. Pro
tanto ⁊ romana sedes prior ē oī se
de dignitate. lꝫ antyochena sedes
prior sit tp̄e. Immo non solum iure
diuino: sed etiā humano ꝙ est exp̄s
siuum ⁊ quodam modo declarati/
uum diuini iuris romana ecclesia
caput est omniū ecclesiarū. Talem
enim legē Constantin᷒ impator qui
tunc tenebat monarchiam impij in
sui cōuersione edidit ⁊ p̄mulgauit
ꝙ sicut impator roman᷒ caput erat
totius imperij sicut roman᷒ ponti/
fex caput ab vniuer̄ episcopis ha
beretur.
¶ Capl'm. iij. in quo agitꝫ ꝙ pote/

stas spiritualis: cuius apicez in vl'i
ecclesia tz summ' pontifex p̄cedit
ptātem tpalem non solū dignitate
sed etiā tempore τ causalitate.

Quod ptās spūalis fu
erit p̄or tpe ptāte tpa-
li appere possit. ¶Prio
in lege nature ante di
luuiū in quo tēpore de rege aliquo
nulla fit mentio: nec q̄tum ad nom̄
nec quātuz ad rem. Unde tamē fit
mentio de re: q̄ est sacerdotiū: q2 le
gitur de abel qui fuit ī p̄ncipio hu
mani generis qđ obtulit dn̄o de p̄-
mo genitis gregis sui. ¶Post dilu-
uium vero de re: que est sacerdoti
um statiz fit mentio: anteq̄ fiat mē
tio de rege: nec de regno. vn̄ statiz
cū egressus est noe đ archa cū vxo
re τ filijs eius legimur q̄ edifica-
uit noe altare dn̄o: τ tollens de cū
ctis peccorib' τ volucribus mun-
di obtulit olocausta sup altare: τ
odoratus est dn̄s odorem suauita
tis. ¶Sed regnū videtur incepis
se in nembroth qui post mltas ge-
neratiōes post diluuium descēdit
de stirpe noe. lz ipē vere τ proprie
rex dici non posset: q2 eius regnuz
legitimum non fuit: sed magis per
quādam vsurpationē τ inuasionē.
Unde legitur gene. x. q̄ ipse ince-
pit esse potens in terra: τ q̄ princi-
pium regni ei' fuit in babilone per
inuasionē. vnde dicebat robustus
venator hoiuz coram dn̄o. i. exter-
minator τ oppressor amore domi-
nandi. Quod regna s̄m Augu. in
lib. de ci. dei propria regna dici nō
debent: sed magis quedam magna
latrocinia. Sed quātum ad diuinā
institutionem attinet: non solum sa
cerdotium precessit regnuz: siue sa
cerdotes reges. Sed etiā potestas
regia spiritualis precessit potesta
tem regiā temporalē: vt distingua
mus inter potestatem sacerdota-
lem: τ potestatē regiā spūalem: si-
cut distinximus suo modo īter po
testatem ordinis τ ptātem iurisdi-
tionis: quia habētes ptātem iudi-
candi seu iurisditionis in spiritua-
libus non minus p̄prie dicunt ha
bere potestatem regiam: nec min'
proprie dicunt reges q̄ habentes
ptātem in temporalib'. Jmmo tā-
to verius dicunt reges quāto re-
gimen in spiritualib' excellentius
τ dignius est quā regimen in tem-
poralibus. ¶Aaron ergo qui nō
solum sacerdos erat: sed etiā ptā-
tem talem regiā spūalē aliquo mo
do habebat: q2 ei' erat iudicare de
q̄busdam spūalib': vel de q̄busdā
que erant figura spūalium sicut di
scernere inter leprā τ leprā: τ iudi
care inter mundū τ īmundū: τ alia
huiusmōi multis ānis p̄cessit saul ē
qui fuit prim' rex israelitarū. Vn̄
Ysidorus in lib. de personis eccle
siasticis initiuz sacerdotij. Aaron
fuit quāquā Melchisadech prior

obtulerit sacrificiũ. Etiã post hũc Abraam Ysaac ꝛ Jacob. Sed isti spontanea volũtate nõ sacerdota/li auctoritate fecerũt ista. Ceterũ Aaron prim⁹ in lege sacerdotale nomẽ accepit primusq̃ pontificali stola indutus victimas obtulit iu bente dño: ac loquẽte ad Moysẽ tolle aaron ꝛ filio eius. ¶ In lege vo euãgelica simul fuit sacerdotiũ cũ ptãte regia spũali: ꝛ ẽt tpali q̃tũ ad rẽ. lꝫ nõ q̃tũ ad ipsi⁹ vsũ: qꝛ vsũ ptãtis tpalis: nec xp̃us: nec ẽt apl'i ex certis cãis exercere voluerũt q̃ infra dicenꝰ. ¶ Sed q̄ ptãs spũa lis sit p̄oꝛ dignitate ptãte tpali mul tipliciter ꝑbari põt. ¶ Et primo rõne obiecti: qꝛ sicut spũs nobilioꝛ ex corpore: ꝛ spũalia nobiliora cor poralibus: ita ptãs spũalib⁹ digni or est ptãte tpali. ¶ Hoc etiam ꝑ bari põt rõne finis: qꝛ finis ad quẽ ordinaꝰ ptãs temporalis sunt vtu tes ꝛ beatitudo q̃ acqri pñt ex pu/ris naturalib⁹: qꝛ finis ꝛ principal' intentio cuiu ꝫ legislatoris dꝫ esse ciues bonos facere ꝛ eos ad virtu tem inducere. Sed finis ad quẽ or/dinat ptãs spũalis: sunt uirtutes ꝛ btitudo super nãlis ad quã venire nõ possumus ex puris naturalib⁹. Quanto ergo finis nobilior fine tã to ptãs spũalis nobilior ptãte tpa li. ꝑpter q̄ bene dictum est. xcvj. di. c. duo quippe sunt. Nõ taꝫ p̄cio sius est aurũ plũbo: q̃ꝫ regia ptãte

ordo sacerdotalis ẽ altior. Et hũc duplicem modũ p̄oritatis siml' po nit Hugo de sacris lib. ij. parte. ij. vbi dicit. Q̃ð aũt spũalis ptãs q̃/tum ad diuinas institutiões ptinet sic prior tpe ꝛ maior terrena digni/tate in illo antiquo veteris testm̃ ꝑpositio aperte declaraꝰ. vbi p̄mũ a deo sacerdotiũ institutũ est. Po stea vo sacerdotiũ iubente deo re galis ptãs est ordinata. ¶ Sed q̄ tertio ptãs spũalis sit p̄or ptãte tẽ/porali causalitate ꝑbari põt: qꝛ ab illa dependet sicut a cã efficiente: ꝛ sic a cã finali: ꝛ aliquo modo sicut cã formali. ¶ Primũ apparet qꝛ si ptãs tpalis dꝫ esse iusta ꝛ legiti/ma: vel est cõiuncta spũali in eadẽ ꝑsona: vel est instituta cõpletiue: ꝛ approbatiue ꝑ ptãtem spũalem. vñ ptãs que tpalis est apud infide les legitima nõ dr̃ qꝛ per spũalem ptãtem nõ est ratificata ꝛ approba ta. Sicut etiã ꝛ ipsoꝝ mr̃imonium lꝫ sit aliqual'r verũ: nõ tñ diciꝰ per fectũ ꝛ ratũ: qꝛ indiget ratificatiõe ꝛ approbatiõe per spũalem ptãtẽ Et hoc est q̃ð dicit Hugo ð sancto victore: spũalis ptãs terrenã ptã/tem instituere hꝫ vt sit: ꝛ iudicare si bona nõ sit. ¶ Dependet etiam ptãs tpalis a ptãte spirituali sicut a cã finali: qꝛ cũ finis tpalis ptãtis sit nãlis felicitas: ordiari debet ad finem ptãtis spũalis q̃ est felicitas sup nãlis. Et iõ potestas tpalis est

ꝑpter ſpũalem ſicut ꝑpter ſuũ finẽ Sicut eni videmꝰ in artibus ꝙ mi litaris ẽ finis frenefacti ẽ proͣtãto qꝛ finis firnefactiue ordinaꝶ ad fi/ nem militaris. Si ergo ⁊ in ꝓpoſi/ to ptãs ſpũalis finis eſt ptãtis tpa lis: qꝛ ſicut finis ad finez ſic ptãs a ptãte ordinaꝶ. ❡ Dependet etiã tertio ptãs tpalis a ptãte ſpũali ali quo modo ſicut a cã formali qꝛ per ipſaz efficiꝶ ⁊ formatur: vt ſicut lux dr̃ forma coloris: qꝛ color non põt mouere viſum nec ſuũ actũ exerce re ſine luce exteriori: ⁊ caritas etiã dicitur forma aliarũ virtutũ: nõ ꝙ ſic forma inherẽtis: ſed qꝛ alie ꝟtu tes ſine ea debitũ ⁊ meritoriũ actũ exercere non pñt. Sicut ẽt nec tpa lis ptãs debite legitime ſuũ actum exercere põt: niſi ꝑus ſit formata ⁊ ratificata p ſpũalem ptãtez. Et hĩc eſt ꝙ in ſignum approbatiõis ⁊ ra tificatiõis reges a pontificibꝰ i vn guntꝶ. Unde ergo dictũ eſt ꝙ ſpũa/ lis ptãs non ſolum tpe ⁊ dignitate ſed etiã cauſalitate precedit tẽpo/ ralem poteſtatem.

❡ Caplm̃.iiij. in quo in cõi oñdiꝶ ꝙ ptãs ſummi pontificis ſe exten/ dit ad ſpũalia ⁊ tpalia.

Ut in quodaz vl̃i videa tur quõ ptãs ſũmi pon tificis ſe extẽdat ad ſpi ritualia ⁊ tpalia ꝑmit/ tenda eſt ꝑmo diſtinctio iſtarũ du arum ptãtum. Quã diſtinctionez aliq ſumũt ex dupla ꝓpoſitione. ſ. clericoꝝ ⁊ laycorum. Naz multitu do vt dicunt: ſine vniuerſitas xp̃ia norum hꝫ duo latera. latus dextrũ ꝙ eſt clericoꝝ: ⁊ latus ſiniſtruꝫ ꝙ ẽ laycoꝝ. Primũ latꝰ hꝫ reſpicẽ ptãſ ſpũalis. q̃ dirigẽ hꝫ i q̃ hijs ptinent ad ſpũalem vitã. Sed ſiniſtrũ latꝰ ꝙ eſt laycoruꝫ reſpicere hꝫ ptãs tẽ poralis q̃ habet in terrenis ⁊ tẽpo/ ralibus dirigere ⁊ illa miniſtrare ptãs ergo ſpũalis ꝑeſt clericis ⁊ tẽ poralis laycis. ❡ Sed hoc nõ vi detur vſqꝫ quaqꝫ ſufficienter dictũ qꝛ licet clerici quodã ſpũali modo ſint ſub ſpũali ptãte eo ꝙ ad ipſam ptinet ordinare ⁊ determinare ea q̃ ſpirituali vite cõueniunt: layci ta/ men etiã ſpirituali poteſtati debẽt eſſe ſubiecti ⁊ maxime in cãis ſpũa libus q̃ ſunt potiores tẽporalibus Nam eoipſo ꝙ poteſtas tẽporalis preexiſtit in ſpũali: ſicut virtus in ferior in ſuperiori: vt infra magꝭ vi debitur. Quicũqꝫ ſunt ſub poteſta te temporali. ſunt etiã ⁊ ſub ſpũali licet nõ ecõuerſo. Nam ſub ſpũali ſunt tam clerici q̃ꝫ layci. licꝫ clerici ſpiritualiuſ: qꝛ ſpũalr̃ electi ſunt in ſortem dñi. Sub tpali tñ ſolum ſũt layci: nec hij ſub ſũt ptãti tpali quẽ admõꝫ ad oĩa: qꝛ iſpũalibꝰ ſr̃ ſubie cti ⁊ ponti ſpirituali: nec etiã omĩa tempora ſunt ſub ptãte temporali: qꝛ non eccleſiaſtica beneficia: nec etiaꝫ illa oĩa que eccleſijs quocũqꝫ

modo debito acquisita sut. ¶ Et ideo couenientius accipit harū duarū potestatū distinctio ex dupla vita. s. spirituali & tēporali. Nam ad potestatē spūalem pertinent ea q spirituali vite attribuunt. Ad tēporalem autē illa que ad terrenā vitam pertinent. Dicit autem vita spiritualis qua aīa viuit ex deo p gratiā. Sed tēporalis qua anima viuit ex corpore: qr sic anima est vita corporis: ita deus ē vita anime. Non tamē talis distinctio sic preci se est accipienda qn potestas spiritualis respiciat tēporalia. & etiā potestas tēporalis aliquo mō spūalia qr sic potestas spūalis respicit oīa temporalia sm directionē & imperium: vt cōsequēter magis videbitur sic tēporalis ptās que est intra ecclesiam ministrat tēporalia & ordinat illa seu ordinare debet ad finem spiritualis vite. Abusor eni tēporalium dici dz qui illā nō ordinat ad vitā spiritualem. Nā sicut cognitio sensibiliū deseruit cognitioni intelligibiliū & ordinatur ad eam ita vsus tēporalium dēseruire debet vite spūali & ordinari ad illā. Etiā pro tanto vt magis dicūt regibus adhibetur vnctio que spiritualitatem designat: & iniungunt i brachijs ad significandū qr eorū ministerium ad finē spiritualis vite pncipaliter ordinari debet. Non tamē per hoc talis potestas diceret spiritualis: qr denominatio debet fieri a fine proximo quē intendunt Sicut etiā effect⁹ nō denominatur a causa remota: sed a prima nisi acciperemus spūale: put precise diuiditur contra tēporalē: qr sic finis talis potestatis spūalis dici possz cū ipsius officium non solū sit gubernare quantum ad corpora & qātum ad res exteriores que vite corporali deseruiunt. Sed specialius sit inducere populum subiectū ad virtutes & ad opera virtuosa q deseruire possunt beatitudini illi que in psenti vita naturaliter acquiri potest. Que opera pro tanto spirituali dici possunt: qr ad animā pertinent que spiritualis est. Sed accipiendo spirituale illō qō pertinet ad animam nō sm sua naturalia: sz per gratiam & alia dona que respiciunt beatitudinē super nālem: sic secularis potestas non dicit spiritualis: sed contra ipsam diuiditur. Ipsa enim scōm huiusmodi intendit & intendere dz beatitudinē ad quam perueniri potest per principia naturaliter indita: sed potestas spiritualis intendit beatitudinem super naturalem: que parata est homini ex diuina prouidentia.

Quia tamē iste due beatitudines: ita se habent qr vna ordinatur ad aliam sicut finis secundarius ad finem principalem: necessario oportet qr potestas illa que intendit fi-

nem secundarij obediat ⁊ obsequa
tur illi que intendit finem p̄ncipa-
lem: quia sicut finis sub fine: ita po
testas sub potestate: ⁊ ꝑ consequēs
omnia que subduntur sub potesta
te temporali erunt sub imperio po
testatis spiritualis: ꝓut talia tēpo
ralia ad spiritualia ordinanẜ ⁊ or-
dinari debent. Ille ergo qui habꝫ
plenum dominiū in corpore misti-
co ecclesie cuiusmodi est summus
pontifex: ⁊ licet in mediate respici
at spiritualia. tamen quia omnia tē
poralia ad spiritualia ordinantur:
habebit etiam dominiū in tempo-
ralibus: quia ea que sunt ad finem
debent sumere mensuram ⁊ neces-
sitatem ex ip̄o fine ex hoc est quod
dicit beatus Bernardus ad cōra-
dum imperatorem. Legi quippe:
omnis anima potestatibus subli-
mioribus subdita sit: ⁊ qui potesta
ti resistit: dei ordīatōi resistit. Quā
sententiam cupio vos ⁊ omnibus
modis moueo vos custodire: ⁊ in
exhibenda reuerentia summe ⁊ a-
postolice sedi: ⁊ beati petri succes-
sor. sicut ipsaꝫ vobis vultis ab vni
uerso seruari imperio. Et glo. sup
illud psalmis. Et nunc reges ītel-
ligite erudimini qui iudicatis ter-
ram. dicit ꝙ christus hic loquitur
ad reges terre dicens. Et nūc me
constituto rege sicut predixi. Ego
autem constitutus sum ab eo rex.
Vos reges q̄ iudicatis terrā ne cō

tristemi: sꝫ intelligite ⁊ erudimi. ex
pedit. n. vobis vt sub illo scitis a q̄
ē itellectus ⁊ eruditio. Et expedit
vt temere nō deuiamini sicut illi q̄ nl
li putant se esse subiectos ⁊ domio
oium seruiatis. i. x̄po. Et si. x̄po q̈-
re ⁊ eius vicario quem sui loco p̄-
fecit ecclesie. Et si reges ei obedi-
re debēt quare hij omnis qui qua-
litercunque subsunt regibus. Et
vt sit ad vnum dicere omēs reges
⁊ pontifices cuiuscunque status p̄
eminentie existat eius imperio sb̄-
duntur: quia omnis potestas ⁊ in
pontificibus: ⁊ in principibus se-
cularibus deriuatur a potestate
christi vicarij. In pontificibus qui
dem secundum eandem rationem
⁊ secundum eundem agendi mo-
dum. licet non secundum pulchri-
tudinem: quia non assumuntur ad
plenitudinē potestatis: sed ad par
tem sollicitudinis. Sed in p̄ncipi-
bus secularibus talis potestas de
riuatur magis deficienter: quia in
eis solum est potestas sup̱ tempo-
ralibus: ⁊ est in eis ꝭm aliam ratio
nem ⁊ aliū agendi modum quā sit i
pontifice: vt in sequentis capitulis
magis videbitur. Ad presens au
tem solum sit vniuersaliter dictuꝫ:
quod potestas summi pontificis
se extendit ad spiritualia ⁊ tem-
poralia. Que absolute intelli-
gitur sic fuisse concessa cum di-
ctum fuit Petro. Pasce oues

meãs. Et hec ptãs lz vna possit sa tis cõuenienter dici in xpi vicario q2 cõiter que distinguntur in inferioribus vnica inuenientur insupiorib⁹ dicitur duplex potestas per respcm ad actus diuersos. Nam put exercet act⁹ spũales ⁊ administrat spiritualia dĩ ptãs spũalis. put autez impat cõsulit ⁊ dirigit in tpalibus dr̃ tẽporalis. Que duplex ptãs p̃figurata dici potest per duo luminaria magna. s. solẽ ⁊ lunam q̃ posuit deus in firmamẽto celi. i. in vniuersali ecclesia: vt per luminare mai⁹ q́p preest dieb⁹. i. in spũalib⁹ intelligatur ptãs spũalis. Sed per luminare min⁹ q́p p̃est noctib⁹. i. in tpalibus intelligaz ptãtem tẽporalẽ: q2 luna recipit claritatẽ ⁊ sole ⁊ ab ipso illuminatur ⁊ pficitur: ita ptãs tẽporalis formatur ⁊ pficitur p spũalez q2 nulla ptãs secularis vera ⁊ pfecta est: nisi ratificetur ⁊ probetur per spũalez. vnde Hugo de sacris xpiane parte. ij. cap. iiij. Spũalis ptãs terrenam ptãtem instituere habz ⁊ formare: ⁊ etiã iudicare si bona nõ fuerit. Qđ bñ p̃figuratũ dici pt in populo isrl̃itico qui figura erat populi xpiani in quo electionez sũmi principis ⁊ regis nõ cõmisit deus pplo sed sibi reseruauit. vnde in đutro. scribitur. Eum constitues regẽ quẽ dñus deus tuus elegerit. Hec aũt dei ordinatio in illo p̃mo declarabatur per pphas aut sacerdotes a quib⁹ in vngebantur aliqui i regẽs Quare ⁊ in nouo testõ hic proportionaliter fieri hz p sacerdotes spiritualẽ ptãtem hñtes. ¶ Est etiã ⁊ hec duplex potestas significata per duos gladios: de quib⁹ scribitur Luc. xxij. vt per gladiuz extractum intelligatur spũalis quẽ sũmus pontifex dz habere ad vsum: sed p gladium q in vagina remãsit intelligatur ptãs in tẽporalib⁹ quaz hz ad nutum. Nec per hoc min⁹ perfecte hz talem gladiũ materialẽ quẽ hẽt ptãs secularis: quia nobilius ẽ habere aliqd ad nutum q̃z ad vsum: sicut nobilius est hẽre aliqd virtualiter q̃z habere illđ formaliter. Solum enim ad in vnitionẽ quẽ fecit ptãs spũalis monstrando volũtatem suam: q2 in vnitio actũ voluntatis dicit ⁊ suadendo armoꝝ assũptionem contra maleficos principi seculari cui materialis gladius cõmissus est exponẽdo etiam diuinã legem in qua precipitur maleficos non patieris viuere debet pri ceps secularis arma sumere ⁊ gladio materiali vti. Et hoc est quod dicit Ber. iiij. lib. de cõsideratione loquẽs ad Eugenium papam. qui tu denuo vsurpare gladium tem ptas quem semel visus es reponere in vaginam. tuus ergo est ⁊ ipse euaginandus. Alioqn si nullo modo ad te pertineret: ⁊ id dicentib⁹ aplis ecce gladij duo h̃ nõ r̃ndisset

dn̄s satis ē: sed nimis vterq3 ergo ē ecclesie ꝛ spūalis. s. gladius ꝛ materialis. sed his quidem ꝓ ecclesia ille vero ꝛ ab ecclesia exercendus Jlle sacerdotis his militis manu: sed sane ad nutum sacerdotis ꝛ ad iussum impatoris.

¶ Capl'm. v. in quo spāliter ꝓbatur q̈ summus pontifex plenã ptā tem h3 in spūalibus.

Jlicet alij qcunq3 prelati ecclesie possint dici capita suorū apostolorū3 summ' tamē pontifex caput vniuersale est quodam spirituali modo ꝛ ipoꝝ ꝛ totius ecclesie: ꝛ ideo dictus ē pater patru3 ꝛ pastor pastoꝝ. Et sicut videmus in corpore naturali qd̄ caput dupli cem influxum h3 respectu mēbrorū vnus quidē influxus ē interior ꝓut a capite d̄riuatur uis motiua ꝛ sensitiua ad alia mēbra alius aūt ē exterior ſm quādam interiorē gubernationē ꝓut homo ꝑ visum ꝛ alios sensus qui sunt in capite dirigitur in exterioribus operationib'. Sic dicere possumus de capite mistico vniuersalis ecclesie: q̈ ipm̄ quodā singulari modo spūaliter oīa membra ecclesie interius dirigere hab3 expiando a culpa ꝛ sanctificando per gratiam: ꝛ etiā quodāmodo exterius in relaxatione penaru3: ꝛ in obligatiōe sentētie. Nam expiare a culpa quod fieri h3 ꝑ claues ecclesie spūaliter cōpetit successori beati petri cui ptās clauium singulariter data est: vt per eu3 ad alios deriuetur ꝛ in ipo date sunt vniuersali ecclesie ꝛ nulli possit in esse salus: nisi talibus clauib' se subijciat q̄ ſm sui plenitudinem solum sunt apud successorē petri summū pontificem. Unde glo. super illo verbo. Quodcūq3 ligaueris super terram ꝛc̄. dicit. Jdeo petrus spūaliter claues regni celorū ꝛ ꝑncipatū iudiciarie ptātis accepit: vt omnes intelligant credentes per orbe3 qd̄ quicunq3 ab. vnitate fidei: vel societatis illius quolibet mō semper ipos segregant: tales nec auinculis peccatorū absolui: nec ianuam possunt regni celestis īgredi. Si ergo sibi competit ꝑncipaliter ab omni culpa purgare: quia sicut eius potestas se extēdit ad omnia loca ad omnem gregē: sic se extendit ad expiationem cuiuslib3 criminis: quia solius eius est vti claue quam habet in quālibet ꝛ super quolib3 crimine. Unde soli petro querenti a christo. Si peccauerit in me frater meus dimitta3 ei vsq3 septies. Responsum fuit: non dico tibi vsq3 septies: sed vsq3 septuagies septies. Quod verbum aliqui ꝛ magistri exponentes dicunt. Septenarius numerus est numer' vniuersitatis ꝛ in seipum multipliciter significare pōt vniuersorum vniuersa pec

cata: quia solus petrus ꝛ per con/
sequens solus ei⁹ successor potest:
non solum omnia: sed omniū crimi
na relaxare. Sanctificare etiaꝫ per
gratiam: ministerialiter ad ipsum
pertinet: quia status eius fundamē
tum ē ꝛ principium totius sanctifi
cationis. ꝛ ab eo idem status om̄is
sanctificatio in ecclesia deriuatur.
Ubi enim ē dare magis ꝛ minus ē
dare ibi. vnum maxime tale ꝙ est
causa alijs: vt sint talia. licet enim
alij rectores ecclesie qui succedūt
alijs apostolis christi vicarij: di/
cantur iuxta illud quod in prefacti
one dicitur quos operis tui vica/
rios eidem scilicet gregi contulisti
preesse pastores vnus tamē est p̄n/
cipalis vicarius qui principaliter
xp̄i vices gerit in terris a quo om/
nis sanctificatio radicaliter ꝛ mi/
nistraliter vniuersali ecclesia pro/
uenit. Quod prefiguratuꝫ dici po
test i veteri lege in eo quod Dauid
xxiiij. summes sacerdotes instituit
quib⁹ tamen vnum prefecit. per qđ
bene dicit Bernardus ꝙ sunt qui/
dem ꝛ alij celi ianitores ꝛ gregum
pastores. Habent enim alij assigna
tos greges ꝛ singuli: singlos. Sed
huic vni sunt vniuersi crediti: nec
tantūmodo ouium sed ꝛ pastoruꝫ.
¶ Habet etiam istud caput misti
cum super vniuerso grege speciali
ter dirigere ad modū capitis natu
ralis: speciali quodam modo dire
ctione exteriori: vt in obligatione
sententie ꝛ relaxatione penarum.
Nam ipse potest tam forti vinculo
alios excōmunicare ꝛ ligare ꝛ pri/
uare cōmunione ecclesie: vt a nll'o
alio cuiuscūqꝫ status ꝛ conditionis
existat ab hoc absolui possit nisi in
mortis articulo. Hic ē qui per quā
dam excellentiam potest homineꝫ
tradere sathane: vt ex tūc ab eo ve
xari possit ꝛ spiritualiter ꝛ corpora
liter. ¶ Habetur etiā singularem
excellentiā in relaxatione penarū
cōmunicando fidelibus spiritualē
thesaurū ecclesie cuius ip̄e est pre/
cipuus dispensator. Naꝫ sicut i cor
pore naturali videmus ꝙ membra
sunt sibi inuicē cōmunicatiua ꝛ eti
am ꝓpter se inuicem patiunt̄: quia
patitur oculus ꝛ minuitur brachi/
um: dolet caput ꝛ purgatur stoma
chus. ¶ Ita ꝙ minutio brachij et
purgatio stomachi redundat in ꝑ/
fectum oculi ꝛ capitis. multo ma/
gis hoc arbitrari debem⁹ in mem/
bris spiritualib⁹: vt ꝛ ip̄a sint mul
to magis ad inuicem communica/
tiua ꝛ compassiua: quia cum dicat
quodam diuinum bonum multo
magis reseruari habet in membris
spiritualib⁹ q̄ꝫ corporalibus chri/
stus ergo sicut caput corpis misti
ci ꝛ sancti: sicut ip̄ius membra ma/
gis cōmunicāt nobis sua bona quā
quodcunqꝫ membrorum corpora/
le cuiqꝫ membro corporali: ꝛ mag͛

sunt in profectum nostrum: passio christi & sanctorum suorum quã sit passio cuiuscunq3 membri in profectu alterius membri. Hoc ergo sũmus pontifex nobis de thesauro christi & aliorum sanctorũ communicare & a penis nobis debitis propter peccata absoluere quãdo nos facit partipes passionum ipsorum. Naз multi martyres sunt qui plus substinuerunt de pena quã eorum delicta meruerint. totum autẽ istõ plus cessit in thesaurum ecclesie. cuius thesauri thesaurari⁹ & dispẽsator est summus pontifex. Juxta dictuз beati Joannis crisostomi exponentis illud verbum. Surgens petrus in medio fratꝝ &c̃. Est apõ inquit sanctissimum beati apostoli chori camerari⁹ & portarius ipsius christi & eius thesauro. Si ergo aliquis peccator per multos ãnos teneretur penam subire & tenere ꝑ delictis: quia hoc est dicere penitens quasi penam tenens: vt dicit Augustinus in libro de vera & falsa penitentia. potest summus pontifex de thesauro passionis christi: & martyrum cõmunicare huic penitenti: vt sit ab omni tali pena absolutus. Sicut ergo aliquis cum sequeretur remissioneз pene: si alius pro eo satis fecisset: ita etiaз & si sibi applicatur satisfactio alterius ꝑ eum qui potestatem habet. Et hic modus contingit in indulgẽtijs datis: quia in talibus indulgentijs de pena nihil dimittitur: sed vnius pena alteri computatur. Unde & annus iudulgentie tantum valet quãtum penitẽtie secũdum taxationeз factam a sacerdote vel a iure vel a iusticia diuina. In relaxatione ergo penarum in obligatione sententie in expiando a culpa & in sanctificando per gratiam atq3 alij actus spirituales reduci possunt: summ⁹ pontifex speciale ministerium tenet: vt non solũ in iurisditione: sed etiam in clauibus ordinis aliquaз prerogatiuam hebeat. Quia licet papa sacramenta que sunt vasa gratie in mutare non possit sicut nec fidem. tamen circa modum dispensandi sacramenta multa ordinare potest. Et potest cõmittere in inferioribus: vt aliqua sacramẽta dispensant & conferant sicut sunt inferiore ad sacramentum confirmationis: qui alias per commissioneз factam ab inferiori conferri nõ possent. Bñ ergo dictum est q̃ summ⁹ pontifex plenã ptãtẽ hз i spũalib⁹.

¶ Capl̃m. vj. in quo oñditur q̃d summus pontifex etiã in tpalibus hз plenitudinem ptãtis.

Licet ex predictis si bene considerent satis inferri possit q̃ plẽitudo pontificalis potestatis ad temporalia se extendat & ex debito ordie vniuersi q de necessitate

requirit φ omnia reducant in vnū ac etiam ex ordine finium: quia si/ cut finis potestatis temporalis est sub fine potestatis spiritualis: vt superius dictuȝ ē: ita potestas sub potestate. Potest tamē nihilomi/ nus hoc idem in presenti capitulo triplici via ostendi. Quarū prima sumitur ex vniuersali regimine re rum. Secunda ex speciali regimie hominū. Sed tertiā ex p̄eminentia potestatis spiritualis ad potesta/ tem tēporalem. ¶ Prima via su/ mi potest ex verbis dyonisij in an/ gelica yerer. dicētis φ lex diuini/ tatis est infima per media in sup/ prema reducere ⁊ si infima reduce retur in medietate in supprema: et sicut media talis lex dinitatis non seruaretur. Duas ergo potestates q̄ sunt in ecclesia ex ip̄o ordine vni uersali rerum cōcludimus ordina/ tas debere esse. nec ordinate essent nisi vna essȝ sub alia: ⁊ vna reduce retur in supprema p aliā iuxta sen tentiam Augu. dicētis. iij. de trini/ tate ca. iiij. φ quēadmodum corpo ra grossiora ⁊ inferiora per subtili ora ⁊ potētiora quodam ordine re/ guntur: ita omnia corpora per spi/ ritū: ⁊ vniuersa creatura per crea/ toreȝ suū. Omnia ergo creata quo dam ordine reducuntur in deum: ita φ vbi erūt varia ⁊ diuersa regi mina oȝ φ iferi⁹ regimē reducat in superius: ⁊ quodaȝ ordine totū re/

ducatur in duceȝ. Ita φ domini tē porales inferiores reducent in do minos tēporales superiores: ⁊ vni uersaliter tēporaliter dominantes reduci debet in spirituale domini/ um. Et si dicat ad hoc φ p̄ncipes debent esse subiecti potestati spiri tuali ⁊ ip̄oruȝ dominiū. bene debȝ reduci in dominiū spirituale. hoc tamen intelligi debet spiritualiter tantū ⁊ in sp̄ualib⁹ non tamē tēpo/ raliter ⁊ in tēporalib⁹ talis respon sio non euacuat virtutē rationis fa cte. Nam si solum spiritualiter re ges ⁊ principes subessent ecclesie iam non esset potestas sub potesta te: nec temporalia spiritualibus nec reduceretur infima in supp̄ma per media sicut lex diuinitatis re/ quirit. Unde sicut omnia corpora etiaȝ in meo φ corpora subsunt spi ritibus ⁊ recognoscūt spiritus esse supra se: sic temporaliter dominā/ tes etiam vt tēporaliter dominan/ tur debent subesse spirituali dn̄io ⁊ recognoscere suū superiorem xp̄i vicarium spiritualiter dominantē ¶ Secunda via que sumit ex spe ciali regimine hoīum talis est. Si cut homo quia constitutus ē ex du plici substātia. s. anima ⁊ corpore: indiget duplici cibo corporali. s. et spirituali iuxta dictū saluatoris no stri: non in solo pone viuit hō. ita etiam indiget regimie duplicis po testatis: quarū vna respicit corpo

ra ⁊ infert corporales pēas alia re
spicit animas ⁊ infert spirituales
penas: vt excōmunicatōnem ⁊ se-
parationez ab ecclesia. Sicut ergo
spūs ordinatus est ad dirigenduz
corpus: ⁊ corpus ē. ⁊ esse debet sub
spiritu in homīe bene ordinato: ita
⁊ potestas spiritualis ordinata est
ad dirigendum temporalem: ⁊ tē-
poralis debet sibi subesse ⁊ obedi
re. Si enim ex anima ⁊ corpore nō
fieret aliquid vnum ⁊ corpus non
ordinaret̄ ad animā ⁊ esset sub ani
ma aparentiā haberet si diceret ꝙ
iste due potestates sunt diuerse et
vna ad aliam non ordinat̄. Sed qꝛ
ex anima ⁊ corpore fit vnū ⁊ corpꝰ
ordinatur ad animam: ⁊ ē sub ani-
ma: ita ⁊ isti duo gladij siū iste due
potestates que ordinate sunt ꝑ sa-
lute hominum vna ordinat̄ ad ali
am ⁊ est sub alia ⁊ dirigi ⁊ corrigi
debet ab alia: vt sic vere possit di-
ci ꝙ sicut christus a quo vtraqꝫ po
testas dependet caput est secūduz
animas ⁊ ꝯm corpora: ita ⁊ eius vi
carius potestatem habebit: nō so
lum super animabꝰ ⁊ super hijs q̄
animas respiciuntur: sed etiaz sup
corporibus: ⁊ sup temporalibus q̄
spirituali vite deseruiunt. ¶ Ter
tia autem ratio que sumitur ex pre
eminentia harum duarū ptātū ad
inuicem talis est. ¶ Potestas spiri-
tualis precedit potestatem tempo
ralem non solum tempore ⁊ digni
tate: sed etiaz casualitate: vt dictū
est. Sꝫ q̄ sic se causalitate precedūt
vnum continetur in alio sicut infe
rius in suo superiori: ⁊ sicut causa-
tum in sua causa. Sed que sunt in-
feriorum continentur in suis supe-
rioribus: ⁊ que sunt causatoruz cō
tinentur in suis causis. ¶ Potestas
ergo temporalis continebitur in
potestate spirituali. Cui ergo con-
cessa est potestas spiritualis con-
cessa ē ⁊ temporalis que in ipsa cō
tinentur: quia cui cōceditur princi
pale conceditur ⁊ accessorium qꝺ
ad principia necessario consequi-
tur ⁊ in ipso continetur: sicut est in
proposito. ¶ Hanc autem potesta-
tem licꝫ non habeat eo modo prin
ceps spiritualis quo habꝫ pnceps
temporalis habet tamen eam mo-
do perfectiori ⁊ excellentiori: quia
si non habet eam: vt eius opera in
īmediate exerceat nisi i certis ⁊ de
terminatis casibus. habet tamen
eam excellentius quia imparando
dirigendo ⁊ corrigendo. Et possūt
hee due ratōes confirmari ex quo
damꝰ quasi cōmuni dicto. Dicunt
enim doctores satis cōmuniter ꝙ
spiritualis potestas: potestatezꝰ tē
poralem iudicare potest ratione
delicti ⁊ eam requirē pro defensio
ne ecclesie: ex quibus dictis satis
videtur sequi ꝙ in temporalibus
ei subijciatur quia ⁊ ipsa potestas
temporalis non plus videtur pos

se de iure cōmuni in sibi subiectos nisi ratione delicti animaduertere et exactiones facere non pro libito voluntatis: sed pro bono statu rei publice. Ex qbus omnibus satis videt esse conclusum. q etiam in tēporalibus summus pontifex plenaz potestatem habz iuxta illud quod habet. xxij. d. c. omnes vbi dicit q ecclesiam solus ille fundauit scilz xps et supra petraz fidei mox nascētis erexit qui beato petro eterne vite clauigero terreni simul et celestis impij iura cōmisit. ¶ Si enim nō ita esset q summus pontifex vterqz gladium habere imperfectior essz sacerdos in lege gratie qz fuerit in lege nature: vel etiam in lege moysi. Naz de Melchisedech legitur in Gen. q cū hoc quod erat sacerdos dei altissimi: erat etiā rex. De moyse etiam cum q officium regis exercebat licet rex non diceretur legitimus q sacerdos erat: iuxta illd ps Moyses et Aaron in sacerdotibus eius: qz lz officium sacerdotis non exerceret in offerēdo hostias offerebas tamē vota ppli. Et ideo ysidorus lib. de psonis ecclesiasticis: qrens cuius figuram faciebat moyses. Si enim filij Aaron psbyterorum figurā faciebant. Aaron autē summi sacerdotis. Moyses autez quē pfigurabat. et rndet q in dubitant per oia xpum qui fuit rex et sacerdos et mediator dei et hominuz qui est verus dux et pplor verus pnceps sacerdotum et dns pontificis. Si ergo dicere nolimus sicut nec debem q sacerdos impfectior sit in statu gratie qz fuerit in instantibus illis qui non erant gratie affirmemus summū pontificez vtrunqz gladiuz hēre. ¶ Et si querat quādo et quomodo talis ptās in tpalibus cōcessa fuit petro: dicendū q ex pluribus pogatis sibi a christo spāliter collatis et ex multis hm oibus ad ipm singulariter directis h colligi possit. Nam sibi dictum est a xpo. Tu vocaberis cephas: sibi dictuz est: pasce oues meas: sibi dictum est: cōfirma fratres meos: sibi etiā collate sunt claues regni celorum: et vt dictū est. cui cōmittitur pncipale cōmittit et accessoriū et spiritualiter quando tale accessorium cōtinetur pncipali sicut inferius in supioris q ptingit in presenti materia. ¶ Est tn diligenter psiderandū q hmōi tpalia alit sbsunt ptāti tpali: et aliter spūali. Nā tpali sbsūt inmediate quātum ad imediatam dispensatōnem et administrationē: sed spūali subsunt quātum ad principalem ordinationem: quia vt liberius talis ptās vacare possit spiritualibus opib ad que principaliter ordinata est: decens non ē: vt inmediate se occupet circa se occupet circa exercitium temporalium nisi in casu necessitatis dirigēdo cō

sulendo ꝛ imperãdo. Et hoc est ꝙ dicit Bernardus in libro de conse cratione ad Eugeniũ papã. Indi/ gne ibi vsurpas tu apostolicꝰ offici um vile ꝛ gradũ cõtemptibilium: vocat ꝯtemptibiles illos qui sunt minoris meriti ꝛ inferioris gradus qꝛ vt subiungit apostolus episco/ pum instruens ait. Nemo militãs deo implicat se negocijs secłaribꝰ: vbi aliquãdo vt conuenienter ait idem Bernar. aliquis apostolorũ iudex sedit hominũ: aut diuisor ter minorũ ante distributor terrarum xp̃s etiam ait. Quis me constituit iudicẽ sup vos. Non ergo transgre diaris terminos quos posuerũt pa tres tui. Nihilominꝰ tamẽ cõueniẽ ter. ideꝫ Bernardus dicit mihi. nõ videtur bonꝰ extimator rerũ q in/ dignuꝫ putat apłis seu apostolicis iuris nõ iudicare de talibus quibꝰ datum est iudiciũ in maiora. Si er/ go regulariter de talibꝰ tẽporalibꝰ potestas spũalis itromittere se nõ dicitur expediens tam̃ ẽ: vt de tali bus se intromittat in casu directio nis ꝛ necessitatis. ¶ Et si dicatur ꝙ xp̃s: nec etiã beatus petrus talẽ ptãtem tẽporalem aliquando exer cuerunt: qꝛ xp̃s dixit in Ioãne. Re gnũ meum non ẽ de hoc mondo di ci põt ꝙ hoc fecerũt ad edificatio/ nem ecclesie ꝛ virorũ ecclesiastico rũ: vt darent eis exẽplum declinã di implicationẽ ꝛ solicitudinem re rum tẽporaliũ: vt in spiritualibus ꝛ potioribus liberius possent in/ tendere. Sed licet illi talem pote/ statem nõ exercuerũt non tam̃ ipaꝫ posteriores ꝛ successores indebite ꝛ icõgrue aliquãdo exercere dicũ tur quãdo hoc viderint expedire. Nam xp̃s ꝛ etiam apostoli mł'ta se quenda ꝛ ordinãda dimiserũt suis successoribꝰ ꝫm diuersa tẽpora ꝛ di uersus status ecclesie: que ipsi per seipsos tũc non executi sunt nec or dinauerũt: qꝛ nec pro tunc opꝰ erat vt pulchre ponit Augustinꝰ in epi stola ad comitẽ bonifacium: vt su/ pra dictũ fuit. Quod vt clariꝰ fiat inducenda sunt verba Augu. in ꝓ pria forma dicentis sic. Quod eni dicunt q contra suas in pietates le ges iustas institui nolunt nõ petis/ se a regibus terre apostolos talia nec contra aliquos regũ auxilium vocasse. non cõsiderant aliud tunc non fuisse tẽpus ꝛ omnia suis tem/ poribꝰ agi. Qui enim in episcopũ tunc crediderat imperator qui ei ꝓ pietate contra impietatem leges ferendo seuiret qñ adhuc illud ꝓ/ pheticum complebatur. Quare fremuerũt gentes: ꝛ populi medi/ cati sunt in ania. Astitere reges ter re ꝛ principes conuenerunt in vnũ aduersus dominũ ꝛ aduersus chri stum eius. Nondũ autem agebatur

q̄ in eodē ps. ¶Paulo post dicitur Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore et exultate ei cū tremore. Quomodo ergo reges seruiunt domino in timore: nisi ea q̄ contra iussa dn̄i sunt religiosa seueritate phibendo atq̄ plectendo. aliter enim seruit quia homo ē. aliter quia rex est. Quia enim homo est: seruit viuēdo fideliter q2 vero rex ē seruit: leges iuxta p̄cipiētes et contraria phibentes conuenienti vigore santiendo sicut seruiuit Ezechias et tēpla ydolorū et illa excelsa que contra dei p̄cepta fuerāt cōstructa destruēdo. In hoc ergo seruiunt dn̄o: reges inquantū sunt reges cum ea faciunt ad seruiendum q̄ non possunt facere nisi reges. Cū itaq̄ nondū reges dn̄o seruirent tpibus aplorum: sed adhuc meditarētur inania aduersus eum et aduersus xp̄m eius non vtiq̄: vtique tunc possent impietates legib⁹ phiberi sed potius exerceri. sic enim ordo tporū voluebatur: vt et iudei p̄dicatores xp̄i occiderent putantes se obsequiū deo facere sicut p̄dixerat xp̄us et gentes fremuerunt aduersus xp̄ianos, et omnes patiētia martyrum vinceret. ¶Postea vero cū cepit impleri q̄ scriptum ē: et adorabunt eū omnes reges terre omnes gentes seruient ei. quis mente sobrius dicat nolite curare in regno vestro a quo teneatur: vel oppugnet ecclesia domini nostri non ad vos pertinet. Ex quibus verbis Augu. satis apparet quod plura non exercuerunt apostoli quē successores ipsorum decenter exercent pp̄ter diuersam cōditionem tēporum.

¶ Capl'm. vij. in quo adducūtur aliqua motiua nitentium pbare q̄ summ⁹ pontifex plenā ptātem non hȝ in temporalibus.

Non obstantibus ratōnibus et apertis auctoritatibus q̄ premissis capitulis ponebantur ostendentibus q̄ potestas summi pontificis ad temporalia se extendat sunt. non nulli de suo ingenio presumentes qui dicunt q̄ sicut in veteri testamento reges erant subiecti sacerdotibus solum quātum ad spiritualia. Unde ab eis in vngebantur et instruebantur. non autem quātum ad tēporalia: quia potestatem temporalem ab eis nō recognoscebant. Immo magis econuerso in temporalibus ipsi sacerdotes subdebantur regibus: sicut reges subditi erant sacerdotibus in spiritualibus. Sicut etiam vt dicunt debet esse in nouo testō quod est in veeteri significatum et p̄figuratum: q2 omia in figura contingebant illis: vt potestas spiritualis sic ordinata sit ad spiritualia. non

super illis tpalibus que sunt regū τ pncipum intromittere se nō de/beat nec possit: sed solū intromittere se potest de illis tpalib⁹ que i mediate spūalibus sunt annexa: sicut sunt ecclesiastica beneficia τ alia q̄cunqʒ tēporalia quocūqʒ modo ad ecclesiam in mediate ptinentia cuʒ solum in cāis spūalibus ptās tem/poralis sit ptāti tpali subiecta. Q̄d nituntur multipliciter probare.

¶ Primo sic nulla ptās extendit se ad ea que non sunt sui ordinis. sʒ tpalia sunt extra ordinem spūalis ptātis. ergo spiritualis ptās ad il/la non se extendit. ¶ Preterea iste due ptātes sunt distincte τ vtraqʒ sic in mediate est a deo ꝙ vna in aliam nō reducitur: qꝛ impiū a solo deo est τ a solo deo habet̄ sic inuit̄ xx. q. iiij. capi. quesitum ergo ptās spūalis ad tēporalitatē illam q̄ im/perium respicit non se extendit.

¶ Preterea d̄ iure ab īpatore nō potest appellari ad papā: sicut habetur extra de appellatōnib⁹. hoc aūt nō esset si talis potestas tpalis eēt sub spūali. ¶ Preterea ecclesia recognoscit tēporalia a princi/pibus secularib⁹. vnde τ tributuʒ soluit ecclesia impatori: vt habet̄ i xi. q. i. c. magnum. ¶ Preterea si summus pontifex hʒ ptātem in spiritualib⁹ τ tēporalibus videtur ꝙ potestas tpalis supfluat: τ frustra sit. deus āt τ natura nihil facit frustra. ergo huiusmōi tpalia ad potestatem tēporalem spūalem nō pertinent. ¶ Preterea cui nō competit vti materiali gladio non hʒ po/testatē tēporalem: sed spūalem potestatē non cōpeti vti materiali gladio: sed solum hoc cōpetit tēporali potestati ſm q̄d dicit glo. sup illo verbo ad Ro. Non sine causa gla/dium portat q̄d intelligenduʒ ē de temporali potestate que hʒ gladiū ad puniendū corporaliter malos.

¶ Preterea ſm Hugo. in lib. de sacramētis. Spiritualis potestas: nō ideo p̄sidet: vt terrene in suo iure p̄iudiciū faciat: sicut ip̄a terrena potestas ꝙ spirituali debet̄ nunq̄ʒ sine culpa vsurpat. p̄iudiciū autēʒ faceret si de temporalib⁹ pertinentibus ad temporalē ptātem se in/tromitteret ergo talia tēporalia ad spiritualem non pertinēt. ¶ Preterea beatus Ber. in lib. de ꝯsola/tione ad eugeniuʒ papā loquēs de impialib⁹ insignijs τ ornatib⁹: seu apparatib⁹ dicit ꝙ sūm⁹ pontifex i talib⁹ nō succedit petro sed ꝯstāti/no. ergo iure dīno nō cōpetit petro sed successoribus tpalis potestas.

¶ Preterea vicari⁹ vt iuriste dicunt nō hʒ totā illā ptātē quā hʒ il/le cui⁹ est vicari⁹. Sʒ papa ē vica/rius xp̄i. nō ḡ hēbit totā illā ptāteʒ quā hūit xp̄s. Sʒ ptās illa q̄ in xp̄o fuit vnita τ extendebat se ad spūalia τ tpalia diuisim τ ptialr̄ cōicata

est hoibus. ita q summo pontifici cōicata est ptās i spūalib⁹: in qbus pōt vicarius. Sed pncipi seculari cōicata ē ptās in spūalib⁹: ꝛ ƀꝫ hoc dicet vicari⁹ xpi i tpalib⁹. ¶ Preterea glo. sup illō ps. Tibi soli peccaui dicit rex oibus est supior. ꝛ iō a deo tm̄ q est maior eo ē puniēdus Si qs eni de pplo peccaui deo peccauit ꝛ regi. ꝛ ideo a rege puniēdus ē. Rex vero non hꝫ hoiez q sua facta diiudicet ex quo videt sequi q etiam rōne delicti nō possit ptās spiritualis de regibus ꝛ principib⁹ tpalibus se intromittere.

¶ Caplm. viij. in quo soluunt rōnes ꝛ motiua nitentiū pbare q sūmus pontifex in tpalibus nō habꝫ plenitudinem ptātis.

Rationib⁹ ꝛ motiuis nitentiū pbare q sūmus pontifex in tpalib⁹ plenam ptātem nō hꝫ non obstantib⁹: absolute dicēdū ē sicut supius dicebatur q loquendo de ptāte spūali plenaria, q solū est i sūmo pontifice q ipe plenitudinē ptātis hꝫ ꝛ in spūalibus ꝛ in tpalib⁹. Secus ē de ptāte spūali alioꝝ pontificū: qui p sunt determinatis ecclijs: qꝛ talib⁹ ptātibus quātūcunqꝫ spūalis sint regulr loquendo secularis ptās nō videt esse subiecta tēporaliter ꝛ in hijs que ptinent ad bonū ciuile: sꝫ solum spūaliter: ꝛ in hijs que directe respiciunt salutē aie. vnde in ciuilibus ꝛ tpalib⁹ magis obediēdū est tali ptāti tēporali. Sed in tēporalibus ꝛ in hijs q directe respiciunt salutē aie magis obedienduꝫ ē pontifici. Secus aūt est de ptāte sūmi pontificis. q sup spūalib⁹ ꝛ tpalibus vlē regimē hꝫ: nō solū iure nālī ꝛ diuino: vt supra pbatū est: sꝫ ēt iure humano ex cōcessione a ꝯstantino iperatore facta: q monarchiaꝫ tenebat impij. Que tm̄ ꝯstantini cōcessio facta beato siluestro eiusque successorib⁹ cū concessit eis regimē terrenū: ꝛ tēporalia insignia ꝛ officia nihil aliud videt fuisse: qꝫ iuris diuini declaratio: ꝛ qdam etiā cooperatio ordinata ex diuina puidētia: in cuius manu est cor regū: quia ƀm sententiā sapientis. Cor regis i manu dn̄i quocūqꝫ voluerit vertet illud: vt ptātem quā hēbat xpi vicerius iure diuino liberi⁹ ipsā exercere posset de facto qꝫ ante tempora imperatoris pdicti pter tyrannorum persecutionē exercere non poterat. Uel etiā dici posset q ex huiusmodi cōcessione summus pontifex magis in mediate se intromittere potest de tēporalib⁹. Quod patet ex hoc quia cum vacat imperiū in mediatā iurisditionem exercet: ꝛ exercere debet in rebus tēporalibus ad imperium pertinentib⁹: lꝫ etiam alias de talib⁹ temporalib⁹ se itromittere possit ꝛ debeat sicut

ex pluribꝰ dictis superius satis ma
nifestū est: ⁊ manifestius fiet ex so/
lutione eorū que dicta sunt in con/
trarium. ¶ Et primo ad illud qđ
fundamētaliter adducebatᷣ de ve/
teri testamēto dicendū est ꝙ sacer/
dotiū veteris legis: licet esset figu/
ra sacerdotij noue legis. ab eo tamē
mltipliciter deficiebat qꝛ sacerdo
tium illud erat carnale: ⁊ per car/
nalez ꝓpagationē succedebat quā
docūqꝫ ad spiritualia obsequia or
dinatum esset. In xp̄o etiam ꝓmit/
tebantur tēporalia in mercedē iux/
ta illud Isa. i. Si volueritis ⁊ au/
dieritis me bona terre comedetis.
Sed sacerdotiuz noui testamēti nō
est per successionē carnalem. Et in
ip̄o principaliter ꝓmittunt eterna
tēporalia autem solū addunt in sb
stantatione iuxta illud euangelij.
Primū querite regnum dei ⁊ iusti
ciam eius: ⁊ hec omnia addicientur
vobis. Ipsi etiam potestatē nō ha
bebant iudicandi in spiritualibus:
sed in aliqbus que erant spirituali
um figura sicut iudicare iter lepraz
⁊ mundum ⁊ imundum ⁊ similia.
Et ideo mirādum nō est si in vete
ri testamēto sacerdotes in tpalibus
subdebantur potestati terrene: qꝛ
tunc summa potestas erat potestas
tēporalis. Sed in nouo testamēto
vbi principaliter ꝓmittunt eterna
⁊ spiritualia solum addunt in sub/
stantione suprema potestas erit
potestas spiritualis: cui necessario
subiecta ponit spiritualia ⁊ tempo
ralia. Et ꝓpter hoc sacerdotiū ve
teris legis tanqꝫ carnale ⁊ imper/
fectū fuit temporale ⁊ finez habuit
Sacerdotiū aūt noue legis ꝙ est sa
cerdotium xp̄i ⁊ eternum: vt quili
bet sacerdos in noua lege dicatur
sacerdos ſm ordinē melchisadech
qui ordo ꝑpetuum erit: ⁊ nō ſm or/
dinem Aaron qui erat auferendus
Non ergo seqtur si in veteri testa/
mento sacerdotes subiecti erāt re
gibus in tpalibꝰ: ꝙ propter hoc sic
debeat dici in nouo. ¶ Tunc cō/
sequēter rn̄dendum est ad illa que
adducebant in cōtrariū. Nā cū pri
mo arguebatur ꝙ nlla potestas ex
tendit se ⁊c. ¶ Dicēdum est ꝙ ta/
les ordines nō sic sunt diuersi qui
vnus reducatur in aliū sicut ordo
corporalium. Alius est ab ordine
spiritualiū: ⁊ tn̄ ordo tēporaliuz sb
est ordini sp̄ualiuz: ⁊ ordinatur ad
ipsum. Sic suo modo est de ptāte
tpali ⁊ spirituali: qꝛ vna sub est al/
teri ⁊ subseruit ei: ita ꝙ non solum
dignitate: sed etiā causalitate vna
est sub alia: ⁊ qꝛ que sunt causato/
rum pre insunt causis: vt dicit dyo
nisius de diuino. potestas spiritua
lis continebitur in potestate spiri/
tuali suppema. Sunt ergo distin/
cte potestates ſm se. non tamē sunt
distincte secundum primariam au
ctoritatem: qꝛ vtraqꝫ vni conuenit.

¶ Ad aliud cũ dicebat̃ ꝙ iste sũt
due ptãtes distincte ⁊ vtraqȝ i me-
diate est a deo: dicẽduȝ ꝙ verũ ẽ ꝙ
sunt disticte. vna tñ reducit̃ ad ali
am sicut ad cãȝ vtraqȝ tñ i mediate
est a deo: ⁊ vt hic clarius videat̃ cõ
sciderandũ ẽ ꝙ sicut hũana nã nal̃r
ad socialẽ vitã: q2 hõ nãliter ẽ aĩal
sociale ⁊ politicũ: ita nãliter incli-
natur ad regimẽ: ⁊ ad h̃ vt ab alio
regat̃. q2 ꝓꝑ ignorantiã hoĩuȝ ⁊ ma
litiã volũtatis expedit in hoĩb⁹ eẽ
aliquos q sint aliorũ rectores ꝑ q̊s
ignorãtes dirigant̃: ⁊ peccãtes co-
hibeant̃. Et q2 hic ichoatiue hȝ eẽ
a nãli hoĩum inclinatiõe: ⁊ op⁹ nãe
ẽ opus nãe dei. iõ talis ptãs dr̃ ex
diuina institutõe: ⁊ impiũ dicit̃ a so
lo deo: q2 eoipso ꝙ op⁹ nãe est op⁹
dei iuxta illud qd̃ dcm̃ ẽ ipsis regi-
bus. Sap. vj. Data est a dño ptãs
vobis ⁊ vr̃ ab altissimo dño ꝑficiẽ
tñ ⁊ formal̃r hȝ eẽ talis ptãs a ptã-
te spũali que ẽ ꝑ grãm ⁊ a deo quo
dam spãli mõ deriuat̃. vñ ⁊ vnctio
adhibet̃ regib⁹ ⁊ xp̃ianis in signuȝ
ratificatiõis ⁊ approbatiõis: q2 sic
ꝑ ministeriũ spũalis ptãtis fit aliq̃s
xp̃ianus: ita eiusdẽ ministerio dȝ fi
eri aliq̃s cõpletiue ꝑnceps xp̃iano
rũ. ¶ Vel ẽt possit dici ꝙ dato qd̃
impiũ sit a deo. ita ꝙ nõ hẽat̃ huma
na auctoritate: nõ tñ seq̃tur ꝙ nõ sit
a papa q vices deo tȝ in terris: nõ
tñ ita ẽ de auctoritate spũali supp̃-
ma q̃ sic est a deo: ⁊ ex diña institu-
tione: vt a nulla alia auctoritate su
periori ꝑfici vl̃ formari hẽat. A so
lo ergo deo est impiũ ꝫ eẽ informe
⁊ imꝑfectũ: ⁊ ꝫm eẽ formatũ ⁊ ꝑfe-
ctuȝ ẽ a deo mediantib⁹ illis q hẽnt
spũalem ptãtez in eccl̃ia. vñ ⁊ ptãs
humana apd̃ infideles de qua mi-
nus q̃tumcũqȝ vr̃ sic ex inclinatõe
nãe ⁊ possit dici legima si ꝯpleat̃ ⁊
in effectũ ponat̃ ex cõi cõdito ⁊ cõ-
sensu illoꝝ ad quos ꝑtinet ordina-
re semꝑ tñ informis dicet̃: q2 ꝑ spũ
alem ptãtez nõ est approbata ⁊ ra
tificata. grã enĩ hȝ ꝑficere ⁊ forma-
re nãm. ¶ Considerandũ tñ est ꝙ
cũ dicim⁹ impiũ siue regimẽ a solo
deo hẽri. hoc intelligẽdũ est altero
duoꝝ modoꝝ. Quia vel a deo ꝓui
dente sicut sunt regimina bona quẽ
admodũ acq̃rendi: ⁊ q̃tum ad vsũ
quãtũ ad modũ acq̃rendi: qm̃ legi
time acq̃sita sunt: vt in lege nãe ex
cõi ꝯdito ⁊ consensu multitudinis:
⁊ in lege mosayca ex spãli dei ordi
natiõe: ⁊ in lege xp̃iana ex institu-
tione illoꝝ q vicẽ dei gerũt in terr̃
quẽadmõȝ ẽt ad vsũ qñ tali adepto
regimine ꝯtingit aliq̊s recte ⁊ de-
bite vti. ¶ Vel secũdo dicunt̃ ta
lia regimina eẽ a deo nõ ꝓuidẽte: sȝ
mag̃ ꝑmittẽte sic mala regimĩa quẽ
admodũ ad vtrũqȝ: ⁊ quẽadmodũ
acq̃rẽdi: ⁊ quẽadmodũ ad vsũ qñ i
talib⁹ vtrũqȝ eoꝝ vel alterũ deficit
q̃ regimĩa aliqñ de⁹ ꝑmittit ꝓꝑ pctã
ꝑpl̃oꝝ: vel ad ꝓbatiõem bonorum

vel etiā ad punitiōez malorꝫ. Que pmissio pro loco ꝛ tēporeiusta dici dꝫ ſm ꝙ pulchre ponit glo. ſup il lo vbo apſi. non eſt ptās niſi a deo iniuſtū inquit nō eſt: vt iprobis acci pientib⁹ nocendi. poteſtatē bono rum patientia pbeꝛ: ꝛ malorꝫ iniqtas puniaꝛ. Nam per ptātez diabolo traditā. ꝛ Job pbatus eſt vt iuſtus apparēt: ꝛ Petr⁹ tēptatus ne de ſe pſumerꝫ: ꝛ Paulus colaphizatus ne ſe extolleret: ꝛ iudas dānatus: vt ſeſuſpenderet. Et ſic dominꝰ iniuſtā ptātez ſepe regnare pmittit: vt ex ipſa aliqđ bonū eliciatur. Et ſm hoc regimina oia ꝛ poteſtates oēs a deo eē dicūt: lꝫ diuer ſimode. Unde ꝛ ipſi Pilato dixit dñs. Non hēres in me ptātem niſi pmū datum eſſet deſup. Et ſi tales aliqñ dicātur regnare: non ex deo exponēduꝫ ē: qꝛ nō deo operante ſꝫ ſolū permittēte. ¶ Ad aliud cuꝫ dicebaꝛ de appellatiōe dicendum ꝙ verū ē in differenter in aliqbuſ tñ caſibus ꝛ qōnibus arduis bene pōt appellari. Et ſi dicaꝛ i iure ꝙ tpalia non ſubſunt iuriſditiōis pape. hic intelligēdum eſt quēadmodum in mediatā ꝛ regularez executionē. Quā etiam executionē in mediatā aliqñ exercet: ꝛ exercere pōt vt rōne delicti: ꝛ qñ aliquid fuerit ambiguū ꝛ difficile ꝛ qñ impiū vacat: ꝛ in plurib⁹ alijs caſib⁹ q in iure notanꝛ: ꝛ adhuc notari poſſent

¶ Ad aliud cum dicebaꝛ ꝙ eccleſia recognoſcit tēporalia: ꝛ tunc dicendū ꝙ verū eſt quātum ad in mediatam executionē. non tam̄ quēad modum ad principalem ptātez: qꝛ talem ptātem ſecularis pnceps dꝫ recognoſcere a papa. Et iſta duo ſtant ſimul ꝙ ſecularis pncep s poteſtatem ſuper temporalib⁹ a papa recipiat: ꝛ tam̄ in mediatā executionē que ad talem ptātem ſequitur. aliquando recognoſcat papa a pncipe ſeculari. Nam ſicut videmus ꝙ rex poſſet a ſuo milite aliq̄ temporalia recognoſcere ſi ius ꝙ haberet miles in temporalibus regi donaret. Sicut etiam ſuo modo pōt eccleſia ab impio: ꝛ regib⁹ ꝛ pncipibus tēporalia recognoſcere: ſi ius ꝙ in eis habent eccleſie donēt. ¶ Et ad illud quod dicitur de tributo dicendū ꝙ eccleſia non ſoluit tributum impatori in recognitiōez dñij. Sꝫ pro pace ꝛ quiete qua debet eccleſiam tueri ꝛ defenſare. vī̄ magis ſoluit tributum ſicut quoddam ſtipendium: vt talia bona tēporalia tueaꝛ q̄ in recognitionem dñij. ¶ Ad aliud cum dicebatur ꝙ poteſtas tēporalis ſuperflueret: dicendum ꝙ non ꝑpter hoc ſuperfluit. ymmo neceſſario regritur ad hoc vt ptās ſpūalis nō intēdat opibus vilioꝛib⁹: ſꝫ ſit liberioꝛ ad vacandū ſpūalib⁹: ꝛ pp adminiſtratōnem tpaliū: ꝛ inferiorꝫ non ipediaꝛ

a gubernatione spūali ⁊ superioꝝ.
¶ Ad aliud cū dicebaẜ ꝙ sicut si bi non cōpetit vti gladio materiali ita nō videẜ hēre ptātem tpalez. di cendum sicut dicit Ber. ad Euge nium papaz ꝙ si nullo mō gladius mālis ad ecclesiam ptineret dicen tibus aplīs. Ecce gladij duo. hoc non rn̄disset dn̄s satis est: ſʒ nimis est. vtrūqʒ ergo gladium hʒ eccle sia sicut vtrāqʒ hʒ ptātem: aliter tn̄ ⁊ aliter: qꝛ gladium spūalem habʒ ad vsum sed māle ad nutuʒ sicut su perius declaratum fuit. Jn cuius signum in benedictione ⁊ coronati one impatoris sūmus pontifex su mit gladium vaginatū de altari ⁊ tradit ipm̄ impatori dicens. Acci pite gladiuʒ desup btī petri corpo re sumptū per manus nr̄as lʒ indi gnas vice tn̄ ⁊ auctoritate sanctoꝝ aploꝝ cōsecratas impialiter tibi cō cessum ad vindictaʒ maloꝝ ꝟo lau dem bonorū. Et similr̄ accingit illi ensem dicēs. Accingere gladiū tu um sup femur tuū potētissime ⁊ at tende ꝙ sancti nō in gladio sed per fidem vicerunt regna. Jn quibus verbis satis innuiẜ ꝙ summꝰ pon tifex vtrūqʒ gladium hʒ aliter ⁊ tn̄ aliter. ¶ Ad aliud cum diceba tur ꝙ tunc potestas spiritualis ter rene potestati ꝑiudicium facere. di cendum ꝙ ptās spiritualis nullum ꝑiudiciuʒ facit ptāti temporali: sed ipsam dirigit ⁊ corrigit in agendis cuʒ sua ptāte abutitur. Jmmo ma gis tunc exercet qđ sibi deberet: qꝛ sicut spūs ordinatus est ad dirigē da corpora: ita ptās spiritualis ad dirigendum tpalem. Et sicut scīa sacre scripture iudicat quālibet tē poralem sciaʒ philosophicā: sic spi ritualis ptās iudicat quālibet tem poralem: sed tpalis ptās nullo mo do directe de spūalibus se intro mittere dʒ nec pōt: qꝛ nullum agēs agit nec agere potest: vltra suā spe cieʒ propter quod punitus est rex Ozias lepra in fronte: vt diuinum officium celare nō posset: vt scribi tur. ij. per alip. xxij. ca. quid digni tatem sacrificandi: ⁊ officiuʒ sacer dotij sibi vsum pare volebat minā do azarie ⁊ alijs sacerdotibus resi stentibus sibi: ⁊ instruentibꝰ ipsuʒ ꝙ hʒ ad officium suū non ptinebat: sed ad filios Aaron sacerdotes q ad huiusmōi ministerium ꝯsecrati erant. ymmo nec etiā de ipsis tpali bus q̄ spūalibꝰ sunt annexa: ꝑsona layca se intromittere dʒ: sicut sunt ecclesiastica bn̄ficia: qꝛ si ꝑsona lay ca recipe non pōt ecclesiasticū bn̄ ficium: multo minꝰ pōt illud dispē sare ⁊ alteri ꝯferre. Pōt tn̄ ad hoc ex ꝯcessione ptātis spūalis aliquid instr̄aliter opari sicut pn̄tando vel noīando vel aliqd siľe faciēdo. Nō ğ siľe ē de ptāte spūali respectu tpa liū: ⁊ de ptāte tpali r̄specru spūaliū sicͥ i arguēdo dicebaẜ. ¶ Ad aliđ

cũ arguebat̃ de successione p̄ beatũ Ber. dõ est q̄ sũmus pontifex suc/cedit petro in p̄tãte spũaliũ: vt talẽ p̄tãtem h3 iure diuino: sed cõstanti no succedit ꝑut h3 eam iure huma no. q̃d est aliquo mõ declaratiuũ ⁊ manifestatiuũ diui iuris: vt supius dcm̃ ẽ. ⁋ Aliud q̃d arguebat̃ de vicario dicendũ est q̄ supposito di cto iuristarũ de noie vicarij q̃d im portet p̄tãtem nõ plenã: ⁊ papa nõ hẽat totã illã pleitudinẽ p̄tãtis quã hũit xp̄s sicut etiã supius visum est q2 aliquã p̄tãtem xp̄s hũit: quã nul li hoium cõicauit: vt p̄tãtem excel lentie in sacr̃atis: ⁊ etiã cõferre ef/fectũ sacr̃i: sine ritu sacr̃i ⁊ p̄ſa siĩa nõ tñ ex hoc seqtur q̃d p̄tãtem i t̄pa lib⁹. Sibi nõ cõicauẽit: q2 h̃ rõni re pugnat si debite cõsiderer̃ ordo t̄pa lium ad spũalia. Nam t̄palia recte administrari non p̄nt nisi p̄ spũalia ordinenr̃. Et ideo ille q̄ p̄est in spũ alibus o3 etiã vt in t̄palib⁹ p̄sit or/dinatio p̄ quos ⁊ eq̃liter ip̄a t̄palia ꝯgruo mõ dispẽsanda ⁊ ordinãda sint. Et pro tãto sine hesitatõe asse rendu3 eẽ vi2 q̄ oĩs p̄tãs ⁊ iuris di/ctio tã t̄palis q̃3 spũalis q̃a xp̄o est cõicata ⁊ tradita hmõi residet apd̃ summũ pontifice3: a cuius p̄tãte ⁊ obedientia siq̃s se subtrahit desi/nit esse membrũ ecclesiastici corp⁹ nec verus xp̄ianus dici potest: qa dum sp̃ernit christi vicarium xp̄m spernit qui suis discipulis dixit.

Qui spernit me spernit ⁊ procul/dubio mẽbrũ dyabolicũ ⁊ antixp̄i censeri debetur. ⁋ Ad aliud cu3 dicitur q̄ rex non habet hominem qui sua facta diiudicet dicendũ q̄ potestas tẽporalis cum iudicatur a spirituali nõ iudicatur ab homie sed mag3 iudicatur a deo cuius vi ces spiritualis potestas gerit iter/ris. ⁋ Uel dicendũ q̄ illa aucto/ritas intelligenda est de summo re ge spirituali. s. de summo pontifice qui a solo deo iudicari potest q̄ ve re ⁊ proprie potest dici rex regu3 ⁊ dñs dominantium: q2 ad ip̄um spe cialissime pertinet totam eccle/siam regere ⁊ iudicare tam in spiri tualibus q̃3 etiam in temporalibus vt superius visum est. Unde cum ecclesia proprie posse dici regnum ipse dicitur rex ecclesie.

⁋ Cap̄l̄m. ix. in quo sp̄aliter ostẽ ditur q̄ q̄libet rex seu p̄nceps tẽpo ralis cuiuscũq3 status ⁊ cõditioni existat nõ solũ in spũalibus: sed eti am in t̄palibus subditus est: ⁊ esse debet summo pontifici.

Jcet ex hijs que supe/rius dicta sunt de po/testate summi pontifi/cis super spiritualib⁹ ⁊ temporalibus satis manifestũ eẽ possit diligenter considerãti q̄ re/ges ⁊ principes cuiuscũq3 p̄eminẽ

tie ꝛ ꝯditionis existunt non solum in spiritualibus: sed etiã in tpalibꝰ sint ptãti spũali suppꝛeme subiecti. Pôt tñ nihilominus h̄ spãliter in pñti cã. tribus vijs oñdi. ¶ Quarũ pꝛima sumit̃ ex rerũ tpalium dominio. ¶ Scđa ex ipsarũ rerũ onere. ¶ Et tertia ex dictõne pncipij q̃ huiusmõi tpalibꝰ psunt. ¶ Preterea pꝛimũ cõsiderandũ est: q̓ hõ non dĩ dñs rerũ quãtum ad ipsam naturã. Hoc enĩ modo solus deus est dñs rerũ qui eas creauit ꝛ instituit. Sed pꝛo tanto hõ dicitur dñs rerũ qꝛ ipsis vtitur: vel qꝛ hꝫ ptãtẽ vtendi eas. Nullus ergo iuste possidet aliqd tpale ꝫm ius diuinũ nisi ab eo qui est dñs rerũ ꝫm substãtiam recognoscat. ꝛ eius dñio voluntarie se subdat a quo illud tenꝫ ꝛ possidet ꝛ cũ hoc huiusmodi rebus ad illũ finem vtat̃ ad queꝫ sibi collate sunt. Et pꝛo tanto infideles qꝛ debito mõ nõ ꝑuãt iniuste tpalia possidere dicunt̃ de iure dĩno qcqd sit de iure humano ꝫm quẽadmodum pôt intelligi v̄bum Augustini dicẽtis q̓ iure diuino oĩa sunt iustoꝛum. Deo aũt non subdit̃ q sub iectus non est dei vicario ꝛ ecclesiastice ptãti. Nullus ergo rex vel tpalis pnceps cuiuscũqꝫ cõdictiõis existat excipi potest si xp̄ianum se fateri vult noĩe ꝛ re qn etiã in tpalibus ptãti suppꝛeme spũali subijci debeat. Cuꝫ generaliter ptãs temporalis in quocũqꝫ inueniatur subdita debeat eẽ iudicio spũalis ptãtis: qꝛ tali ptãti subesse spũaliter ꝛ tempoꝛaliter de necessitate salutis est. In cuius signũ tpalis ptãs etiã legibus vti non debet nisi fuerint per spũalem potestatẽ appꝛobate qꝛ leges quas restituit a diuinis legibus discoꝛdare non debent: sed eis a sacris canonibus subijci. Nã sicut potestas subijcitur potestati: ita ꝛ leges legibꝰ debent esse subiecte ꝑpter quod cõuenienter superius dicebatur q̓ ptãs spiritualis erat foꝛma potestatis tẽpoꝛalis eo modo quo lux: dicitur foꝛma coloꝛis: qꝛ sicut coloꝛ: lꝫ hẽat aliqd đ nã̈ lucis: hꝫ tñ ita lucem debileꝫ q̓ nisi supueniat lux exterioꝛ per quẽ foꝛmet̃ nõ inhereret̃. sed virtual̃r non pôt mouere visũ. Sic etiã ex simili dici pôt q̓ tẽpoꝛalis ptãs habet aliqd de veritate potentie cuꝫ sit ex iure humano q̓ a nã̈ oꝛitur. tamen ĩpfecta ẽ ꝛ in foꝛmis: nisi foꝛmetur per spũalem. Juxta dictum Hugo. de sancto victoꝛe dicẽtis q̓ sacerdotalis dignitas regalem potestatẽ nõ solum sacrat per benedictionem: sed etiã infoꝛmat per institutionẽ. Per istam aũt foꝛmatiõeꝫ nihil aliud cõuenientius intelligi pôt quã ratificatio ꝛ appꝛobatio.

¶ Secũda via ad oñdenduꝫ hoc idem sumitur ex ipsarũ rerũ tpaliũ onere qđ dñi debẽt dare decimas

p̄latis ecclesie in recognitiōe3 serui tutis dei a quo talia tp̄alia possidet eo modo quo aliq̄ sūt tributarij ali cui dn̄o rōne eius q̄ tenent ab eo ꝛ non solū ipsi p̄ncipes: sed et̄ subie/cti p̄ncipib⁹ talem censum soluere tenent̄. Nā ptās spūalis non solum principib⁹: sed etiā principū subdi tis in spūalibus ꝛ tp̄alibus preest. Quia ergo oīa tp̄alia subdita sunt ecclesie sup̄ q̄bus h3 censum ānum iure ꝛ mādato diuino seq̄tur q̄ oēs cuiuscūq3 p̄eminentie existant qui talia tp̄alia possident etiā tēporali ter ei subijciant̄. vnde dicta est spi ritualis ptās regale sacerdotium: q2 summ⁹ pontifex sūmus rex est ꝛ sacerdos: q2 h3 ptātem regalē ꝛ sa/cerdotalem p̄ p̄ñs potestatē dirigē di ꝛ ordinandi sacerdotes ꝛ reges spūaliter ꝛ tp̄aliter. Immo maior ē dignitas summi pontificis inquan tum rex est quam inquātum sacer dos: q2 inquātū rex est h3 iudicare in spūalibus ꝛ regnū introducere: ꝛ ex venienti in tp̄alibus. Et hab3 rationē p̄ncipij mouētis ꝛ dirigen/tis. In noīe sacerdotij inquātū hu iusmodi nomē iportatur p̄sidentia ꝛ p̄latio sicut in noīe regis sed ma/gis q̄dam meditatio ꝛ quoddā mi nisteriū sacerdos dicitur medius inter deū ꝛ pp̄l'm propter q̄d oīa se cundūq3 attenditur mediatio ꝛ cō uinctio hoīs ad deū sunt sacerdoti p̄prij sicut offerre sacrificiū p̄ pec/catis: orare pro populo: vota pp̄li offerre: ꝛ hoc modo. Illa aūt que i portant regimen ꝛ directōe3 attri/buunt̄ regi sicut iudicare corrigere punire premiare ꝛ huiusmōi. quas potestatē regalē in tp̄alibus habet sūmus pontifex a constantino ab/solute loquēdo: vt quidā dicūt: sed magis ab ipso xp̄o cuius est vicari us qui etiā maioris dignitatis cen seri d3 inquātū fuit rex quā q̄ztū sa cerdos: quia sacerdos fuit inquan tum hō offerendo seipsum pro no/stra recōciliatione: vt idem esset sa cerdos: quia sacerdos fuit inquan tū homo offerendo seipum pro no stra recōciliatione: vt idem esset sa cerdos ꝛ sacrificiū. Sed rex fuit in quantū homo ꝛ inquātū dn̄s. Rex ergo regū sūmus pontifex ꝛ in spi ritualib⁹ regere ꝛ iudicare h3 licet diuersimodi: vt superius diceba/tur propter q̄d bn̄ cōmuniter dictū est q̄ spūalis ptās ad tp̄alia dupli citer se extendit. Uno modo quan tū ad vsum p̄prie necessitatis: quia dignū est: vt qui spūalia seminat d tp̄alib⁹ metere possit. ¶ Et alio modo quātū ad iudicium q2 cu3 de spūalibus iudicet que potiora ꝛ su periora sunt pōt etiā de q̄buscunq3 tēporalib⁹ ꝛ quorūcunq3 iudicare. ¶ Tertia ab vna oñdēdū hoc idē sumitur ex cōi quasi cōdictione pri cipū qui huiusmodi tēporalib⁹ pre sunt. Quia cōiter loquēdo reges ꝛ

principes faciliter degerãt a bono regimine ꝛ efficiunt tyrãni sicut ex multis exemplis apparere posset: ꝛ in lege nature ꝛ in lege mosayca ꝛ etiã in populo xp̄iano vbi de mltis pricipibus pauci veri reges inuenti sunt ꝛ multi tyrãni ꝙ ex hoc videtur cõtingere: qꝛ cum regibus magna potestas ꝯcedat: oportꝫ ꝙ in eis sit magna virtꝰ que in paucis inuenitur. Et ideo pauci regulariter ꝛ debite principantur: ꝛ ꝙ̄ plures indebite ꝛ tyrãnice: ꝓpt quod dn̄s in populo israeletico a principio nõ instituit regẽ cum plena potestate: sed magis iudiceꝫ ꝛ gubernatorem ad eorũ custodiam. Sꝫ regem videt dedisse ad petitionẽ populi quasi indignatꝰ. Unde ait ad samuelẽ. Non abiecerũt te: sed me ne regnẽ super eos. Et qꝛ talis facilis inclinatio ad tyrãnidem vergit in dispendiũ salutis non solum principantiũ: sed etiã subditorũ qꝛ ex hoc tam principantes ꝙꝫ subditi sepe machinari cogũtur ad ea que sunt saluti animarũ ꝛ corpoꝝ ꝯ̄ria. De qbus malis regibꝰ qui proprie loquẽdo reges dici non debent: qꝛ male regendo nomẽ regis amittũt iuxta ꝓuerbium veterũ. Rex eris si recte facias: si nõ facis rex nõ eris Sic̄ falsus denariꝰ nõ dꝫ dici denarius. Pulchre loqt Ricar. d scõ victore exponens illud apoc. i. princeps regnum terre. Sunt inquit quidam reguꝫ qui summo principi adherere cõtemnunt qui acceptaꝫ ab illo potestatẽ ſm ipsuꝫ exercere nolunt qui in subditos seuiunt ꝛ eos deuorant: ꝛ ꝙ supra se ꝑncipem habent qui erripuit in opeꝫ de manu fortioꝝ eius egenũ ꝛ panperẽ a diripientibus eum minime pensant quos princeps regum ad exercitationẽ ꝛ purgationem electoꝝ ad tẽpus seuire permittit. Sed in tẽpore retributõis eos de hac seuicia grauiter iudicabitur. Nam potestates potenter tormenta patiunt ꝛ fortioribus fortior instat cruciatus. Redeant ergo tales reges si tamen reges ad cõscientiã: ꝛ quod super se principem habeant cui de actibus suis sint reddituri rõnem recognoscant qui sicut potestatẽ potest conferre: sicut põt ꝛ auferre. Baltheũ enim regum dissoluit dn̄s ꝛ precingit fune reges eorũ. Et quia xp̄us suã ecclesiam quã vsqꝫ ad mortem dilexit ꝛ quã acquisiuit in sanguie suo ordinauit sicut magis saluti fideliuꝫ expedire videbat: voluit in ecclesia aliquam potestatẽ esse cuius timore ab exercenda tali tyrãnide reges ꝛ principes coherceri possent. Hec aũt potestas spiritualis suppꝛema que cuꝫ dirigit ꝛ corrigit ꝛ aliquando destituit talẽ potestatem tẽporalem: potestateꝫ ſm se non dãnat quia bona ꝛ necessaria est in ordine vniuersi ꝛ a deo or

dinata: sed corrigit & dãnat vtentē tali potestate indebite. & hoc licite & congrue fieri potest iuxta sententiā glo. super illud ad ro. Omnis aīa potestatis sublimioribus subdita sit. dicentis q nōie potestatis interdum accipitur ptās ipsa que datur alicui a deo. Aliquãdo ipse homo habens ptātē. non ergo destruitur aut dãnatur potestas ipsa que bona est & ad bonū ordinata. Sed destituitur habēs potestatē cum vtitur ea indebite. ¶ Et si super ista materia quãtum ad principalem conclusionē de ordine tēporalium ad spiritualia aliter a quibuscūq inueniatur notatū in fauorē regū & principū secularium veritas tñ fm se imutabilis est: & ordo sup hoc institutus & expssus a dño nostro iesu xpo.

¶ Capłm. x. & vltimū in quo ponitur epistola cõstantini directa vniuersali ecclesie ex qua plura euidentiora fient que ī alijs capitulis dicta sunt.

Sicut supius dicebatur regimē & impiū tpalē nãlem est de iure hūano ē: qr ad hoc nã inclinat: & mediante institutõe humana pficitur: & ideo apud oēs & in oī tpe fuit: qr illud qđ nãe est cõe ē oībus pticipantib' illã naturā. Ita q sicut hō nãliter inclinatur ad socialem vitã. ita nãliter inclinatur ad politicam: & ad hoc vt in multitudine et sub debito regimine viuat. Immo tanto magis hō inclinatur ad regnū qz ad ciuitatē quanto bonū regni pfectius est quã sit bonum ciuitatis. Ciuitas eni non est aliđ fz qđ phi. ponunt: nisi quodam paruum regimen & regnum non est aliud quam quedã magna ciuitas. vnde & antiquitus singule ciuitates regem habebant: & per cõsequēs regna dicebantur. Quã inclinationem aspicimus & in brutis aīalib' que sūt gregalia & socialia in quib' ex ipso instictu nature quodã regimen inuenit. vnde & in apibus vn' est rex q huiusmodi pullos: apum regni et dirigit: & grues vnã sequūtur secūdum qđ ponit phus in libro de aīalibus. Multo ergo magis ī hominibus hoc nō inuenitur quib' magis propriū est in societate viuere quã cuilibet aīali. Et qr opus nature ē opus dei: ideo tale impiū tēporale a deo dicitur esse: cuius tpalis impij monarchiã tēpore beati Siluestri sūmi pontificis: tenebat serenissim' pnceps Flauius. cõstantinus: & potest rõnabiliter dici q iuste eo modo quo iustū dñiū apud infideles inueniri põt. Quia licet regnū romanorum a principio p violentias & latrocinia incepit cõsequenter tamen ppter bonum regimen ipsius imperij cõmuniter omnib' gentib' factū est gratum: vt voluntarie hu

mano iperio se subijceret: et per cõ/sequens factũ est iustuz et legitimũ lz non per omnẽ modũ propter defectum fidei christiane et falsorum deorũ cultum. Juste ergo dici põt qꝫ tenebat impiũ. tum qꝛ illud tenebat ex condicto et ꝯsensu gentium. tũ etiã quia tali adepto imperio legitime vtebatur: sicut apparet in cronicis in quibus referuntur gesta principuz romanorũ. Jlle ergo iure humano quo dict' impator clare me/morie tenebat: impiuz poterat beato Siluestro et suis successorib' imperij concedere dignitatẽ sic et concessis: vt apparet epistola directa vniuersali ecclesie cuius tenor ta/lis est.

IN nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filij et spũssancti. Jmpperator cesar flauius cõstantinus in xp̃o iesu imo ex eodẽ sancte trinitatis saluatori dñõ deo nostro fidelis: mãsuetus: maxim': beneficus: goticus: firmatic': germanicus: britãicus: vnic': pius: felix: victor: ac triũphator: sp augusti': sctissimo ac btissimo pr̃i patrũ siluestro vrb romę ep̃o et pape: atqꝫ omnib' ei' successoribus in sede beati petri vsqꝫ in finẽ seculi scessuris pontificibus necnon et oĩbus reuerentissimis et dõ amabilib' catholicis episcopis eidem sacrosancte ecclesie romane p hanc nr̃am impialẽ ꝯstitutionem subiectis in vniuerso orbe terrarũ nũc et in posteris cũctis et retro tempori' constitutis: Gratia: pax: caritas: gaudium: longaminitas: mi/sericordia a deo patri oĩpotente: et iesu xp̃o filio eius et spũ sancto cuz oĩbus vobis. Postqꝫ docente beato siluestro tertia i mersione vnda salutis purificatum et ab omni le/pre squalore mundatuz beneficijs beatissimorũ Petri et Pauli apostolorũ agnoui. vtile iudicaui vna cuz oĩbus satrapis et vniuerso senatu obtimatib' etiã et cuncto popu/lo romano glorie impij subiacenti: vt sicut in terris vicari' filij dei eẽ videtur constitutus etiam et pontifices qui ipsius principis apostolorũ gerunt vices principatus: potestatẽ amplius qꝫ terrena imperialis nostra serenitas mansuetudo habere videtur concessa a nobis nostroqꝫ i/perio obtineant. Eligentes nobis ipsum pncipem apostolorũ vel ei' vicarios firmatos apd deum esse patronos. Et sicut nostra est imperialis terrena potẽtia eius scãm romanã ecclesiam decreuimus venerantur honorare: et ãplius quã nr̃z impium et terrenũ tronũ sedẽ sacratissimã bti petri gloriose et exaltare tribuentes ei ptãtez et glorie dignitatem atqꝫ vigorez honorificentiaz impialem. Atqꝫ decernentes vbi pncipatuz sanciamus teneat causa sup quattuor precipuas sedes scꝫ

antbiochenam alexādrinam cōstā
tinopolitanā τ yerosolimitanā: q̄z
etiā super oēs in vniuerso orbe ter
rarū dei eccl'ias. Et pontifex qui p
tpe ipsius sacro sancte romane ec-
clesie extiterit celsior τ pnceps cū-
ctis sacerdotibus totius mūdi exi
stat τ eius iudicio queq̄z ad cultuz
dei vel fidei xp̄anorum stabilitatē
procurādam fuerint disponantur.
Justum quippe ē: vt ibi lex sancta
caput teneat pncipat⁹. vbi sancta-
rū leguz institutor saluator noster
btm̄ petrum apl'atus obtinere pre
cepit cathedrā. vbi τ crucis pati-
bulum substinens btē mortis sum
psit poculum: suisq̄z magistri τ dñi
imitatio apparuit: τ ibi gentes p
xp̄i nois confessione colla flectant
vbi earū btūs paulus apl's p xp̄o
extenso martyrio coronat⁹ ē. Illic
vsq̄z in finem querant doctorē vbi
scm̄ doctoris qescit corpus. Et ibi
pni ac humiliati celestis regis dei
saluatoris nostri iesu xp̄i famulen
tur officio: vbi superbi terreni re-
ges seruiebāt imperio. Interea no
scere volumus oēm ppl'm vniuer-
sarum gentiū ac nationū per totuz
orbem terrarū cōstruxisse intra pa
latium nr̄m lateranēse eidem salua
tori nr̄o dño deo iesu xp̄o ecclesiaz
ac fundamentis cū baptisterio. Et
duodecim nos sciatis de eius fun-
damentis s̄m numeruz duodecim
apl'oꝝ cophinos terre honustatos
proprijs asportasse humeris. Quā
sacro sanctā romanā ecclesiam: ca-
put τ virticem motiuū oium eccle
siarū vniuerso orbe terrarū coli: di
ci venerari τ predicari sentimus: si
cut per alma nr̄a impialia decreta
statuimus. Cōstruxim⁹ itaq̄z eccle
sias beatoꝝ petri τ pauli primoꝝ:
quas argento τ auro locupletiui-
mus vbi τ sacratissima eorū corpo
ra cū magno honore recondentes
techas ipsorū ex electro cui nulla
p̄ualent elementoꝝ. Construxim⁹
τ crucem ex auro purissimo τ gem
mis p̄ciosis per singl'as eoꝝ teclas
posuim⁹ τ clauis aures texuimus
Quibus procōcinatiōe luminario
rum possessiones τ p̄dia cōtulimus
τ rebus diuersis eas ditauim⁹. Et
per nostras impialium iussionū sa
cras litteras tā i oriente q̄p i occidē
te: vel etiaz septētrionalia plaga τ
meridiana: uidelz in india Gretia
Asia: Tratia: Africa: Italia: diuē
sis insulis nostrā largitatē concessi
mus. Ea prsus rōne: vt per man⁹
beatissimi patris nostri Siluestri
pontificis successorū q̄ eius oia di-
sponat. Gaudeat enim vna nobis
cum ois populus τ gentiū natiões
in vniuerso orbe terrarū exhortan
tes oēs: vt deo nr̄o τ saluatori xp̄o
in mēsas vna nobiscū referat̄ gr̄as
Qm̄ ipse dñs in celis desup τ iter
ra deorsum q nos p suos apl'os vi
sitās scm̄ baptismatis sacr̄m pcipe

ꝛ corpus sanitate dignos effecit. ¶ Pro quo ꝯcedimꝰ ipsis sanctꝭ aplis dn̄is meis beatissimis petro ꝛ paulo ꝛ per eos etiā btō Silue- stro pr̄i nr̄o summo pontifici: ꝛ vl̄i vrbis rome pape: ꝛ oībus eius suc cessoribus pontificibꝰ q̄ vsq3 in fi- nem mundi in sede bt̄i Petri erūt sessuri: atq3 de pn̄ti ꝯcedimꝰ palati um imperij nr̄i lateranēse qd̄ oībus in toto orbe terrarū prefertur atq3 p̄cellit palatijs. Deinde dyadema vz coronā capitis nr̄i simul q̄ frigiū. necnō ꝛ sup humerale: vz lorū qui imꝑiale circūdare assolet collū. ve rū etiā ꝛ clamidem purpureā: atq3 tunicā coccineam ꝛ oīa imꝑialia in dumēta: seu etiā dignitatē imꝑialiū p̄sidentiū eqtum cōferentes: Etiā ꝛ imꝑialia scripta simul ꝛ cūcta atq3 si gna baltheū ꝛ diuersa ornamenta imꝑialia: ꝛ oīa ꝓcessionē imꝑialis culminis ꝛ glorie ptātis nr̄e. viris enim reuerētissimis clericis in di- uersis ordinibꝰ eidem sacrosancte romane ecclesie seruiētibꝰ illō cul- men singularitatē potentiā ꝛ p̄cel- lentiam hēre. Sancimus cuius am plissimus noster senatꝰ videt glo- ria adornari. i. patricios atq3 cōsu- les effici: necnō ꝛ ceteris dignitati bus imꝑialibꝰ eos ꝓmulgātes de- corari. Et sicut imꝑialem militiam ita ꝛ clericis sancte romane eccl'ie ornari decernimꝰ. Et quēadmodū imꝑialis potētia diuersis cubicula riorꝫ nempe ꝛ hostiariorꝫ: atq3 oīuz excubiorꝫ ornatum pulchritudini- bus. ita ꝛ scām romanā ecclesiā de corari volumꝰ: ꝛ vt amplissimum decus pontificale p̄fulgeat decer- nimus. Et hoc vt clerici scē roma ne ecclesie manipulis ꝛ liteamini- bus. i. candidissimo colore eorum equos decorari: ꝛ ita eqtari. Et sic nr̄ senatꝰ calciamētis vtit cū vdo- nibus. i. candido linteamīe illustra ri: vt sicut celestia ad laudē dei de- corent. Preoībus aūt licentiā tri- buentes ipsi scissimo p̄suli pr̄i silue stro vrbis romane epō ꝛ pape: ꝛ oī bus q̄ post eū in successum ꝑpetuis tp̄ibus aduenerit btissimis pōtifici bus ꝓ honore ꝛ gloria dei nr̄i: ꝛ in eadē magnā ecclesiā catholicam ꝛ apl'icaz ex nr̄o indito quēadmodū placatꝰ ꝓpo clero clericare volue rit ꝛ in numero religiosorꝫ clericorꝫ cōnumerare nullū ex oībus p̄sumē tes supbe agere. Decreuimꝰ itaq3 ꝛ hoc vt idē venerabilis pr̄ noster siluester sūmus pōtifex vel oēs eiꝰ successores pōtifices: dyadema vz coronā quā ex capite nr̄o illi ꝯcessi mus ꝛ auro purissimo ꝛ gēmis pre ciosis vti debeant: ꝛ eorꝫ capiti ad laudē dei pro honore bt̄i Petri ge stare. Ipse vō beatissimus papa: sup coronā clericatꝰ quam gerit ad gloriā beati petri oīno ex auro nō est passus vti coronā. Frigium vō candido nitore splendidū resurre

ctionem dñi eam designans eo sa-
cratissimi vertici manibus nr̃as i-
posuimus. Et tenentes frenũ equi
eius reuerẽtia beati petri stratoris
officium illi exhibuimus. Statuen
tes eodem frigio oẽs eius successo
res singulariter vti in pcessionibꝰ
ad imittationẽ impij nostri. vnde ut
nõ pontificalis apex vilescat sȝ ma
gis ãplius q̃ȝ terreni impij dignitas
⁊ glorie potẽtia decoret. Et palati
um nostrũ vt prelatuȝ est rome vr-
bis ⁊ oẽs Italie seu occidentalium
regionũ puincias loca ⁊ ciuitates
sepefato btissimo pontifici pr̃i nr̃o
Siluestro vl̃i pape ꝯcedẽtes atq̃ȝ
relinquẽtes vel successoꝝ ipsiꝰ pon
tificũ potestati ⁊ ditioni firma im-
periali censura p hanc nr̃am diua-
lem sacrã ⁊ pragmaticũ constitutũ
deplemus disponẽdum ac iure scẽ
ecclesie pmanendũ. Unde cõgrue
pspeximus nostruȝ imperium ⁊ re
gni potestatem orientalibus trans
ferri ac transmutari regionibus ⁊
impizantie prouincie in optimo lo
co nomini nostro ciuitatem edifica
ri: ⁊ nostrũ illic constitui imperiũ.
Quoniã vbi principatus sacerdo
tum ⁊ christiane religionis caput
ab imperatore celesti constitutum
est: iustum non est: vt illic impera-
tor terrenus hẽat potestateȝ. Hec
omnia vero per hanc nostram im-
perialem sacram ⁊ imperialia di-
ualia decreta statuimus atq̃ȝ con-
firmauimus vsq̃ȝ in finem mundi il
libata ⁊ icõcussa permanenda: de
creuimus. Unde coram deo viuo
qui nos regere precepit ⁊ coraȝ ter
ribili eius iudicio obtestamur per
hoc nostrum imperiale constitutũ
omnes nostros successores impe-
ratores vel cunctos obtimates sa
trapas etiam amplissimum senatũ
vniuersum populum in toto orbe
terrarum: nec non in posterũ cun-
ctis retro temporibus imperio no
stro subiacentem nulli eorum quo
quo modo littere hec que a nobis
imperiali sacratiõe sacro sancte ro
mane ecclesie vel eius omnibꝰ pon
tificibus: concessa sunt refraga-
re atq̃ȝ confrigere vel in quoquaȝ
conuelli. Si quis autem q̃ nos de
creuimus intemerator aut contem
ptor extiterit eternis cõdemnatio-
nibus subiaceat in nodatus ⁊ san-
ctos dei pncipes apostolorum pe
trum ⁊ pauluȝ sibi in pñti ⁊ futura
vita sentiat ꝯrios: atq̃ȝ in inferiori
ꝯdemnatus cũ diabolo ⁊ oĩbus de
ficiat impijs. Huius vero imperialis
nr̃i decreti pprijs manibꝰ roboran
tes sup venerandũ corpus btĩ pn-
cipis aploꝝ possuimꝰ: vtiq̃ȝ eidem
dei aplo spondentes nos cũcta in-
uiolabiliter cõseruare ⁊ cũctis no
stris successoribꝰ impatoribus con
seruanda mandatis relig. Beatissi

mo pater nr̃o Siluestro sũmo pontifici ꝛ vniuersali pape eiusq̃ ꝑ eũ cunctis successoꝛib⁹ põtificib⁹ dño deo ꝛ saluatoꝛe iesu xp̃o annuente tradim⁹ ꝑhẽniter atq̃ feliciter possidendã ꝛ subscriptio impialis: diuinitas vobis conseruet ꝑ multos ãnos scissimi⁹ btissimi patres. Datũ rome sb̃ die kalẽ. aprił. dño nostro flauio cõstantino augusto quarto ꝛ gallicano clarissimis iuris ꝯsulib⁹

Finis.

Explicit Opusculum de ꝑtãte ecclesiastica cõtinens tractat⁹ duos Impressuz Taurini ꝑ Nicolauz de bñdictis ꝛ Jacobinũ suigũ de scõ germano M.cccc.xciiij. die x. Fabruarij.

